



T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**PATENT HAKLARI VE TECAVÜZ FİİLLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şule IŞIN

ANKARA, 2019

**PATENT HAKLARI VE TECAVÜZ FİLLERİ**

**Şule IŞIN**

**TARAFINDAN**

**ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE**

**SUNULAN TEZ**

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA, 2019**

## ONAY SAYFASI

Şule Işın tarafından hazırlanan “Patent Hakları ve Tecavüz Fiilleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Hayri Bozgeyik	AYBÜ Hukuk Fakültesi	
Doç. Dr. Cafer Eminoğlu	AYBÜ Hukuk Fakültesi	
Doç. Dr. Ozan Can	Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi	

Tez Savunma Tarihi: 11.07.2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

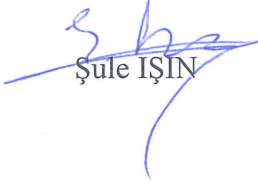
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Seyfullah Yıldırım

.....

## BEYAN

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

  
Şule IŞIN

## TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen tez danıőmanım Sayın Prof. Dr. Hayri Bozgeyik'e yetersiz kalacak olsa da teőekkürlerimi sunuyorum.



# ÖZET

## PATENT HAKLARI VE TECAVÜZ FİİLLERİ

IŞIN, Şule

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Bölümü

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK

Temmuz 2019, 109 sayfa

Buluşlar, patent verilebilirlik kriterleri uyarınca; yeni, buluş basamağına sahip, sanayiye uygulanabilir ve patent verilemeyecek konu ve buluşların dışında olma şartlarını taşıdığı takdirde patent korumasına sahip olabilmektedir. Patent haklarının türleri olarak ifade edilen buluşçu hakkı, patent isteme hakkı ve patentten doğan hak ayırımının temeli, buluşun geliştirilmesinden buluş için inhisari hak kazanımına kadar geçen sürece dayanmaktadır. Buluş sahibi kural olarak patent isteme hakkını haiz olsa da ortak buluş, çifte buluş ve çalışan buluşları gibi hususlar patent isteme hakkı sahibinin tespitinde genel kurala istisna oluşturmaktadır. Patent belgesinin alınmasıyla patent sahibi inhisari hakka sahip olmakta ve yetkisiz üçüncü kişilerin buluştan yararlanmasını önleyebilmektedir.

Patentten doğan hakkın kapsamının, sınırlandığı hâller ile birlikte değerlendirilerek belirlenmesi gerekir. Patent korumasının süreyle sınırlı olması, ülkesellik ilkesi, kamu düzeni gibi sınırlamaların yanında SMK m. 85/3'de yer alan hükümler genel sınırlamaları oluştururken, zorunlu lisans, ön kullanım hakkı, lisans verme teklifinde bulunma ve hakkın tüketilmesi hâlleri özel sınırlamaları oluşturmaktadır. Patentten doğan hakkın ihlâli yetkisiz üçüncü kişiler tarafında sınırlı sayıda belirtilmiş fiillerle gerçekleştirilebilir. Lisans hakkı sahibinin gerçekleştireceği ihlâl haricinde SMK m. 141/1 hükmünün a, b ve c bentlerinde yer alan tecavüze yönelik fiiller, ürün ve usul patentleri bakımından tasnife tâbi tutulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Patent hakları, patentten doğan hak, tecavüz fiilleri

## **ABSTRACT**

### **PATENT RIGHTS AND RELATED INFRINGING ACTS**

IŞIN, Şule

Master of Law, Private Law

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK

July 2019, 109 pages

Under the patentability criteria, the invention may have patent protection if it meets the requirements of patentability such as novelty, inventive step, applicable to industry and being from the scope of the subject matter. The classification between the inventor's right, the right to have a patent and the rights of patentee which are part of patent rights is based on the process from the development of the invention to until granting a patent. As a rule, an inventor has the right to have a patent. However, in the case of the joint invention, double invention and employee's inventions determination of who shall have the right to have a patent is differs from the general principle. After granting the patent, the patent owner has a monopoly on the invention and may exclude unauthorized third parties from using it.

The scope of the rights of patentee must be determined by evaluating the results of limitations in favour of third parties. While the time limitation, the principle of territoriality, the public order and the restrictions arising from the regulation of SMK m. 85/3 constitute general exceptions on the patent protection, compulsory licenses, prior user's rights and exhaustion are exclusive exceptions to the rights of patentee. The infringement of the rights of the patentee shall be committed by a limited number of actions. Except for the infringement of the licensee according to the regulation SMK m. 141/1-d, the types of infringement actions have been classified in respect of the product and procedural patents.

Keywords: Patent rights, the rights of the patentee, acts of infringement

## İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET .....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER .....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ .....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM

#### PATENT VE KORUMA ŞARTLARI

I. Patent Kavramı.....	4
II. Patent Türleri .....	5
A. İstem Türüne Göre .....	5
1. Ürün Patentleri .....	6
2. Usul Patentleri.....	6
B. Konusuna Göre .....	7
1. İlaç Patenti .....	8
2. Biyoteknoloji Patenti .....	9
3. Ek Patent .....	10
4. Gizli Patent.....	11
5. İncelemeli Patent - İncelemesiz Patent .....	12
III. Patent Teorileri.....	12

A. Doğal Hukuk Teorisi .....	13
B. Ödül Teorisi .....	13
C. Teşvik Teorisi .....	14
D. Sözleşme Teorisi.....	15
IV. Patentin İşlevleri.....	15
A. Yeni Buluşları Teşvik Etme İşlevi.....	16
1. Patent Korumasının Etkisi .....	16
2. Patent Verilebilirlik Şartlarının Etkisi .....	16
B. Teknoloji Transferi İşlevi .....	17
C. Ekonomik İşlev .....	18
D. Bilgi İşlevi .....	19
E. Toplumsal İşlev .....	20
V. Patent Düzenlemeleri.....	21
A. Tarihi Gelişim.....	21
B. Uluslararası Düzenlemeler.....	24
1. Paris Sözleşmesi.....	24
2. Uluslararası Patent Sınıflandırmasına İlişkin Avrupa Anlaşması (IPC) .....	24
3. Patent İşbirliği Sözleşmesi (PCT).....	25
4. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (TRIPS).....	26
C. Bölgesel Düzenlemeler .....	27
1. Avrupa Patenti Anlaşması (EPC).....	27
2. Topluluk Anlaşması (Lüksemburg Anlaşması) .....	28
D. Ulusal Düzenlemeler .....	28

VI. Koruma Şartları.....	29
A. Yenilik .....	29
B. Buluş Basamağı .....	31
C. Sanayiye Uygulanabilirlik .....	33
D. Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlardan Olmama .....	34

## İKİNCİ BÖLÜM

### PATENT HAKKI VE PATENTTEN DOĞAN HAK

I. Patent Hakkı.....	36
A. Genel Olarak .....	36
B. Buluşçu Hakkı.....	37
C. Patent İsteme Hakkı .....	38
1. Kavram.....	38
2. Hak Sahibinin Belirlenmesi .....	38
a. Genel Kural .....	38
b. Ortak Buluşlarda Hak Sahipliği .....	40
c. Çifte Buluşlarda Hak Sahipliği.....	41
d. Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği .....	41
e. Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlarda Hak Sahipliği .....	43
f. Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlarda Hak Sahipliği 45	
II. Patentten Doğan Hak .....	45
A. Özellikleri .....	46
1. İnhisari Nitelikte Olması.....	46
2. Mutlak Hak Olması.....	47

3. Süreyle Sınırlanmış Olması .....	47
4. Hukuki İşlemlere Konu Olabilmesi .....	48
B. Hakkın Kapsamının Belirlenmesi .....	48
1. İstemler .....	49
a. Genel Olarak.....	49
b. İstem Çeşitleri .....	51
c. İstemlerin Yorumlanması .....	51
2. Eşdeğer Unsur .....	53
3. Başvuru Sahibinin Beyanları .....	54
C. Sınırlandığı Hâller.....	54
1. Genel Sınırlamalar .....	55
a. Ticari Amaç Taşımayan Özel Kullanım.....	55
b. Deneme Amaçlı Kullanım.....	56
c. Uluslararası Dolaşım Serbestisi.....	57
d. Çiftçi İstisnası.....	58
e. Eczane Serbestisi .....	59
f. Bolar İstisnası .....	60
g. Kamu Düzenine ve Genel Ahlaka Aykırılık .....	61
h. Zaman Bakımından Sınırlama.....	61
1. Ülkesellik İlkesinden Doğan Sınırlama .....	62
2. Özel Sınırlamalar .....	63
a. Zorunlu Lisans.....	63
aa. Genel Olarak .....	63
bb. Hukuki Niteliği.....	63

cc. Zorunlu Lisans Hâlleri .....	63
i. Kullanmama.....	64
ii. Patent Konularının Bağımlı Olması .....	65
iii. Kamu Yararı .....	65
iv. Başka Ülkelerdeki Kamu Sağlığı Sorunları Sebebiyle Eczacılık Ürünlerinin İhracatı .....	66
v. Yeni Bitki Çeşidi Geliştirirken Önceki Patente Tecavülden Kaçınılamaması .....	67
vi. Rekabet Sınırlamalarından Kaynaklanan Zorunlu Lisans ....	67
dd. Zorunlu Lisansın Hüküm ve Sonuçları.....	67
b. Ön Kullanım Hakkı .....	68
aa. Önceki Kullanımdan Doğan Hak.....	68
bb. Ön Kullanımdan Doğan Hakkın Şartları .....	69
cc. Ön Kullanım Hakkının Kapsamı .....	70
dd. Ön Kullanım Hakkının Özellikleri .....	70
c. Lisans Verme Teklifinde Bulunma .....	71
d. Patentten Doğan Hakkın Tüketilmesi .....	71
D. Sona Erme Sebepleri.....	72
1. Koruma Süresinin Sona Ermesi .....	72
2. Patent Sahibinin Hakkından Vazgeçmesi .....	73
3. Ücretlerin Ödenmemesi .....	74

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### PATENTTEN DOĞAN HAKKA YÖNELİK TECAVÜZ FİİLLERİ

I. Tecavüz Fiili Kavramı .....	75
A. Genel Olarak .....	75

B. Tecavüzün Şartları .....	77
1. Buluşun Geçerli Bir Patent Korumasına Sahip Olması .....	77
2. Patentın Koruma Süresinin Devam Etmesi.....	78
3. Fiilin Patent Korumasının Olduğu Coğrafi Sınırdaki Gerçekleşmesi.....	78
4. Fiilin Patentten Doğan Hakkın Sınırlandığı Hâllerden Olmaması .....	79
5. Fiile İlişkin Yetkiye Sahip Olunmaması.....	80
6. Patent Hakkına Tecavüzde Kusurun Rolü .....	81
II. Tecavüz Fiilleri.....	82
A. Doğrudan Kullanım Yoluyla Tecavüz.....	82
1. Ürün Patentlerine İlişkin Tecavüz Fiilleri.....	82
a. Üretilmesi .....	82
b. Patent Konusu Ürünün Ticarete Konu Edilmesi.....	83
aa. Satılması.....	84
bb. Dağıtılması .....	85
cc. Kullanılması.....	86
dd. Tecavüz Yoluyla Üretilen Ürünlerin Uygulamaya Koymak Suretiyle Kullanılması .....	88
ee. Patent Konusu Ürünün İthal Edilmesi .....	89
ff. Patent Konusu Ürünün Kişisel İhtiyaçtan Başka Herhangi Bir Nedenle Elde Bulundurulması .....	91
gg. Tecavüz Yoluyla Üretilen Ürünler ile İlgili Sözleşme Yapmak İçin Öneride Bulunulması.....	92
2. Usul Patentlerine İlişkin Tecavüz Fiilleri .....	93
a. Patent Konusu Usulün Kullanılması .....	94
b. Usul Patentinin Kullanılmasının Başkalarına Teklif Edilmesi .....	95

c. Patent Konusu Usul ile Elde Edilen Ürünlerin Ticarete Konu Edilmesi.....	97
B. Dolaylı Kullanım Yoluyla Tecavüz .....	99
C. Lisans Yoluyla Tecavüz.....	101
1. Lisans Hakkının İzinsiz Genişletilmesi .....	102
2. Lisans Hakkının İzinsiz Devredilmesi .....	103
SONUÇ .....	104
KAYNAKÇA.....	106

## KISALTMALAR DİZİNİ

<b>AET</b>	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
<b>APLA</b>	: American Patent Law Assosiation
<b>AÜHFĐ</b>	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
<b>BATİDER</b>	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
<b>Bkz.</b>	: Bakınız
<b>C.</b>	: Cilt
<b>E.</b>	: Esas
<b>Fed. Cir.</b>	: Federal Circuit
<b>GATT</b>	: General Agreement on Tariffs and Trade
<b>GRUR</b>	: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
<b>H.D.</b>	: Hukuk Dairesi
<b>HMK</b>	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
<b>IIC</b>	: The International Review of Intellectual Property and Competition Law
<b>IPC</b>	: International Patent Classification
<b>İÜHFĐ</b>	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
<b>K.</b>	: Karar
<b>m.</b>	: madde
<b>OECD</b>	: Organisation for Economic Co-operation and Development
<b>PatKHK</b>	: 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

<b>PCT</b>	: Patent Cooperation Treaty
<b>R.G.</b>	: Resmî Gazete
<b>S.</b>	: Sayı
<b>s.</b>	: sayfa
<b>SMK</b>	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
<b>TBK</b>	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
<b>TFM</b>	: Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi
<b>TRIPS</b>	: Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
<b>TTK</b>	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
<b>TÜRKPATENT</b>	: Türk Patent ve Marka Kurumu
<b>USA</b>	: United States of America
<b>v.</b>	: versus
<b>vb.</b>	: ve benzeri
<b>vd.</b>	: ve devamı
<b>Y.</b>	: Yıl
<b>yy.</b>	: yüzyıl

## GİRİŞ

Buluşa koruma temin edilmesi ilk olarak 15. yüzyılda buluş sahiplerine çeşitli imtiyazlar verilmesi ile başlamıştır. Buluşa imtiyazların tanındığı dönemde patent sadece buluşçuya verilen belgeyi tanımlamaktaydı. Kelimenin kökeni olan Latince “patare” sözcüğü “açık mektup” anlamına gelmektedir. Patent hukukunun gelişmesiyle birlikte patent kelimesine yüklenen anlamlar çeşitlenmiştir. Buluşa koruma sağlayan belgede kullanılan “patent” kelimesi, konusu buluş olan patent haklarını ifade etmektedir.

Patentin konusunu bir fikri ürün olan buluş oluştursa da her buluş patent koruması şartlarını haiz değildir. Bir buluşun patentlenebilmesi için patent verilebilirlik kriterlerinden “yenilik”, “buluş basamağına sahip olma”, “sanayiye uygulanabilirlik” ve “patent verilemeyecek konu ve buluşlardan olmama” şartlarını sağlaması gerekmektedir. Bu kriterlerin getirilmesiyle tekniğin bilinen durumuna katkı yapan ve ilgili olduğu alandaki deneyim sahibi kişilere göre aşikâr bulunmayan buluşlara koruma temin edilmektedir.

Patent verilebilirlik kriterleri gibi, patente dair diğer birçok düzenlemenin temeli esasen patent koruması lehine ve aleyhine 19. yüzyılda yapılan tartışmalara ve bunların sonucunda oluşan dört klasik teoriye dayanmaktadır. Bu dönemde doğal hukuk, ödül, teşvik ve sözleşme teorileri, esas olarak, üçüncü kişilerin teknik alandaki faaliyetlerini kısıtlama pahasına patent korumasının niçin gerekli olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Tartışmaların yaşandığı dönemde teknik alanda nitelikli ilerleme için insanların patent koruması ile teşvik edilmesi ve buluş sahiplerinin teknik sahaya sundukları katkı nedeniyle inhisarî bir hakla ödüllendirilmesi gerektiği görüşleri öne çıkmıştır.

Günümüz patent hukukunda buluşçu hakkı, patent isteme hakkı ve patentten doğan hakların konusunu buluş oluşturmaktadır. Ancak bunlardan buluşun inhisari

olarak korunmasını sağlayan hak, patent hukuku uyarınca çeşitli idari işlemlerin tamamlanmasıyla kazanılan patentten doğan haktır. Çalışmanın asıl odağı olan patentten doğan hak ve buna yönelik tecavüz fiillerinin detaylandırılabilmesi amacıyla hakkın kapsamı ve sınırlandığı hâller açıklanmaya çalışılmıştır.

Patentten doğan hakkın kapsamı, patent başvurularında yer alan buluşun açıklandığı istemlerin yorumlanması ile belirlenir. Böylece patent korumasından faydalanacak buluş ortaya konulmuş olacaktır. Patentten doğan hak, patent sahibinin istemlerin yorumlanmasıyla kapsamı belirlenen buluştan yararlanabilmesini ve üçüncü kişilerin patente yönelik belli fiilleri gerçekleştirmelerini önleyebilmesini sağlamaktadır. Bu durum patentten doğan hakkın inhisarî nitelikte olup menfi ve müspet etki doğurmasından kaynaklanmaktadır.

Patent mevzuatı, çeşitli durumlarda patent sahibinin inhisarî haklarını sınırlayan hükümler de öngörmektedir. Kamu yararı, sağlık, bilimsel çalışma veya uluslararası taşımacılık gibi konularda gözetilen denge gereği patentten doğan hakkın sınırlandığı haller gündeme gelmekte ve patent konusu buluşu üçüncü kişiler ihlâl oluşturmaksızın kullanabilmektedir.

Patent hakları ile ilgili yapılan ayrımlara uygun bir şekilde, her bir patent hakkı için gerçekleşecek ihlâl fiillerinin ayrı kapsamda incelenmesi gerekmektedir. Çalışma esasen patent korumasının sağladığı inhisarî hakka yönelik tecavüz fiillerini incelemeyi amaçlamaktadır. Patentten doğan hakka yönelik tecavüz fiilleri, Sınai Mülkiyet Kanunu m. 141/1'in a, b, c ve d bentlerinde sınırlı şekilde sayılmıştır. Fiiller tasnif edilirken ilgili hükmün ilk üç bendinde tecavüze konu buluşun ürün ya da usul olması dikkate alınmıştır. SMK m. 141/1-d hükmünde ise ürün ya da usul buluşu olması fark etmeksizin lisans sahibi kişilerin gerçekleştirebileceği tecavüz fiilleri düzenlenmiştir.

Çalışmada, 10.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren Sınai Mülkiyet Kanunu'nun patent hakları ve tecavüz fiillerine ilişkin hükümleri incelenmektedir. Ancak çalışmanın konusuna dair farklı düzenlemelerin örneklendirilmesi amacıyla Avrupa Patent Sözleşmesi, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması, İngiliz

Patent Kanunu ve Alman Patent Kanunu hükümlerine sınırlı şekilde yer verilmiştir. Patent hukukuna dair Türkçe çalışmaların nispeten az olması nedeniyle yabancı kaynaklardan da kapsamla örtüştüğü ölçüde faydalanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, patentten doğan hakka yönelik tecavüz fiilleri, SMK m. 85/2 hükmünde düzenlenen patent sahibinin önlenmesini talep etme yetkisi bulunduğu fiiller ile birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı, mülga PatKHK döneminde sınırlı eserde değerlendirilmiş olan patent hakları ve tecavüz fiillerini SMK ve uygulama ışığında ortaya koyabilmektir.



# BİRİNCİ BÖLÜM

## PATENT VE KORUMA ŞARTLARI

### I. Patent Kavramı

Patent, temelinde bir fikri faaliyet olan buluşun sahibine, belli şartları taşıması durumunda devlet tarafından verilen belgedir. Patent, en genel anlamıyla, buluş üzerinde tanınan mutlak hakkı gösteren belge şeklinde tanımlanması mümkündür<sup>1</sup>. Bir idari süreç sonucunda verilen patent, sahibine belli bir süre ve kapsamda ve inhisari nitelikte bir tekel hakkı sağlamaktadır.

Patent kavramı zamanla genişleyerek, sadece tescil ile elde edilen belgeyi değil, aynı zamanda patent haklarını da kapsayacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır<sup>2</sup>. Gerekli şartları sağlayan buluş sahibine verilen belgeyi ifade eden patent kavramı daha dar kapsamlıdır.

Aşağıda, patent kavramının tam olarak açıklanması için gerekli görülen buluş kavramı üzerinde durulacaktır.

Buluş, Türk Dil Kurumu tarafından “*bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat*” şeklinde tanımlanmaktadır. Kavram için mehzaz hukuk ya da 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nda<sup>3</sup> bir tanım yer almamaktadır. Buluş kavramı için mevzuatta bir tanım yapılmamış olması, bunun zaman içinde alacağı şeklin öngörülebilir olmaması ile

---

<sup>1</sup> **Şehirli**, Feyzan Hayal (1998) Patent Hakkının Korunması, 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 7.

<sup>2</sup> Bu yönde bkz. **Saraç, Tahir** (2003) Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 25.

<sup>3</sup> 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK), 10.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. R.G. 10.01.2017, 29944.

açıklanabilir. Zira teknolojik ilerlemedeki ivme göz önüne alındığında kavrama kanun tarafından sınır çizilmemesinin nedeni anlaşılabilir<sup>4</sup>.

Patent hukukundaki gelişmelerle birlikte “buluş” kavramı tarihsel anlamından farklı yorumlanmaya başlamıştır. 2009 yılında İngiltere’de Avrupa patenti almış bir buluş için tanımlama yapılırken “teknğin bilinen durumuna yapılan katkı” olarak tanımlanması dikkati çeken bir husustur<sup>5</sup>.

Buluş, patent verilebilirlik şartlarından biri olmayıp, patentin konusunu oluşturmaktadır. Patentin konusunu oluşturan buluşun doğal içerikleri günümüzde karşımıza patent verilebilirlik şartları olarak çıkmaktadır. Patent verilebilirlik şartlarından olan “yenilik”, “buluş basamağı” ve “sanayiye uygulanabilirlik” hâlihazırda buluş kavramı için de aranan özelliklerdir. Buna göre bu kriterlerin ayrıca buluş teriminin içine yerleştirilip bir daha incelenmesi gereksizdir<sup>6</sup>.

Buluşun, teknik karakteri haiz olması gerekmektedir. Gerek ulusal gerek uluslararası mevzuatta, *diğer kanuni şartları taşıması koşuluyla*, patentin teknolojinin her alanındaki buluşlara verilebileceği düzenlenmiştir. Böylece mevzuatta “teknik karakter”e açıkça işaret edilmiş olmaktadır.

## II. Patent Türleri

### A. İstem Türüne Göre

Patent başvurusunda patent konusu buluşun açıklandığı kısım istem ya da istemlerdir. Bu sebeple “patent konusunun tasnifi” kavramı istem türlerinin sınıflandırılmasını ifade etmektedir.

---

<sup>4</sup> **Yusufoğlu, Fülürya** (2014), Patent Verilebilirlik Şartları, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 145.

<sup>5</sup> **Pila, Justine** (2010) ‘On the European Requirement for an Invention’ IIC, C:41, S:8, s. 910.

<sup>6</sup> **Hirsch, Ersnt** (1942), Fikri Say, 1. Baskı, İstanbul, Kenan Basımevi, C. 1, (Çeviren: **Çernis, V.**), s. 114.; **Yusufoğlu**, s. 37.

Patentler, tarihi gelişimi itibariyle başlangıçta basit birkaç cümlelik açıklamalardan oluşsa da buluşların giderek kompleks bir hâl alması sebebiyle<sup>7</sup> istem türleri de çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Buna göre patent ile korunan belli bir netice (sonuç) ise ürün patentinden; bir ürün ya da neticeyi meydana getiren yöntem ise usul patentinden bahsedilir.

## 1. Ürün Patentleri

Ürün işlevsel bir bütünlük arz eden; özellikleri, yapısı, niteliği veya şekliyle diğer emsallerinden ayrılan maddi bir nesnedir<sup>8</sup>. Ürün istemleri madde veya madde karışımlarına ilişkin olabilir.

Ürün istemi ile korunan şey bir neticedir. Bu netice bileşikleri, dış görünümü, fiziksel değerleri ile ifade edileceği gibi onu ortaya çıkaran usulle de tanımlanabilir. Ürün patentlerinde ister ürünün özellikleriyle ister onu ortaya çıkaran usulle açıklanmış olsun korunan daima üründür. İkinci ihtimalde yer alan *usul ile ürünün* tarif edilmesi (*product by process*) durumunda usulün patent koruması kapsamında kalmayacağı söylenebilir. Çünkü ürün patentinde elde edilmek istenen netice korunmakta fakat amaç korunmamaktadır<sup>9</sup>.

Usul ile tanımlanan ürün isteminde ise usul, ürünün nasıl elde edildiğini ortaya koymak için istemde yer almakta fakat patent korumasından yararlanmamaktadır. Özellikle farmasötik ürünlerin istemlerinde kullanılan bu yöntem “*x usulü ile elde edilen y maddesi*” şeklinde formüle edilebilir<sup>10</sup>.

## 2. Usul Patentleri

Usul patentinde istem konusu buluş, bir yöntemden oluşmaktadır. Burada patent korumasından yararlanan buluşu amaca ulaşmayı hedefleyen usul

---

<sup>7</sup> **Bently Lionel / Sherman Brad** (2004) Intellectual Property Law, 2nd edition. New York, Oxford University Press, s. 350.

<sup>8</sup> **Yusufoğlu**, s. 57.

<sup>9</sup> **Yusufoğlu**, s. 56.

<sup>10</sup> **Yusufoğlu**, s. 58.

oluşturmaktadır. Korumanın konusu ürünün kendisi olmayıp, onun üretiminde kullanılan yoldur ve usuldür.

Usul patentinde asıl unsur bir ürünü veya neticeyi meydana getiren uygulamalardır<sup>11</sup>. Usul patentlerinde yöntemle ortaya çıkan ürün veya netice arasında nedensellik bağının bulunması gerekir.

Usul patentleri de kendi içlerinde değişik sınıflandırmalara tâbi tutulabilir. Genel ayırım; “üretim usulleri” ve “üretimle ilgili olmayan usuller” şeklinde yapılabilir<sup>12</sup>. Üretim usulleri ile buluşa konu olan yöntemin bir maddeye uygulanması ile yeni bir ürün elde edilir. Fakat üretimle ilgili olmayan usullerde (çalışma usulü gibi) farklı bir ürün elde edilmez; ancak arzu edilen bir duruma ulaşılmış olunur.

Usul, patente konu olabilecek bir ürünle ilgili olabileceği gibi patent konusu olamayacak bir amaç için de kullanılmış olabilir. Burada buluş usule ilişkin olup sonuçla ilgilenmemektedir<sup>13</sup>.

## **B. Konusuna Göre**

İlaç patenti ve biyoteknolojik buluşlara verilen patentler ürün veya usul patentine dair olabilirler. İlaç ve biyoteknoloji patentinin ayrıca aşağıda incelenmesinin sebebi, yakın geçmişte ve günümüzde patent hukukunda tartışılan konuların başında gelmesinden kaynaklanmaktadır.

İlaç patenti daha çok korumanın halk sağlığına olumsuz etkisi sebebiyle tartışılmıştır. Biyoteknoloji patenti ise patent verilebilirlik kriterleri üzerinde yeniden düşünülmesi sonucunu doğurmuştur.

Sınai Mülkiyet Kanunu’nda düzenlenen ek patent ve gizli patent türleri ise patent sahibine sağladıkları haklar ve doğurdıkları sonuçlar itibariyle farklı

---

<sup>11</sup> **Ayiter, Nuşin** (1968a), İhtira Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 44.

<sup>12</sup> **Tekinalp, Ünal** (2012), Fikri Mülkiyet Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 596.

<sup>13</sup> **Yusufoğlu**, s. 62.

nitelikte olduklarından ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Ek patent veya gizli patente konu buluşların konusu ürün veya usul olabilmektedir.

Mülga PatKHK’da bulunan fakat Sınai Mülkiyet Kanunu’nda patent korumasının amacına uymaması nedeniyle terk edilmiş olan başka bir ayırım ise incelemeli patent, incelemesiz patent ayırımıdır<sup>14</sup>. Bu ayırım patente konu buluşun tasnifi ile ilgili olmadığından ürün veya usul buluşları incelemeli ya da incelemesiz korumasına sahip olabilmekteydi. Mülga PatKHK düzenlemesine göre incelemeli patent - incelemesiz patent ayırımı esasen patent başvurusundan sonraki buluşun değerlendirme aşamalarındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. PatKHK m. 57/6 hükmünde, başvuru sahibinin incelenerek patent verilmesi veya incelemesiz patent verilmesi sistemlerinden hangisini tercih ettiğinin Bültende yayınlanması ve buluşun hangi sisteme göre patent alacağına başvuru sahibi tarafından karar verileceği öngörülmüştür.

## 1. İlaç Patenti

İlaç patenti, küresel ekonomi ve halk sağlığı konularıyla ilgili olduğundan, patent konusunda sürekli olarak üzerinde tartışmaların sürdüğü bir konu olmuştur. 1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması’na (TRIPS)<sup>15</sup> kadar dileyen devlet ilaç patentini ulusal mevzuatında düzenleyebilmekteydi. Ancak TRIPS ile birlikte üye ülkelerin patent verilebilirlik şartlarını sağlayan ilaçlara patent koruması sağlaması uluslararası düzeyde zorunlu hâle gelmiştir.

İlaç patentinin küresel etkileri az gelişmiş ülkelere halk sağlığı problemi olarak yansıdığından TRIPS’in sağladığı korumanın sınırlandırılması tartışılmaya başlanmıştır. Doha Kalkınma Turu Müzakereleri küresel ekonomideki ticaret sınırlamalarının azaltılması üzerine yürütülen uluslararası müzakerelerdir. Bu bağlamda Dünya Ticaret Örgütü’nün getirmiş olduğu kurallar ve bunların küresel

---

<sup>14</sup> **Suluk, Cahit** (2018) ‘6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler’ TFM, C:4, S:1, s. 98.

<sup>15</sup> Bkz. Birinci bölüm, 1.5.2.4.

etkileri müzakerelerin esaslı unsurlarından birisidir. TRIPS ile patent sistemlerine asgari standartlar getirilmesi geniş kitlelerin tedaviye erişim imkânlarını olumsuz etkilemiştir. Ancak müzakerelerde farklı sektörlerle yönelik çıkar çatışmalarının öne çıkması ilaç patenti hükümlerine yönelik arzu edilen esnekliğin yapılamaması sonucunu oluşturmuştur. Böylelikle Dünya Ticaret Örgütü müzakerelerdeki amacının ticari engelleri aşmak olduğunu belirtmiş olsa da esasen patent hukukunun getirdiği sınırları koruma amacına hizmet etmiştir.

Nihayetinde TRIPS Anlaşması ve Halk Sağlığı Üzerine Deklarasyon onaylanmış ve Hong Kong Konferansı'nda alınan kararlar TRIPS'e bir eklenti olarak ilave edilmiştir. Buna göre halk sağlığını ilgilendiren acil durumlarda patentlenmiş ilaçlar için zorunlu lisans alabilen az gelişmiş ülke, teknik yeterliliğe sahip bir ülkeden o ilacın kendi ülkesine ithalatını talep edebilecektir.

Hong Kong Konferansı'nda taraflar bir mutabakata varmış görünse de getirilen hükmün halk sağlığı bakımından yeterliliği hâlâ sorgulanmaktadır.

## **2. Biyoteknoloji Patenti**

Biyoteknoloji tanımı ilk olarak 1919 yılında Karl Ereky tarafından *“biyolojik sistemlerin yardımıyla hammaddelerin yeni ürünlere dönüştürülmesi”* olarak yapılmıştır. Günümüze değin biyoteknoloji tanımı daha kapsamlı bir hâl almıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) günümüzde biyoteknolojiyi *“bilim ve teknolojinin canlı organizmalara ve bunların parçalarına, ürünlerine ve modellerine uygulanması, bilgi, mal ve hizmet üretimi için canlı veya canlı olmayan materyallerin değiştirilmesi”* olarak tanımlamaktadır<sup>16</sup>.

Biyoteknolojiye oluşan kamu ilgisi genetik mühendisliği ile ilgili gelişmelerin yankı uyandırması sebebiyle oluşmuş gibi görünse de biyoteknoloji esasen hem mevcut endüstriyel sorunlara (*atıkla mücadele vb.*) hem de gelecekte karşılaşılabileceğimiz küresel problemlere (*yeni enerji kaynaklarına ihtiyaç, çevresel*

---

<sup>16</sup> <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=219>

*kirliliğe biyolojik çözüm vb.)* çözüm sağlayabilecek bir alan olarak değerlendirilmelidir<sup>17</sup>.

Biyoteknolojinin patente konu olması, patent sistemindeki sınırları genişleten bir etkiye neden olmuştur. Doğada bulunan organik unsurların patente konu olamayacağı kuralı Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek mahkemede görülen Dimaond & Chakrabarty<sup>18</sup> davası ile esnemeye başlamıştır. Avrupa'da ise biyoteknolojik buluşların patent bakımından değerlendirilmesi ilk olarak Avrupa Birliği Konseyi'nin 98/44/EC sayılı Biyoteknolojik Buluşların Hukuken Korunması Direktifi<sup>19</sup> ile olmuştur.

Biyoteknoloji ve klasik patent öğretisinin çatıştığı nokta biyoteknolojik buluşların kolay kopyalanmasının hem üreticiler hem de tüketiciler açısından sorun oluşturmasıdır<sup>20</sup>. Ancak yaşanan tartışmalara rağmen biyoteknoloji buluşlarının patente konu olabilmesi, patent sistemlerinin esasen ülkelerin ekonomik ve teknolojik çıkarlarıyla oluştuğunu ve değiştiğini göstermektedir.

### 3. Ek Patent

Patent başvurusu sahibinin buluşunu mükemmelleştiren ya da geliştiren ve asıl patentin konusu ile bütünlük hâlinde bulunan buluşlar için asıl patent başvurusuna ek patent başvurusunda bulunabilme imkânı bulunmaktadır (SMK m. 123/1).

---

<sup>17</sup> OECD bünyesinde 1993 yılında biyoteknoloji hakkında çalışmalar yapmak amacıyla "Internal Co-Ordination Group For Biotechnology (ICGB)" (Biyoteknoloji İçin İç Koordinasyon Grubu) oluşturulmuştur. ICGB biyoteknoloji alanında hazırladığı rapor için bkz. <http://www.oecd.org/chemicalsafety/biotrack/Biotech-update-issue-30-July-2016.pdf>

<sup>18</sup> US Supreme Court 447 U.S. 303 (1980).: Mahkeme ilgili kararda "...Burada, aksine patent sahibi, doğada bulunanlardan belirgin bir şekilde farklı özelliklere ve önemli faydalanma potansiyeline sahip olan yeni bir bakteri üretmiştir. Onun keşfi doğanın değil, kendi eseridir." diyerek buluşun kanun uyarınca patentlenebilir olduğuna hükmetmiştir.

<sup>19</sup> Biyoteknolojik Buluşların Hukuken Korunmasına İlişkin 6 Temmuz 1998 tarih ve 98/44 / EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, (OJ L 213, 30.7.1998, s. 13-21),

<sup>20</sup> **Ko, Yusing** (1992) 'An Economic Analysis of Biotechnology Patent Protection' Yale Law Journal, C:102, S:3, s. 778.

Buluş sahibi, sonradan başvuru yapmayı planladığı buluş için SMK m. 90 ve devamı hükümlerde düzenlenen şekilde başvuru yapma imkânına da sahiptir; ancak bu durumda asıl patent başvurusu ile bütünlük hâlinde bulunan sonraki başvurusunun buluş basamağı kriterini karşılamama tehlikesi bulunmaktadır. Bu nedenle Sınai Mülkiyet Kanunu'nun ek patenti düzenleyen m. 123/3 hükmü ek patent başvurusunun değerlendirmesinde asıl patent başvurusunun m. 83/4 kapsamında tekniğin bilinen durumu olarak dikkate alınmayacağını belirtmiştir.

Buluş basamağı kriteri için sağlanan kolaylığın yanında ek patent başvurusu için gerek başvuru ücreti gerek yıllık ücretlerin ödenmesinin gerekli olmaması (SMK m. 123/6) da başvuru sahibinin lehine olan bir hükümdür.

Ek patent başvurusunun yapılabilmesi için ön görülen süre ise asıl patent başvurusuna belge verilmesi kararının yayımına kadardır (SMK m. 123/2). Ek patentin koruma sağladığı süre ek patentin başvuru tarihinden başlar ve asıl patentin koruma süresinin bitmesiyle sonlanır (SMK m. 123/5).

#### **4. Gizli Patent**

Patent sisteminin temelinde yer alan “buluşla ilgili teknik bilginin kamuya açıklanması” ilkesi gizli patent söz konusu olduğunda uygulanmamaktadır. Ülkeler çeşitli menfaatleri uyarınca mevzuatlarında hangi durumlarda buluşların gizli patent korumasına dâhil olacağını belirleyebilirler. Sınai Mülkiyet Kanunu sadece milli güvenlik açısından önem taşıyan hususlarda gizli patentin gündeme geleceğini hükme bağlamıştır. Nitekim İngiliz Patent Kanunu m. 22 hükmü uyarınca da kamu güvenliği veya milli güvenlik için paylaşılması sorun teşkil edecek patent başvurularının yayınlanması kısıtlanabilir ya da yasaklanabilir; ancak tüm bunların içinde atom enerjisi ile ilgili buluşlara yönelik alınabilecek tedbirler diğerlerinden daha sıkı tedbirlere tâbi olabilmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu<sup>21</sup> milli güvenlik açısından önem taşıdığı kanısına varılan buluşu Millî Savunma Bakanlığı'na bildirir. İşlemlerin gizlilik içinde yürütülmesi kararı Millî Savunma Bakanlığı tarafından verilmekte sonrasında başvuru Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından gizli patent başvurusu olarak sicile kaydedilmektedir (SMK m. 124/2,3).

Gizli patente konu buluşun buluş sahibi tarafından kısmen veya tamamen kullanılması ancak Milli Güvenlik Bakanlığı'nın izin vermesi durumunda mümkün olabilmektedir (SMK m. 124/5). Buluşu gizli patent korumasına tâbi olan buluşçu, düzenlenen hükümler nedeniyle elde etmeyi umduğu maddi menfaatten mahrum kalabilmektedir. Bu nedenle başvuru sahibi gizli tutulduğu süre için devletten tazminat isteme hakkını haizdir (SMK m. 124/6).

### **5. İncelemeli Patent - İncelemesiz Patent**

İncelemeli patent, incelemesiz patent ayrımı esas olarak Mülga PatKHK tarafından düzenlenmiş bir husustur. Sınai Mülkiyet Kanunu'nda PatKHK'dan farklı olarak incelemesiz patente yer verilmediğinden; incelemeli patent-incelemesiz patent ayrımı ulusal patent mevzuatı açısından ortadan kalkmıştır.

PatKHK döneminde başvuru sahibi incelemeli patent ve incelemesiz patent çeşitlerinden hangisini tercih ettiğini belirtmekte ve bu husus Bültende ilan edilmekteydi (PatKHK m. 57). PatKHK sistemine göre incelemesiz patent, üçüncü kişilerin görüşleri ve itirazları hiçbir şekilde dikkate alınmadan sadece araştırma yapılarak verilen bir patent türü olarak düzenlenmiştir<sup>22</sup>.

### **III. Patent Teorileri**

Patent korumasının kanuni düzeyde olması endüstriyel devrimin gerçekleştiği 19. yüzyılda önemli bir olguydu ancak koruma süresinin uzamasını

---

<sup>21</sup> SMK m. 2'de yer alan tanımlar uyarınca kurum ifadesi kanunda "Türk Patent ve Marka Kurumu" nu ifade etmektedir. PatKHK'da kullanılan ifadeler SMK ile değiştirilmiştir. SMK m.188/1 (a) bendi uyarınca "Türk Patent Enstitüsü" kavramını "Türk Patent ve Marka Kurumu" ifadesi alırken, "TPE" ibaresi ise "TÜRKPATENT" olarak değiştirilmiştir.

<sup>22</sup> **Yusufoğlu**, s. 70.

talep eden kişilere karşı patent karşıtlarının oluşturduğu grup buna şiddetle karşı çıkmıştır. Bu iki grup arasındaki mücadele patent koruması lehine sonuçlanmışsa da yaşanan tartışmadan patent korumasını gerekçelendiren dört teori ortaya çıkmıştır<sup>23</sup>. Klasik anlayışa göre bu dört teori ya buluşçunun ya da toplumun menfaati gereği patent korumasının gerekli olduğunu kanıtlamaya çalışır niteliktedir.

### **A. Doğal Hukuk Teorisi**

Doğal hukuk teorisinin temelinde, her insanın kendi fikirlerinin doğal sahibi olduğu yer alır. Başkalarının fikirlerinden izin almaksızın yararlanmak doğal hukuka göre hırsızlık olduğundan buluş sahipleri fikri ürünlerin ihlâlüne karşı korunmalıdır. Bu teoriye göre hukuk, patent koruması ile buluşçuya münhasır bir kullanma yetkisi sağlamalıdır. 18. yüzyılda bu teoriden hareketle Fransa’da gayri maddi mallara yönelik mülkiyet hakkı için eşyaya yönelik mülkiyet hakkı hükümlerinin uygulanabileceği savunulmuş, ancak bu görüş birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Patent hukuku bakımından bu teoriye getirilen en önemli eleştirilerden biri, doğal hukuka dayanması hâlinde patent korumasının belirli bir süre ile sınırlanmayacak oluşudur<sup>24</sup>.

### **B. Ödül Teorisi**

Ödül teorisi uyarınca patent koruması, buluş sahibine topluma yaptığı hizmet dolayısıyla verilmektedir<sup>25</sup>. Bu bakış açısına göre buluş sahibinin risk ve maliyetler dâhil sarf ettiği çabanın karşılığı verilmelidir. Bu mükâfat, patent sisteminde buluş üzerinde zamanla sınırlanmış münhasır bir hak olarak görünür.

---

<sup>23</sup> **Beier, Friedrich-Karl / Straus, Joseph** (1977) ‘The Patent System and It’s Informational Function - Yesterday and Today’ IIC, C:8, S:5, s. 398.

<sup>24</sup> **Karbowski, Adam / Procob, Jacek** (2013), Controversy Over The Justifications For Patent Protection, International Conference For Applied Economics, ‘Procedia Economics and Finance’ s. 2.

<sup>25</sup> **Ayiter, Nuşin** (1968b) ‘Milletlerarası İhtira Hukukunun Bugünkü Durumu ve İktisaden Geri Kalmış Ülkelerde İhtira Hukuku Problemleri’ AÜHFD, C:25, S:3, s. 139.

Buna göre buluşçu münhasır bir kullanım hakkına sahip olacağı gibi buluşun ticarileşmesinden elde edilen hakları da haiz olacaktır.

Aslında ödül kavramı, çeşitli patent teorilerinin de temelinde yer alan motivasyon kaynağıdır. Çünkü patent sahibinin ödüllendirilmesi görüşü hem bir mükâfat hem de kişilerin fikri çalışmalara yönelmesi için güçlü bir teşvik olarak değerlendirilebilir<sup>26</sup>. Bu konuya ilişkin teorilerde keskin sınırlarla ayrılabilen dayanaklar yer almamaktadır.

### C. Teşvik Teorisi

Teşvik teorisi, buluş geliştirmek isteyen kişilerin motivasyonunun patent korumasının sayesinde oluştuğunu savunmaktadır. Bu teoriye göre, buluşçu patent korumasının sağlayacağı finansal getirinin buluşunu geliştirirken katlandığı araştırma maliyetlerini aşması beklentisi içindedir<sup>27</sup>.

Teşvik teorisi, buluşun kamuyla paylaşılmamasının (örneğin ticari sır olarak saklanması) toplumu büyüme fırsatından mahrum bırakacağı düşüncesinden kaynaklanır. Teori, buluşların gizli tutulması hâlinde teknolojik ve endüstriyel ilerlemenin olmayacağı ve bu nedenle buluşun temelinde yatan teknik bilginin kamu tarafından erişilebilir olması gerektiği esasına dayanmaktadır<sup>28</sup>. Patent sisteminde buluşun kamuya açık hâle gelmesi patent başvurularının yayınlanması ile gerçekleşmektedir.

Teşvik teorisi altında incelenen bir başka konu ise, teknolojik alanda faaliyet gösteren kişi ve yatırımcıların özellikle patentin sağladığı tekel hakkı gibi bir koruma olmaksızın yeni buluşların geliştirilmesinde riski üstlenmeyecekleri görüşüdür. Buna göre, patent korumasının bu kişiler için teşvik edici en uygun araç

---

<sup>26</sup> **Lukaszewicz, Natalia Weronika** (2015) 'Patent Use Exception For User-Generated Inventions. The Maker Movement Meets Patent Law' Hohen Juristischen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität zu München, s. 50.

<sup>27</sup> **Prusak, Leonard** (1982) 'Does the Patent System Have Measurable Economic Value' APLA Quarterly Journal, C:10, S:1, s. 14

<sup>28</sup> **Lukaszewics**, s. 51.

olduğu ve kişilerin muhtemel riskleri göze alması için, buluş için münhasır patent hakları formunda geçici bir tekelin verilmesinin en etkili yöntem olduğu savunulmuştur<sup>29</sup>.

#### **D. Sözleşme Teorisi**

Sözleşme teorisine göre, buluşu kamuya açık hâle getirmesi karşılığında buluşçuya buluşunun inhisari kullanım hakkı tanınır<sup>30</sup>. Teoriye göre, patent sahibi ile toplum arasında akdedilen bu farazi sözleşme patent sisteminin oluşumunu sağlamaktadır.

Buluşuya verilen inhisari hak sınırsız değildir çünkü teknolojik alanla uğraşan kişiler (bu grubu çoğunlukla bilim insanları oluşurmaktadır), bir buluşu geliştirirken insanlığın o ana kadar ulaşmış olduğu bilgi birikiminden yararlanma imkânına sahiptirler. Buluşçu bu nedenle gayri maddi mülkiyeti üzerinde süreyle sınırlı bir mülkiyet hakkına sahip olabilecektir.

Patent belgesi alabilmek için buluşçunun elde ettiği bütün bilgileri toplumla paylaşması gerekmez. Bunun sınırını, patentin gerektirdiği bilgi düzeyi belirler. Patent almaya yetecek açıklama dışında, buluşa ilişkin bazı bilgiler ticari sır olarak kalabilir. Patent sahibi, örneğin, buluşun kullanımına ilişkin know-how'ı da ticari sır olarak saklayabilir. Patent sahibi, patent verilebilirlik şartlarını karşılıyorsa buluşa ilişkin know-how'ı patent kapsamına alabilir ya da ayrı lisans sözleşmesine konu yapıp, ticari olarak değerlendirebilir<sup>31</sup>.

#### **IV. Patentın İşlevleri**

Patent hukukunun gereklendirilmesinde kullanılan teorilerin, patent sisteminin işlevleriyle yakın ilişkili olduğu görülmektedir. Patent sistemi gereklendirilirken hangi amaca hizmet ettiği ya da hangi işlevi sağladığı sorusu

---

<sup>29</sup> **Karbowski / Procob**, s. 7.

<sup>30</sup> **Ayiter** (1968b), s. 139.

<sup>31</sup> **Ayiter** (1968b), s. 140.

baz alınmaktadır. Patent hukukunun dayanağını açıklayan teorilerin aynı zamanda patent sisteminin çeşitli işlevlerini de ifade ettiği kabul edilebilir.

## **A. Yeni Buluşları Teşvik Etme İşlevi**

### **1. Patent Korumasının Etkisi**

Patent sistemlerinde hem buluş sahibinin emeklerini ödüllendirmek hem de emek harcamamış üçüncü kişilerin söz konusu buluştan yetkisiz yararlanmalarını önlemek amacıyla süreyle sınırlı bir tekel hakkı öngörülmüştür. Patent sisteminde buluşa koruma sağlayarak elde edilmek istenen sonuç teknik bilgide ilerlemenin sağlanmasıdır.

Patent korumasının tekniği ilgilendiren tüm alanlarda çalışılmasını teşvik edici yönü günümüzde sadece buluşçuyu ilgilendiren bir konu olarak düşünülememektedir. Günümüzde bireysel çabalarıyla buluş geliştiren kişiler de bulunmakla birlikte bu konuda artık çoğunlukla işletmelerin rol aldığı görülmektedir. Teknik ilerleme günümüzde yatırım ve bilginin bir arada olduğu karmaşık bir süreç sonucu elde edilir. Bu nedenle teknik alandaki uzmanlar kadar yatırım sahiplerinin de teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

Bir buluşun patentlenmiş olması herhangi bir ekonomik başarı elde edeceğini taahhüt etmemektedir. Ancak patent sistemleri ile getirilen düzenlemeler, buluşun geliştirilmesi için riski üstlenmiş kişilerde patent korumasından yararlanma ve bunu ticarileştirme arzusu oluşturmaktadır.

### **2. Patent Verilebilirlik Şartlarının Etkisi**

Bir teknolojik ilerleme gerçekte insanlığın bilgi birikimi sonucu doğal olarak ortaya çıkan bir sonuç mu yoksa bilim insanının bilişsel bir üretimi mi olduğu sorusunu kesin olarak cevaplamak zordur. Bilim insanı dahi üretmiş olduğu

fikrin o ana değin edindiği birikimden yapılan bir çıkarım mı yoksa genele göre daha nitelikli bir sonuç mu olduğunu belirtemeyecektir<sup>32</sup>.

Patent sisteminde, buluşun patentlenebilmesi için buluşçudan mevcut bilgi seviyesini aşması beklenmektedir. Bir buluşun patentlenebilmesi için çeşitli kriterler getirilmiştir. Bu kriterlerden biri olan “buluş basamağı”, buluşçunun önceki buluşlardan kolayca çıkarılamayacak bir sonuç ortaya koymasını gerektirmektedir. Buna göre, toplumun o teknik alanda ulaşmış olduğu bilgi düzeyinden yola çıkılarak kolayca ulaşılan bir sonuç, patent korumasından yararlanamayacaktır<sup>33</sup>. Böylelikle buluş basamağı kriteri, bilim insanlarını meslekleri bakımından daha cesur adımlar atmaya teşvik etmektedir.

Şüphesiz patent sistemi hem yatırımcılar açısından hem de bilim insanları açısından daha fazla çaba sarf etmeleri yönünde olumlu bir baskı oluşturmayı hedeflemektedir.

## **B. Teknoloji Transferi İşlevi**

“Teknoloji transferi”, kısaca, “teknolojik alanda gerçekleşen bilgi ve deneyim aktarımı” şeklinde ifade edilebilse de daha karmaşık bir süreci kapsamaktadır. Kavram, patentlenmiş buluşların yanı sıra, patent verilebilirlik şartlarını taşıyan ancak ticari sır olarak saklanan ya da patent verilebilirlik kriterlerini taşımasa da ticari değere sahip know-how gibi unsurların aktarımını ifade etmektedir<sup>34</sup>.

---

<sup>32</sup> **Weißberger, Harry G.** (1953) ‘The Concept of Invention in the Patent Law’ GRUR Ausl, C:2, S:2, s. 62.

<sup>33</sup> **Saraç, Tahir** (2001) ‘Patent Hukukunda Yenilik Kavramı ve Yeniliğin Belirlenmesi’ Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:9, S:1-2, s. 192.

<sup>34</sup> **Şehirali Çelik, Feyzan Hayal** (2006), Patent Sisteminin İşlevleri ve Bu İşlevlerin Etkinliğini Sağlayan Yasal Düzenlemeler, BATİDER, C. 23., S. 3, s.117.

Patent sisteminin serbest rekabet ilkesine aykırı yönlerine rağmen kendisini günümüz ekonomisinde kabul ettirmesinin nedeni, buluşun teknik bilgisinin yayılmasını sağlaması olduğu ileri sürülmektedir<sup>35</sup>.

Bu durum bir yönüyle rakipler ve toplum açısından bilgiye erişimi gündeme getirdiği gibi diğer yönüyle başka ülkelerde yapılan patent başvurusu sonucunda teknolojik transferi gündeme getirmektedir. Patent sistemi bulunmayan ülkelere patent sahiplerinin yatırım yapma hususunda daha isteksiz oldukları ancak etkin bir patent sisteminin olduğu ülkelerde buluşu değerlendirmek istedikleri belirtilmektedir<sup>36</sup>. Yani patent dolayısıyla teknoloji transferi ülke sınırları içinde gerçekleşmenin yanında uluslararası nitelik de göstermektedir.

Patent hukukunun tarihi göz önüne alındığında başlangıçta buluşa ülkesel bir koruma sağlama düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir. Ancak buluş sahipleri buluşlarının sadece bir ülkede korunmasıyla yetinmemiş ve diğer ülkelerde de patent başvurusunda bulunmuşlardır. Aksi takdirde diğer ülkelerdeki üçüncü kişilerin buluşundan yetkisiz yararlanması ve kendisinin mali bir getiriden yoksun kalması sonuçlarına katlanması gerekmektedir.

Buluş sahiplerinin buluşları için birden çok ülkede başvuruda bulunması, ilgili teknolojik bilginin diğer ülkelerde de açıklanması sonucunu doğurmaktadır. Bu şekilde ülkeler sınırları dışında ulaşılmış teknik bilgiye erişme imkânı kazanırlar.

### **C. Ekonomik İşlev**

Patent sisteminin bilgisine sahip olma, bir kişinin kendi durumu ve rakiplerinin pozisyonu hakkında fikir sahibi olmasına, böylelikle ilgili ekonomik alanda stratejilerini belirlemesine imkân tanımaktadır. Yatırım planları ve AR-GE

---

<sup>35</sup> Şehirli Çelik (2006), s.116.

<sup>36</sup> Verma, S.K. (1996) 'TRIPs - Development and Transfer of Technology' IIC, C:27, S:3, s. 353.

çalışmaları patent sisteminin sağladığı belirlilik kapsamında planlınırsa kaynakların daha verimli şekilde kullanılmasını sağlayacaktır<sup>37</sup>.

Patent sistemi dış ticareti doğrudan etkileyen hususlar barındırmaktadır. Patentin ülkesellik ilkesine tâbi oluşu bazı dezavantajları beraberinde getirir de, ilke, patent konusu buluşun ihraç politikasını oluşturma konusunda patent sahibine çeşitli stratejiler belirleme imkânı sunmaktadır. Her ülkenin farklı bir pazar olarak değerlendirilmesi ilgili ülkenin ekonomik ve rekabetçi özelliklerini göz önüne almayı gerektirmektedir. Bölgesel koruma özelliği, patent sahibine farklı piyasa koşullarına azami derecede uyan stratejiyi belirleme ve rekabet etme imkânı sunmaktadır<sup>38</sup>.

#### **D. Bilgi İşlevi**

Patent sistemi sayesinde bilgi sınıflandırılır ve patentle ilgili dokümanların tasnif edilmesi sonucu teknik bilgi daha kolay ulaşılabilir hâle gelebilir.

Bir patentin verilmesi, patent başvurusuna konu buluşun patent verilebilirlik kriterlerinin dikkatlice incelenmesinden sonra gerçekleşir. Bu tür bir inceleme sonucunda teknik bilginin açıklanması garanti edilmiş olur. Teknik bilginin patent kurumları tarafından tasnifi merkezileşmeyi ve dolayısıyla açıklanan bilgilerin kolay erişilebilirliğini sağlar. Sonuç olarak, patent kurumları genel teknik bilgi sistemi içinde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır.

Patent verilerinin analizi, bilim ve teknolojide bir ülkenin sarf ettiği emeği ölçmenin yaygın bir yöntemi hâline gelmiştir. Özellikle bir ülkenin patent kurumuna yapılan yabancı patent başvuruları, bir ülkenin bilim ve teknolojisinin performansını diğer ülkelerle karşılaştırma bakımından nispeten daha önemli bir göstergesidir. Çünkü yabancı patent başvuruları, yerel olanlarla aynı yasal ve ekonomik koşullar altında değerlendirilmektedirler<sup>39</sup>.

---

<sup>37</sup> **Greif, Siegfried** (1987) 'Patents and Economic Growth' IIC, C:18, S:2, s. 197.

<sup>38</sup> **Beier, Friedrich-Karl** (1984) 'Patents and Foreign Trade' IIC, C:15, S:5, s. 570.

<sup>39</sup> **Beier** (1984), s. 581.

## E. Toplumsal İşlev

Patentin, patent sahibi tarafından veya lisans alan üçüncü bir tarafça fiili olarak topluma ulaştırılması patenti veren devletin temel amaçları arasındadır. Bu amaç, ilgili kesimlerin gerçekten yeni ve daha nitelikli mallara erişimini temin etmeyi de kapsamaktadır. Bu bakımdan, buluşun zorunlu olarak açıklanması, bu hedefe ulaşmak için yalnızca dolaylı bir yoldur. Bu bakış açısına göre, önemli olan, tekniğin ulaştığı son durumun toplum menfaatine kullanılabilmesidir. Patent hukukunda düzenlenen zorunlu lisans, bu işlevi gerçekleştirmeyi amaçlar<sup>40</sup>.

Patent sistemini benimsemeye toplulukların gelişmişlik düzeyi açısından farklılıklar görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin hepsi kendi patent sistemlerini kurmuşlardır. Gelişmekte olan ülkeler ise patentlenebilir buluşlara koruma sağlama düşüncesine daha temkinli yaklaşmaktadır<sup>41</sup>. Bu ülkeler için patent sisteminin olumsuz yönlerini vurgulayan bakış açısı ön plandadır. Serbest ticaret sistemlerine ilişkin yasal, ekonomik ve politik yapıları uygulamayan, gelişmekte olan ülkeler etkin bir patent sistemi oluşturamayacaktır<sup>42</sup>. Ancak istatistiksel bilgilere göre gelişmekte olan ülkelerde de patent koruması fikrine rağbet artmaktadır<sup>43</sup>. 1970-2017 yılları arasında Paris Anlaşması'na taraf olan ülke sayısı neredeyse iki katına çıkarak 177'ye ulaşmıştır<sup>44</sup>.

---

<sup>40</sup> **Kunz-Hallstein, Hans Peter** (1979), The Revision of the International System of Patent Protection in the Interest of Developing Countries, IIC, s. 652.

<sup>41</sup> **Semiz, Özgür** (2011) 'Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Sözleşmesi (TRIPS): Öncesi ve Sonrası' Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, C:7, S:27, s. 505.

<sup>42</sup> **İmam, Ali M.** (2006) 'How Does Patent Protection Help Developing Countries?' IIC, C:37, S:3 s. 245.

<sup>43</sup> 22 Ekim 2003 tarihinde WIPO'ya üye ülkelerin katılımıyla gerçekleştirilen kurulda sunulan rapora göre gelişmekte olan ülkelerde patent sistemine rağbetin artması, bu ülkelerin kendi sınırları içinde doğrudan yabancı yatırımın artmasını istemelerinden kaynaklanmaktadır.

<sup>44</sup> [https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty\\_id=2](https://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=2) (s.e.t.:21.03.19)

Gerek beyin göçünü önleme gerekse yabancı yatırımları ülkeye çekebilme adına artık gelişmekte olan ülkelerin de patent korumasına daha sıcak bakması gerektiği yönünde görüşler ileri sürülmektedir<sup>45</sup>.

WIPO verilerine göre patent başvuruları dünya genelinde anlamlı şekilde yükselmektedir. 2007 yılında dünya genelinde yapılan patent başvuru sayısı 1.875.000 iken bu rakam 2017 yılında 3.168.900'e ulaşmıştır<sup>46</sup>. Ancak bu artış coğrafi bakımdan dengeli bir dağılım göstermemektedir. Sadece Çin yaklaşık 1,3 milyon patent başvurusu sayısı ile 2017 yılında dünyada yapılan toplam başvuru sayısının yarısına yakınıni teşkil etmektedir<sup>47</sup>.

Türk Patent ve Marka Kurumu'nun resmî verilerine göre ise 2018 yılında kuruma yapılan başvuru sayısı 18.504'tür. Başvuruların 7.349'u yerli kategorisinde yer almaktadır. 2008 yılı toplam patent başvuru sayısı (7137) ile kıyaslandığında on yılda patent başvuru sayısı yaklaşık iki buçuk katına çıkmıştır (%159 oranında artış gerçekleşmiştir.). 2008 yılından 2017 yılına kadar değişen ivmeyle artış gösteren patent başvuru sayısı 2017-2018 aralığında %4.04'lük bir oranda azalmaya uğramıştır<sup>48</sup>.

## V. Patent Düzenlemeleri

### A. Tarihi Gelişim

Tarihte fikri mülkiyet kavramının oluşmasından önce gerek sanat eseri gerekse buluş gibi fikri ürünlerin, üzerinde görünüm kazandıkları cisim sebebiyle korundukları görülmektedir. Buna göre fikri ürünlerin ayrı bir mülkiyet hakkı ihtiva

---

<sup>45</sup> **Imam**, 259.

<sup>46</sup> World Intellectual Property Indicators 2018: s. 39: [https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo\\_pub\\_941\\_2018-chapter2.pdf](https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2018-chapter2.pdf)

<sup>47</sup> World Intellectual Property Indicators 2018: s. 25. Bkz. <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4369>

<sup>48</sup> 2018 yılına ait değerler 15.01.2019 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır. <https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/statistics/>

ettiği düşünülmemiştir. Sanat eserleri veya buluşlar ancak yer aldıkları cisim üzerindeki mülkiyet hakkıyla korunmuşlardır<sup>49</sup>.

Buluşların korunmasına yönelik hakların tanınması ise ilk olarak 1474 yılında Venediklilerin çeşitli imtiyazlar tanınması ile olmuştur. 15. ve 17. yy. arasındaki dönemde de buluşlar ancak bir imtiyaza istinaden korunmuşlardır<sup>50</sup>. Devletler bu dönemde ekonomiyi canlandırmak için diğer ülkelerdeki buluşçuları ülkelerine çekmeyi hedeflemiş ve buluşçuya imtiyaz verme yolunu seçmişlerdir<sup>51</sup>.

Keyfi imtiyazların verilmesi sonucu ekonomi zarar gördüğünden imtiyaz karşıtı Act of Monopolies (1623 21 Jac. I c 3) İngiltere’de yürürlüğe girmiştir. İmtiyazları kaldırmaya yönelik olmakla birlikte, bu kanunda yer verilen bir istisna ile buluşu ilk bulan gerçek buluşçuya (*the true and first inventor*) 14 senelik bir imtiyaz tanınması öngörülmüştür<sup>52</sup>. Bu dönemdeki gelişmelerde ekonomide merkantilist düşüncenin hâkimiyet kazanması rol oynamıştır<sup>53</sup>.

1790 tarihli Amerikan, 1791 tarihli Fransız ve 19. yüzyılın başında yürürlüğe giren Alman Devletlerinin patent yasalarında da buluşçuyu ödüllendirme ilkesi yer alsa da imtiyaz ilkesine bağlı kalmıştır. Buna göre tanınan imtiyaz sadece ilgili devletin sınırları içinde geçerli kabul edilmiştir. Mülkiyet ilkesi olarak adlandırılan bu ilke ancak gümrük korumasının mevcut olduğu milli ticaretlerde amacına ulaşabilmektedir. Ülkeler arası ticaretin artması ile mülkiyet ilkesi hem buluş sahipleri hem de ülkeler açısından sakınca oluşturmaya başlamıştır<sup>54</sup>.

---

<sup>49</sup> **Hirsch**, s. 21.: Milattan yüz yıl sonra Roma’da yaşamış Martialis isimli ünlü bir şairin, eserlerini kendininmiş gibi tanıtan Fidentinus’a hitaben “...Şiirlerimi, adımı zikrederek inşad edersen hepsi senin olsun; yok şiirlerimi, kendi şiirlerinmiş gibi halka arz edeceksen, evvela bir kitap al ki, bunlar senin olsun.” demiştir.

<sup>50</sup> **Hirsch**, s. 42.

<sup>51</sup> **Lukaszewicz**, s. 44.

<sup>52</sup> **Hirsch**, s. 65.

<sup>53</sup> **Lukaszewicz**, s. 44.

<sup>54</sup> **Ortan, Ali Necip** (1991a) Avrupa Patent Sistemi Cilt 1: Avrupa Patenti Anlaşması, 1. Baskı. Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, s. 2.

19. yüzyılın ortalarında İngiltere ve Fransa gibi çağın teknolojide ileri devletleri, ülkelerindeki teknolojinin sınır dışına çıkmasında menfaatleri olduğu için ikili anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Teknolojik gelişme açısından bu seviyede olmayan ülkeler, çıkarlarına ters düştüğünden ikili anlaşma yapmaya yanaşmamış, bunun sonucunda Fransa arzu ettiği menfaate ulaşmak için farklı bir yol aramaya başlamıştır. Buna göre uluslararası sahada buluşun korunabilmesi için bu korumanın adil ve amaca uygun olduğu yönünde umumi bir kanaat oluşması gerekmektedir<sup>55</sup>. Sinaî ürünlerin uluslararası korumaya sahip olması fikri, devletlerin bir araya gelmesinde temel olmuştur.

Fransa'da 1789 Fransız İhtilali sonrasında imtiyazlar kaldırılmış, ancak buluşların korunabilmesi için 1791 yılında Patent Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu kanunu 1844 tarihli yeni kanun izlemiştir. İlgili kanun Osmanlı Devleti'ndeki patent düzenlemelerine kaynaklık etmiştir.

Ülkemiz açısından, Osmanlı Devleti döneminde patent hukukuna dair ilk özel düzenleme 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'dur. İhtira Beratı Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti döneminde yerini 1995 tarih 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (PatKHK)<sup>56</sup> bırakmıştır.

10 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren Sınai Mülkiyet Kanunu ile daha öncesinde ayrı kanun hükmünde kararnemelerle<sup>57</sup> koruma kapsamında olan marka, patent, faydalı model, tasarım ve coğrafi işaretler tek kanun altında düzenlenmiştir.

---

<sup>55</sup> **Hirsch**, s. 80.

<sup>56</sup> R.G. 27.6.1995, 22326.

<sup>57</sup> 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK (PatKHK), 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK, 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK ve 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK. Bkz. 27.6.1995 tarih, S. 22326 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır.

## **B. Uluslararası Düzenlemeler**

### **1. Paris Sözleşmesi**

Patent koruması, 19. yy. başlarında ülkelerin buluşları ve yeni teknolojileri kendilerine çekme amacıyla oluşturdukları bir politikaya dayanmaktaydı. Bu sebeple patent koruması mülklik ilkesine tâbi olarak sadece patentin verildiği ülkede geçerliydi. Bu durumun oluşturduğu sorunlar yeknesak bir mevzuat fikrini ortaya çıkarmıştır.

Sınai mülkiyet üzerindeki hakların korunmasını amaçlayan Paris Sözleşmesi 20 Mart 1883 yılında imzalanmıştır<sup>58</sup>. Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'nın eki olan Ticaret Mukavelenamesi ile Paris Sözleşmesi'ne katılmayı kabul ve taahhüt etmiş ve 1925 tarihinde ise katılım sağlanmıştır<sup>59</sup>. Sonrasında altı kez değiştirilen sözleşme metni son olarak 1967'de Stockholm'de değiştirilmiş ancak Türkiye tarafından 1-12. Maddelere çekince konulmuştur. Nihayet 1994 senesinde söz konusu çekinceler kaldırılarak Stockholm metni Türkiye tarafından kabul edilmiştir.

### **2. Uluslararası Patent Sınıflandırmasına İlişkin Avrupa Anlaşması (IPC)**

Uluslararası Patent Sınıflandırılmasına İlişkin Strasbourg Anlaşması (1971 tarihli Strasbourg Anlaşması) ile patent konusu buluşların zaman içinde çeşitlenmesi ve tasnifin zorluğu göz önünde bulundurularak bir tasnif sistemi çözüm olarak sunulmuştur.

1954 tarihli Uluslararası Patent Sınıflandırmasına İlişkin Avrupa Anlaşması uyarınca daha öncesinde de sınıflandırma faaliyetleri olmuşsa da uluslararası düzeyde tasnif yapılması 1971 tarihli Strasbourg Anlaşması ile mümkün olmuştur.

---

<sup>58</sup> Paris Sözleşmesi 1900'de Brüksel'de, 1911'de Washington'da, 1925'te Lahey'de, 1934'te Londra'da, 1958'de Lizbon'da ve 1967'de Stockholm'de revize edilmiş ve 1979'da değişikliğe uğramıştır. [https://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/summary\\_paris.html](https://www.wipo.int/treaties/en/ip/paris/summary_paris.html)

<sup>59</sup> **Yusufoğlu**, s. 11.

Tasnifin ilk versiyonu 30 Haziran 1974 yılına kadar geçerli olmuş sonrasında yaklaşık beş yılda bir güncellemiştir. 1 Ocak 2006 tarihinde “temel” ve “ileri” olmak üzere iki farklı sınıflandırma kategorisi oluşturulmuş ancak oluşan karmaşıklık sebebiyle sonrasında bu ayırmadan vazgeçilmiştir.

Türkiye 12. Temmuz 1995 tarihinde 95/7094 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1971 tarihli Strasbourg Anlaşması'na katılmış ve söz konusu anlaşma 1 Ekim 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

### **3. Patent İşbirliği Sözleşmesi (PCT)**

Patent İşbirliği Sözleşmesi 19.06.1970'te Washington'da yirmi devlet tarafından imzalanmıştır. Buluşçunun birden çok ülkede buluşu için patent koruması sağlamak istemesi durumunda kolay ve daha ekonomik hâle getiren hükümler ihtiva eden bu sözleşme 24 Ocak 1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Patent İşbirliği Sözleşmesi bölgesel nitelikte olmayıp Paris Sözleşmesine üye her devletin katılımına açıktır (PCT m. 62/1). Sözleşmenin birinci maddesi uyarınca organizasyonu sağlayacak bir birlik kurulmuştur. Birlik tarafından icra komisyonu, teknik iş birliği komisyonu ve teknik yardım komisyonları oluşturulmaktadır; ancak sözleşme kapsamında herhangi bir başvuru kurumu öngörülmemiştir. Patent İşbirliği Sözleşmesi kapsamında uluslararası patent başvurusunun yapılabileceği kurumlar kişinin mensup olduğu ülkenin milli patent kurumu veya uluslararası organizasyonların kurduğu başvuru kurumlarıdır.

Patent İşbirliği Sözleşmesi, anlaşmaya taraf ülkelerden bir başvuru sahibinin tek bir başvuru ile uluslararası bir korumadan yararlanmasını amaçlamaktadır. PCT m. 9/1 hükmüne göre, “Sözleşme devletlerinin uyruğunda olan veya bu devletlerden birinde ikametgâh yahut meskeni bulunan kişiler, uluslararası başvuruda bulunabilirler.” Bu başvurunun uluslararası sayılabilmesi için başvuruda talebin olması gerekmektedir. Sonrasında başvuru gerekli özellikleri haizse uluslararası büro ve araştırma kuruluşuna havale edilmektedir

Sözleşme metninin dördüncü kısmında düzenlenen teknik hizmetler başlıklı hükümler, patent sistemlerinin buluşlar hakkındaki bilgiye ilişkin olumlu katkısını

arttırmaya yardım edecek niteliktedir. Patent İşbirliği Sözleşmesi m. 50 uyarınca yayınlanmış dokümanlardan ve özellikle patent ve ilan edilmiş patent başvurularından edinilen teknik bilgiye ulaşılması için hizmet birimleri kurulabilir. Ayrıca Birlik tarafından kurulan teknik yardım komitesi, *sözleşme devletleri arasında gelişmekte olan ülkelerde ulusal ve bölgesel düzeyde patent sistemlerinin geliştirilmesi* amacıyla bu devletlere teknik yardım sağlamaktadır (PCT m. 51/3).

Birliğin kurduğu bir başka komisyon olan teknik iş birliği komisyonu ise tavsiye ve önerilerle sözleşmede öngörülen hizmetlerin sürekli iyileştirilmesini sağlamak görevini haizdir. Buna göre tüm üye devletlerde etkin patent korumasını sağlamayı hedefleyen hükümlerin yanında idari yapılanmayla da üye devletlere sağlanan hizmetin sürekli geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Türkiye, Patent İşbirliği Sözleşmesi'ni 7.7. 1995 tarihinde kabul etmiş, sözleşme 1.1.1996 tarihinden itibaren geçerli olmuştur<sup>60</sup>.

#### **4. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (TRIPS)**

Uluslararası ticaretle ilgili kuralları düzenleyen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (*GATT: General Agreement on Tariffs and Trade*) 1 Ocak 1948 yılında yürürlüğe girmiştir. Anlaşmaya Türkiye 1951 yılından itibaren taraftır. Ancak Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın yerini Uruguay Müzakereleri sonunda Dünya Ticaret Örgütü almıştır<sup>61</sup>. Yine bazı hükümlerin değişikliğe uğradığı *Uruguay Round* görüşmelerinde fikri ve sınai haklar da ele alınmış ve ortaya çıkan metne Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar (TRIPS: Trade Related Aspects of Intellectual Property) denilmiştir.

TRIPS'te üye ülkeler gelişmişlik düzeyine göre sınıflandırılmış ve buna göre bir geçiş süreci öngörülmüştür. Türkiye için görülen süre beş yıl olarak belirlenmiştir.

---

<sup>60</sup> R.G. 12.7.1995, 22341.

<sup>61</sup> [http://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu-\\_\\_dto\\_\\_.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/dunya-ticaret-orgutu-__dto__.tr.mfa)

## C. Bölgesel Düzenlemeler

### 1. Avrupa Patenti Anlaşması (EPC)

5 Ekim 1973 tarihinden önce gerek yasal düzenleme gerek organizasyon olarak uluslararası patent sistemi şeklinde adlandırılabilir bir sistem bulunmamaktaydı. Paris Sözleşmesi, ülkelerin ulusal düzenlemelerine temel prensipler getirecek içerikteydi fakat uluslararası bir patent korumasına dair hüküm içeriğini haiz değildi<sup>62</sup>. Avrupa Patenti Anlaşması'nın girişinde anlaşmayla hedeflenenin, buluşların korunması için taraf devletler arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi olduğu belirtilmiştir. Bunun sağlanması için Avrupa Patenti Anlaşması yeknesak bir patent verilmesini ve bu patentin belli noktalarda ortak hükümlere tâbi olmasını öngörmektedir.

Avrupa Patentlerinin Verilmesine ile İlgili Avrupa Patenti Anlaşması ve dört yorumlayıcı protokolden oluşan Avrupa Patenti Anlaşması, 5 Ekim 1973 tarihinde Münih'te imzalanmış, 7 Ekim 1977 tarihinde ise anlaşmaya taraf devletlerde yürürlüğe girmiştir. Anlaşmaya taraf ülkelerde patent tescilinin tek bir prosedürle sağlanması ve verilen patentler için standart kuralların oluşturulması amaçlanmıştır.

Verilecek patentin “Avrupa Patenti” olarak nitelendirilmesi ve bu patentin verilmesi için Avrupa Patenti Organizasyonu'nun kurulması, buluşların korunmasında yeknesaklık hedefinin somut bir şekilde ortaya konmasını sağlamaktadır. Böyle bir organizasyonun kurulmasındaki gerekçe anlaşmaya taraf ülkelerin hepsinin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na<sup>63</sup> (AET) üye olmamasından kaynaklanmaktaydı. Diğer taraftan Avrupa Patenti Anlaşması'na taraf olabilmek için Avrupa Devleti olma şartı getirildiğinden “Avrupa Patenti” verme işlemi WIPO tarafından da üstlenilememiştir.

---

<sup>62</sup> **Cornish, William / Llewelyn, David** (2007), *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*, 6th edition, London, Sweet & Maxwell, s., 9-19.

<sup>63</sup> Avrupa Ekonomik Topluluğu, 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması'nın 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmesiyle Avrupa Birliği kurulmuştur.

## 2. Topluluk Anlaşması (Lüksemburg Anlaşması)

Avrupa Patenti Anlaşması, Avrupa Birliği'ne özgü bir oluşum olmadığından birlik üyelerine özgü yeknesak bir sistem sunmamaktadır. Avrupa Patenti Anlaşması ile patent verilebilirlik şartlarında benzerlik oluşturulmuş ve Avrupa Devletleri'nde kolayca korunma elde edilebilmesi sağlanmış olsa da AET'nin ekonomik entegrasyon hedefleri ortak patent verilmesi usulünün ötesinde düzenlemeler yapmayı gerektirmiştir<sup>64</sup>. Ayrıca Avrupa Patenti Anlaşması ile belirli kurallar ülkelerin tasarrufuna bırakıldığından birlik ülkelerinde patente dair farklı hükümler görülebilmekteydi.

AET, bu hususları gidermek adına Topluluk Sözleşmesi'ni gündeme getirmiştir. Buna göre Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye ülkelerdeki buluşçuların topluluk patenti almalarını sağlayan, patent ile ilgili esas ve usul hükümleri haiz sözleşme 15 Aralık 1975 tarihinde dokuz üye devletçe imzalanmıştır.

Topluluk Anlaşması'na üye olmayan ülkelerin katılabilmesi için ayrıca bir Topluluk Patentlerine İlişkin Çerçeve Anlaşma de hazırlanmış ve aranan kriterler belirtilmiştir. Buna göre AET'ye üye devletlerin dışında hem Avrupa Patenti Anlaşmasına taraf olma hem de AET ile gümrük birliği ya da serbest ticari bölge kurmuş olan devletler topluluk patenti alabilecektir.

### D. Ulusal Düzenlemeler

Ülkemizde mevcut patent sistemini düzenleyen Sınai Mülkiyet Kanunu, 10 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir<sup>65</sup>. Daha önce 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile korunan patentler 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile Cumhuriyet tarihinde ilk kez kanun hükümleriyle düzenlenmiştir. Sınai Mülkiyet Kanunu, patentin yanında marka, coğrafi işaret ve

---

<sup>64</sup> **Ortan, Ali Necip** (1991b), Avrupa Patent Sistemi Cilt 2: Lüksemburg Antlaşması/ Patent İşbirliği Antlaşması/ Strasburg Antlaşması, 1. Baskı. Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, s. 5.

<sup>65</sup> R.G. 10.1.2017, 29944.

geleneksel ürün adı, faydalı model ve tasarım korumasına ilişkin hükümler ihtiva etmektedir.

## **VI. Koruma Şartları**

### **A. Yenilik**

Patent sisteminde her buluşa patent belgesi verilmemektedir. Bir buluşun patent belgesi ile korunabilmesi için “yeni olması”, “buluş basamağı içermesi” ve “sanayiye uygulanabilir olması” gereklidir (SMK m. 82/1). TRIPS uyarınca; “Patentler yeni olmaları, bir buluş basamağı içermeleri ve sanayiye uygulanabilmeleri koşuluyla, teknolojinin her alanında ürünlerle veya usullerle ilgili her türlü buluş için verilebilecektir” (TRIPS m. 27).

Patent hukukunda her buluş için patent koruması öngörülmemiş, koruma, ülkelerin hem ticari dengeleri gözetme hem de fikri ürünleri teşvik etme kaygılarıyla oluşturduğu sistemlere tâbi kılınmıştır. Patent belgesi kanunen belirlenmiş şartları taşıyan buluşlar için alınabilmektedir.

Bir buluşa patent verilip verilemeyeceği değerlendirilirken patent hukukunun teknik alanla yakından ilgili olduğu “patent verilebilirlik şartları” gündeme gelecektir. Buna göre bir buluşun patentlenebilmesi için karşılaması gereken “yenilik” şartı, tüm patent sistemlerinde aranan bir patent verilebilirlik şartıdır. Patent hukukunda “yenilik” kavramı, kelimeye günlük kullanımda yüklenen anlamdan farklılık gösterir. Mevzuatla, yenilik açısından buluşu değerlendirmede başvurulacak kıstaslar belirlenmiştir. Buna göre tekniğin bilinen durumuna dâhil olmayan bir buluş yeni kabul edilir (SMK m. 83/1). “Tekniğin bilinen durumu”, buluş için yapılan başvuru veya rüçhan tarihinden önceki duruma göre değerlendirilir (SMK m. 93).

Patent sistemlerinde mekân sınırlaması yapılmadan mutlak yenilik aranmaktadır. Mutlak yenilik; yer, zaman ve yayım şekilleriyle sınırlı olmaksızın dünyadaki her teknik bilginin yeniliği ortadan kaldırması anlamına gelmektedir. Yeniliğin ortadan kalkması için bilginin kamu tarafından ulaşılabilir olması

gerekmektedir<sup>66</sup>. Başvuru anına kadar kamuya sunulmuş teknik bilgi tespit edilirken bölgesel ya da ülkesel bir sınırlama yapılmadan tüm dünyadaki veriler dikkate alınmaktadır. Bu durum yeniliğin mutlak özellikte olması sonucunu doğurmaktadır.

Yenilik şartında aranan bir diğer kriter ise tekniğin bilinen durumunun objektif kriterlere göre belirlenmesi, buluşçunun teknik bilgi seviyesinin değil objektif olarak halk tarafından erişilebilir tüm teknik bilginin göz önünde bulundurulmasıdır. Buna göre, örneğin buluşçu kendi bilgi durumundan yola çıkarak ve hiçbir benzerini taklit etmeyerek, varlığını bilmediği bir buharlı ütü yapmış olsa dahi, bu ürün yeni kabul edilmeyecektir<sup>67</sup>.

Halk tarafından ulaşılabilir olduğu sürece, tekniğin bilinen durumuna dâhil bir bilginin hangi formda açıklanmış olduğunun önemi yoktur. Yazılı veya sözlü açıklama, kullanım, satış veya sergi yoluyla kamuya açıklanmış olması bir farklılık arz etmeyecektir. Bu açıklamaların hangi dilde yapılmış olduğu önemsiz olduğu gibi kaç kişi tarafından ulaşılmış olduğu da önemsizdir. Basılmış bir kitabın kimse tarafından alınmamış olması önem arz etmez<sup>68</sup>. Burada teknolojik gelişmelerin tekniğin bilinen durumuna etkisi değerlendirilmelidir. İnternette yer alan dokümanlar yazılı açıklama vasfında olup tekniğin bilinen durumuna dâhildir<sup>69</sup>.

Buluşun yenilik kriterini taşıyıp taşımadığı değerlendirmesi buluş ile tekniğin bilinen durumu karşılaştırılarak yapılabilir. Bunun için tekniğin bilinen durumunu da tespit etmek gerekir. Ancak, yapılacak bu ikinci tespit görece daha zordur. Bu nedenle tespiti yapabilmek adına bazı prensipler ortaya konulmuştur. Bunlardan ilki, muhtemel kombinasyonları değil, tekniğin bilinen durumuna dâhil her unsuru ayrı ayrı göz önünde bulundurmadır. İkincisi ise, tekniğin bilinen

---

<sup>66</sup> **Yusufoğlu**, s. 170.

<sup>67</sup> **Yusufoğlu**, s. 172.

<sup>68</sup> **Bently / Sherman**, s. 446.

<sup>69</sup> **Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru** (2018) 'Yapay Zekâ Buluşlarının Patentlenmesi' Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S:11, s. 598.

durumuna dâhil her unsurun değerlendirilmesi o alandaki bir teknik kişinin yapacağı ölçütte olmalıdır<sup>70</sup>.

Tekniğin bilinen durumuna, bir istisna yapılarak başvuru tarihi sonrası açıklanan bazı patent başvuruları dâhil edilmiş ve bu şekilde kapsam genişletilmiştir. Bu başvuruların önceki tarihli bir patent başvurusu olması ve yayımının söz konusu patentin başvuru tarihinde veya sonrasında yapılmış olması gerekir (SMK m. 83/3).

### **B. Buluş Basamağı**

Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca tekniğin bilinen durumu dikkate alındığında, ilgili olduğu teknik alandaki uzmana göre aşikâr olmayan buluşun buluş basamağı içerdiği kabul edilmektedir (SMK m. 83/4).

Teknik alanda ortaya konulan bir hususun yeni fakat bir uzman bakımından aşikâr bir çözüm sayılması mümkündür. Teknik alandaki uzmanların mesleki bilgi ve becerilerinden hareketle, büyük bir uğraşı vermeksizin ortaya koydukları teknik yeniliklerin patentle korunması fikri, tekniğin ilerlemesini engelleyebilecek niteliktedir. Bu nedenle buluş basamağı kriteri getirilerek patente konu buluşun belli düzeyde nitelikli bir uğraşının sonucu olması hususu aranmıştır<sup>71</sup>.

Buluş basamağı kriterine ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Hotchkiss Kararı'nda<sup>72</sup> yer verildiği görülmektedir. Bu karardan hareketle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk patent kanunu tasarısında “önemsiz ve aşikâr olan buluşun tekeli hak etmediği” görüşü yer almıştır. Yaşanan gelişmelere karşılık buluş basamağı kriterine mevzuatta yer verilmesi ilk olarak Alman hukukunda görülmektedir. Buluş basamağı kriteri uygulamada karşılaşılan olaylar sonucu

---

<sup>70</sup> **Rogge, Rüdiger** (1997), ‘The Concept of Novelty and European Patent Law’ IIC, C:28, S:4, s. 446.

<sup>71</sup> **Ortan, Ali Necip** (1987) İşçi Buluşları Hukuku, 1. Baskı. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları. s. 69.

<sup>72</sup> *Hotchkiss et al. v. Greenwood et al*, 11 Howard 248 (1850); 52 U.S. 26J; Woodbury J.

farklı şekillerde yorumlanarak öğretilde farklı görünümler kazanmıştır. Bu durum hâlâ ulusal mevzuatlarda farklı değerlendirmelere sebep olmaktadır<sup>73</sup>.

Buluş basamağı şartı uyarınca *teknîğin bilinen durumuna göre aşikâr olmayan buluşa* patent verilmesi şart koşulmuştur. Böylelikle küçük farklılıklar içeren buluşların her birine patent verilmesi engellenmiştir. Buluş basamağı şartı, patent korumasından yararlanmak isteyenleri farklı buluşlar ortaya koymaları için cesaretlendirmektedir<sup>74</sup>.

Yenilik kavramının tanımında olduğu gibi, buluş faaliyeti kavramının tanımında da “teknîğin durumu” çıkış noktası olarak alınmıştır. Buna göre buluş basamağının varlığında da teknîğin durumuna göre tayin yapılacaktır.

Aşikârlık durumunun bulunmaması koşulu, sadece teknik uzman bakımından aranmıştır. Buna göre teknik uzmanın tanımlanması önem kazanacaktır. Avrupa Patenti Anlaşması’nda<sup>75</sup> buluş basamağının tanımlandığı madde 56’da kullanılan “*person skilled in the art*” ifadesi, *ortalama bilgiye, kavrayışa ve kudrete sahip kişiyi* işaret etmektedir<sup>76</sup>.

Sınai Mülkiyet Kanunu’nda kullanılan *teknik uzman* ifadesi ise ilgili branşta ortalamanın üstünde bilgiye sahip kişi işaret ediliyor gibi görünse de Avrupa Patenti Anlaşması’nda yer alan kullanıma paralel şekilde yorumlama yapmak daha uygun olacaktır<sup>77</sup>. Burada anlaşılması gereken o alanda faaliyet gösteren bir teknik eleman olmalıdır. Buna göre inşaat alanında yapılan bir buluşun buluş basamağına sahip olup olmadığı incelenirken baz alınacak kişi uygulamada bulunan ustabaşı olabilir.

Buluşun, ortalama bilgiye sahip bir uygulayıcı açısından teknîğin bilinen durumuna dâhil olmadığı kabul edilebilmesi için, “aşikâr olmaması” ve

---

<sup>73</sup> **Beier, Friedrich-Karl** (1986) ‘The Inventive Step in Its Historical Development’ IIC, C:17, S:3, s. 301.

<sup>74</sup> **Bently / Sherman**, s. 470.

<sup>75</sup> Bkz. Birinci bölüm, 1.5.3.1.

<sup>76</sup> **Ortan** (1991a), s. 95.

<sup>77</sup> **Yusufoğlu**, s. 280.

“çabasından daha yüksek bir çaba gösterilmiş olması” gerekir. Teknik alana dâhil olmadığı için yeni buluş, teknik alandaki uzmanın olağan çalışması ile ortaya çıkmamış olmalıdır<sup>78</sup>.

### C. Sanayiye Uygulanabilirlik

Sanayiye uygulanamayan buluşlar patent korumasından yararlanamaz. SMK m. 83/6’ya göre buluş, tarım dâhil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikteyse, sanayiye uygulanabilir olduğu kabul edilir. Sanayiye uygulanabilme birden fazla kez üretilebilme olarak anlaşılmalıdır. Örneğin tek sefere mahsus üretilebilen bir buluş için patent alınamaz<sup>79</sup>.

Buluş teknik alandaki bir probleme çözüm getiriyorsa patent belgesi alabilecektir. Teknik alanın dışındaki alanlarda hayatı kolaylaştıran veya bir meseleye çözüm getiren hususlar patente konu olamaz. Bunlara örnek olarak muhasebe veya hesaplamaların özel şekillerinin bulunması verilebilir<sup>80</sup>.

Fikri ürün, bazen teknik alana etki eden bir pratik çözüm ortaya koysa dahi patent alması mümkün olmayabilir. Teknik alana dair yapılan çizim ve hesaplamalar kâğıt veya başka bir materyal üzerinde ifade edilse bile somut şekilde sanayiye uygulanabilir nitelikleri ortaya konmadıkça patentlenemezler. Örneğin bir mimarın birden fazla konutun yapımında oluşturduğu plan, yapım sürecini kısaltarak, teknik alanda bir pratiklik sağlasa da patent alamaz. Bunun nedeni bizzat inşaat planlarının teknik özelliği haiz olmaması<sup>81</sup> ve getirilen pratik çözümün sanayiye uygulanamamasıdır. Ancak örneğin prefabrik yapıların üretimine ilişkin yeni bir usul geliştirilmesi sanayiye uygulanabilir bir durumdur. Bu yeni usulün diğer kriterleri karşılaması durumunda patentlenmesi mümkündür.

---

<sup>78</sup> **Yusufoğlu**, s. 265.

<sup>79</sup> **Tekinalp** (2012), s. 533.

<sup>80</sup> **Hirsch**, s. 115.

<sup>81</sup> **Hirsch**, s. 115.

Sanayiye uygulanabilme kriterinin aranması taslakların ya da telif koruması kapsamındaki eserlerin patent almaması yönünde hâkim olan bakış açısının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanayiye uygulanabilme ayrıca patent konusu buluşun teknik karaktere sahip olması gerektiğine işaret eder<sup>82</sup>.

Yukarıda, yenilik ve buluş basamağı kriterlerinde de tekniğin bilinen durumundan yola çıkılması gerektiği belirtilmişti. “Teknik karakter” kavramı sanayiye uygulanabilmede bakımından da ortaya çıkmakla birlikte, “teknik” ve “sanayi” kavramları eş anlamlı olmayıp birbirini karşılayan tanımlar değildir. Her teknik karakter taşıyan buluşun sanayiye uygulanabilir olduğu söylenemez. Sanayiye uygulanabilirlik soyut karakterli buluşların patent kapsamı dışında kalmasına sebep olur<sup>83</sup>.

Tarım dâhil sanayinin her alanında uygulanabilir olma kriteri buluşun sanayinin herhangi bir alanında uygulanabilir ya da üretilebilir olmasını gerektirir. Bu sebeple bilgisayar yazılım programları ve iş faaliyetleri patentlenemez (SMK m. 82/2-b).

#### **D. Patent Verilemeyecek Konu ve Buluşlardan Olmama**

Kural olarak teknolojinin her alanındaki buluş; yeni olması, buluş basamağına sahip olması ve sanayiye uygulanabilmesi koşuluyla patent korumasından yararlanabilir (SMK m. 82); ancak gerek teknik gerekçeler gerek etik endişelerle bazı konu ve buluşlar patent koruması dışında tutulmaktadır. Avrupa Patenti Anlaşması’nda da buluşun ne olduğu tanımlanmamış ancak buluş sayılamayacak unsurlar belirtilmiştir.

Sınai Mülkiyet Kanunu, Avrupa Patenti Anlaşması’ndaki düzenlemelere paralel olarak, buluşu tanımlanmamış ancak buluş niteliğini haiz olmayan konulara işaret ederek sınırlı olmayan bir çerçeve çizmiştir<sup>84</sup>. Avrupa Patenti Anlaşması’nın

---

<sup>82</sup> **Bently / Sherman**, s. 385.

<sup>83</sup> **Yusufoğlu**, s. 373.

<sup>84</sup> **Yusufoğlu**, s 92-97.

hazırlanışında buluş niteliğini haiz olmayan konu ve faaliyetler<sup>85</sup> belirlenirken teknik özellikler yanında hukuk politikaları da göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda, bazılarının teknik özelliklere sahip olmaması, bazılarının, insan zihnine yönelik talimatlardan ibaret olması, bir kısmının ise sanayiye uygulanabilir olma özelliğine sahip olmaması göz önünde bulundurulmuştur<sup>86</sup>.

Buna göre öncelikle buluş niteliğinde sayılmayan bilimsel teori ve zihni faaliyet gibi soyut düzeyde kalmış uğraşlar ya da keşifler patent korumasından yararlanamaz. Bu durum patent korumasının amacının, buluşçunun kişisel emek içeren ve somutlaşmış çabalarını teşvik etme, ödüllendirme olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir başka durum ise, buluş niteliğini taşısa dahi, bazı buluşlara patent verilmemesinin kanun koyucu tarafından tercih edilmiş olmasıdır (SMK m. 82/3). Örneğin insan klonlama işlemleri, insan eşey hattının genetik kimliğini değiştirme işlemleri yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlik kriterlerini sağlasa dahi patent verilemeyecek konu kapsamında yer almaktadır (SMK m. 82/3-c). Bu düzenlemenin temelinde tıbbi etik değerler göz önünde bulundurulmuştur.

Kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı buluşların da patent alınmayacak kapsamda olduğu hüküm altına alınmış ancak sırf ticari kullanımın kanunen yasaklanmasının kamu düzenine ya da genel ahlaka aykırı olmayacağı belirtilmiştir (SMK m. 82/4).

---

<sup>85</sup> **Pila, Justine** (2005), 'Dispute over the Meaning of "Invention" in Art. 52(2) EPC - The Patentability of Computer-Implemented Inventions in Europe' IIC, C:36, S:2, s. 173.

<sup>86</sup> **Ortan** (1991a), s. 68.

## İKİNCİ BÖLÜM

### PATENT HAKKI VE PATENTTEN DOĞAN HAK

Çalışmanın konusu patent hakları ve tecavüz fiilleri olduğundan birçok hak çeşidini bünyesinde barındıran patent hakkının açıklanması bu bölümde yapılacaktır. Patent hakkının farklı kategorilere sahip olmasının temelinde buluşçunun buluşu üretmesinden patent belgesi almasına kadar geçen sürecin farklılıklar arz etmesi yatmaktadır.

Ana hatlarıyla buluşun patent belgesi ile tekel hakkına kavuşması süreci üç aşamaya ayrılabilir.

- i. *Birinci aşama:* Buluşun ortaya çıkması ile patent başvurusu yapılması arasındaki süreç
- ii. *İkinci aşama:* Patent başvurusu ile patent belgesinin alınması arasındaki süreç
- iii. *Üçüncü aşama:* Patent belgesi alındıktan sonraki süreç

#### I. Patent Hakkı

##### A. Genel Olarak

Patentten doğan hak, patent hukukunun buluş sahiplerine patent dolayısıyla bahşettiği, süreyle sınırlı, mutlak ve inhisari nitelikte bir haktır. Aşağıda, patentten doğan hakkın kazanılmasından önce buluş sahibinin haiz olduğu patentle ilgili diğer haklar kısaca incelenecektir.

Buluşun ortaya çıkarılmasından patentten doğan hakkın kazanılmasına kadar geçen süre içerisinde haklar bakımından çeşitli evreler görülmektedir. Buluşçu, buluşu ortaya çıkarmakla çeşitli haklara kendiliğinden sahip olmaktadır. Bu kimse, inhisari bir kullanım hakkı elde etmek istediğinde ise patent belgesi almak üzere Türk Patent ve Marka Kurumu'na başvurmak zorundadır. Buluşa ilişkin haklar bu süreçte yapılmış işlemlere göre farklılaşmaktadır. Bu nedenle

“patent hakları” kavramı, farklı özelliğe sahip hakları ifade eden bir hak grubunu işaret etmektedir.

Patent hakları yukarıda yer alan üç aşamaya göre tasnif edilebilir. *Birinci aşamada* buluşçunun, buluşun üretilmesinden sonraki aşamada hakları, *ikinci aşamada* ise patent başvurusu ile buluşçunun sahip olduğu haklar yer alır. Nihayet *üçüncü aşamada* inhisari nitelik taşıyan patentten doğan haklar söz konusu olmaktadır.

### **B. Buluşçu Hakkı**

Buluş, hukuki bir işlem olmayıp bir maddi fiil (*realakt*) niteliği taşıdığından, buluş üzerinde hak sahibi olmak, bir iradenin varlığına bağlı değildir. Bu nedenle buluşçu, buluşu gerçekleştirdiğinde başka bir şarta gerek kalmaksızın, kendiliğinden, şahsında oluşan birtakım hakların sahibi olmaktadır<sup>87</sup>. Bu haklar gerek özel hukukun genel hükümlerinden gerek patent hukukunun belirli hükümlerinden dayanak bulabilmektedir.

Bu aşamada buluşçu patent hukukunun sağladığı koruma dışında genel hükümler çerçevesinde çeşitli korumalardan da yararlanır. Türk Borçlar Kanunu<sup>88</sup> (TBK) m. 49 ve devamında yer alan haksız fiille ilişkin hükümler bu kapsamda belirtilebilir.

Buluşçunun patent koruması yerine buluşunu ticari sır olarak saklama ve koruma imkânı da bulunmaktadır. İster buluşunu ticari sır olarak saklama niyetinde olsun, isterse de patent başvurusu yapma niyetinde olup henüz başvurmamış olsun, buluşçu Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu<sup>89</sup>’nda yer alan haksız rekabete ilişkin hükümlerden yararlanabilir.

---

<sup>87</sup> Şehirli (1998), s. 55.

<sup>88</sup> 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK), 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. R.G. 04.02.2011, 27836.

<sup>89</sup> 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK), 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. R.G. 14.02.2011, 27846.

Yukarıda ifade edilen haksız fiil ve haksız rekabete ilişkin genel hükümler dışında SMK tarafından buluşçuya tanınmış farklı talep hakları da vardır. *Şehirali*'ye göre buluşçunun patent hukuku gereği sahip olduğu haklar dar anlamda buluşçu haklarını oluşturmaktadır<sup>90</sup>. Ülkemizde Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca buluşçuya, tanınan talep hakları şunlardır: Buluşçunun adının belirtilmesini isteme hakkı (SMK m. 90), haksız olarak patent başvurusunda bulunmuş olan kişiye karşı dava açma hakkı (SMK m. 110), önceki kullanımdan doğan hak (SMK m.87) ve patent isteme hakkı (SMK m.109).

Sınai Mülkiyet Kanunu'nun buluşçuya tanıdığı bu haklar buluşun meydana gelmesi ile kazanılmakta, buluş sahibinin bu hakları haiz olması için başkaca bir işlem yapması gerekmemektedir.

### **C. Patent İsteme Hakkı**

#### **1. Kavram**

Patent isteme hakkı, buluşçunun buluşu üzerinde inhisari hak elde etmeye yönelik, beklenen hakkını ifade etmektedir. Bu hak, buluşçuya tanınmış bir talep hakkı niteliğindedir. Bu nedenle patent isteme hakkı da dar anlamda bir çeşit buluşçu hakkıdır<sup>91</sup>. Öğretide “patente yönelik hak” şeklinde de ifade edilmektedir<sup>92</sup>. Esasen patente yönelik hak hem buluşçunun patent isteme hakkını hem de patent başvurusu yaptıktan sonra elde ettiği hakkı (sübjektif kamu hakkı) ifade etmektedir.

#### **2. Hak Sahibinin Belirlenmesi**

##### **a. Genel Kural**

Patent isteme hakkını haiz olanları belirleme bakımından iki farklı prensip bulunmaktadır. Bunlar; “başvuru prensibi” ve “gerçek buluşçu prensibi”dir<sup>93</sup>.

---

<sup>90</sup> **Şehirali** (1998), s. 54.

<sup>91</sup> **Şehirali** (1998), s. 56.

<sup>92</sup> Bkz. **Hirsch**, s. 96, **Şehirali** (1998), s. 56.

<sup>93</sup> **Şehirali** (1998), s. 56.

Başvuru prensibine göre, buluşu üretenin kim olduğu değerlendirilmeksizin tescil için başvuran kimse patent almaya hak kazanmaktadır.

Gerçek buluşçu prensibine göre, patent üzerindeki hak, buluşun yapılmasıyla, hatta buluş fikrinin kamuya sunulmasıyla buluşçu lehine kendiliğinden doğmakta ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın buluşçu tarafından *ipso iure* kazanılmaktadır<sup>94</sup>. Buna göre patent belgesi ilk ve gerçek buluşçuya verilmekte, başvuran kişiden gerçek buluşçu olduğuna dair alınan resmî beyan ile ise başvuru sahibinin gerçek buluşçu olup olmadığının belirlenmesi hedeflenmektedir<sup>95</sup>.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda "patent isteme hakkı buluşu yapana ve haleflerine aittir" denilmiş ancak hükmün devamında "patent almak için ilk başvuran kişi, aksi ispat edilinceye kadar, patent isteme hakkının sahibidir" ifadesine yer verilmiştir (SMK m. 109)

*Tekinalp*, PatKHK dönemiyle aynı olan bu hükmün gerçek buluşçu ilkesinden farklılıklar gösterse de bu kategoriye dâhil olacağını belirtmiştir<sup>96</sup>. Yazar, EPC'den farklılık gösterdiği kanaatinde olmakla birlikte, gerçek hak sahipliği ilkesinin Türk sisteminde de mevcut olduğu görüşündedir. *Şehirali ise*, gerek hüküm uyarınca patent isteme hakkının devredilebilir olması, gerek gerçek buluşçu olmasa dahi ilk başvuru sahibinin aksi ispat edilmediği takdirde patent isteme hakkına sahip olacağını belirtmesi nedeniyle hukukumuzda başvuru prensibinin geçerli olduğu kanaatinde<sup>97</sup>.

---

<sup>94</sup> **Saraç** (2003), s. 576.

<sup>95</sup> **Şehirali** (1998), s. 57.

<sup>96</sup> **Tekinalp, Ünal** (1997) 'Yeni Patent Hukukunda "Buluş Sahibi İlkesi" ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar, İÜHFİM, C:55, S:4, s.133.

<sup>97</sup> **Şehirali** (1998), s. 64.

## **b. Ortak Buluşlarda Hak Sahipliği**

Buluşun üretilmesinde birden çok kişinin zihni faaliyeti söz konusu olduğunda ortak buluştan bahsedilir. Buluşun iki veya daha fazla kişi tarafından ortaya konulması sonucu kişilerin her biri buluşçu olacaktır.

Buluşun ortaya çıkarılmasında yapılmış olan her katkı türü, katkıda bulunanı buluşçu yapmamaktadır. Çözülecek hipotez konusu soruların ortaya çıkarılması veya bu soruların çözülmesi fikri katkı niteliği taşıırken, malzemelerin temini gibi talî işler bu nitelikte değildir. Bu iki örnek birbirinden oldukça uzak olsa da gri alanda kalan katkıları değerlendirmek ancak hangi katkıların yaratıcı olduğunu tespit etmekle mümkündür<sup>98</sup>.

Birden çok kişinin yaratıcı faaliyeti sonucu ortaya çıkan buluşlarda patent isteme hakkı, taraflar arasında farklı bir çözüm kararlaştırılmamışsa buluşçuların tamamına aittir (SMK m. 109/2). Buna göre taraflar, aralarında bir anlaşma yapmışlarsa başvurunun nasıl yapılacağı bu anlaşmaya göre belirlenir. Eğer anlaşma yoksa bu hüküm gereği patent isteme hakkı tarafların tamamına ait olacaktır.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde ortak buluşlarda taraflar arasındaki ilişkiye paylı mülkiyet hükümlerinin mi yoksa iştirak hâlinde mülkiyete ilişkin kuralların mı uygulanacağı belirtilmemiştir<sup>99</sup>. Öğretide uygulanacak hükümler açısından farklı görüşler yer almaktaydı.

*Hirsch*'e göre birlikte hareket eden kişiler arasında önceden bir hukuki ilişkinin var olup olmadığı uygulanacak hükümler açısından farklı sonuçlar çıkarabilmektedir. Eğer kişiler ortak buluşu meydana getirmek için sonuca ortak bir amaç çerçevesinde ulaşmışlarsa iştirak hâlinde mülkiyet söz konusu olacak ve adi şirkete ilişkin hükümler uygulanacaktır<sup>100</sup>.

---

<sup>98</sup> **Bently / Sherman**, s. 508.

<sup>99</sup> **Şehirli** (1998), s. 66.

<sup>100</sup> **Hirsch**, s. 132.

*Şehirali*'ye göre ise tarafların anlaşarak iştirak hâlinde mülkiyette karar kılması mümkün olmakla birlikte, arada bir sözleşme bulunmadığı takdirde hak sahipliği Türk Medeni Kanunu'nda yer alan paylı mülkiyet hükümlerine tâbi olacaklardır. İştirak hâlinde mülkiyetin, ancak kanunda belirtilen durumlarda mümkün olabilmesi gerçeği de bu sonucu doğurmaktadır<sup>101</sup>.

Sınai Mülkiyet Kanunu ile ortak buluşlarda taraflar arasındaki ilişkiye uygulanacak hukuk hüküm altına alınmıştır. Buna göre ortaklık, taraflar aksini kararlaştıran bir anlaşma yapmamışlarsa paylı mülkiyet hükümlerine tâbi olacaktır (SMK m. 112/1).

Yine Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca kendisine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunmak veya ortaklığın diğer buluşçularına bildirimde bulunmak şartıyla buluşu kullanmak gibi tarafların bağımsız olarak yapabilecekleri işlemler bulunmaktadır. Ancak patentin bölünmezliği gereği üçüncü kişilere lisans verilmesi durumunda oybirliği gerekmektedir (SMK m.112/2).

### **c. Çifte Buluşlarda Hak Sahipliği**

Aynı buluş, birbirinden bağımsız olarak birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmişse, çifte buluş konusu ve bu durumda hak sahipliğinin ne olacağı sorusu karşımıza çıkmaktadır.

Hukukumuzda aynı buluşun birbirinden bağımsız olarak birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmesi durumunda patent isteme hakkının daha önce başvuru yapana ait olacağı kabul edilmektedir. Ancak bunun için önceki tarihli başvurunun yayımlanmış olması gerekmektedir (SMK m. 110/3).

### **d. Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği**

Çalışan buluşları hizmet buluşu ve serbest buluş şeklinde ikili bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. “Çalışan”, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun başlangıç hükümlerinde, “özel hukuk sözleşmesi veya benzeri bir hukuki ilişki gereğince, başkasının

---

<sup>101</sup> *Şehirali* (1998), s. 67.

hizmetinde olan ve bu hizmet ilişkisini işverenin gösterdiği belli bir işle ilgili olarak kişisel bir bağımlılık içinde ona karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişiler ile kamu görevlileri” şeklinde tanımlanmıştır (SMK m.2/1-d).

Bir buluşun hizmet buluşu ya da serbest buluş olmasının hukuki sonuçları oldukça farklıdır. Serbest buluş söz konusu olduğunda patent isteme hakkı dâhil buluşla ilgili tüm haklar çalışana ait olmakta, hizmet buluşunda ise patent isteme hakkı işverene ait olmaktadır<sup>102</sup>.

Çalışan buluşu genel olarak “çalışanın işverenle iş ilişkisinin hukuken devam ettiği süre içinde gerçekleştirmiş olduğu buluş” şeklinde tanımlanabilir<sup>103</sup>. Çalışan buluşlarında özellik arz eden durum hizmet buluşu söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Hizmet buluşu, çalışanın, bir işletme veya kamu idaresinde yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletme veya kamu idaresinin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında yaptığı buluştur (SMK m.113/1). Çalışanın hizmet buluşu haricindeki buluşları ise serbest buluş olarak nitelendirilmektedir.

Bir buluşun hizmet buluşu olarak nitelendirilebilmesi için öncelikli şart, çalışanın ilgili buluşu iş ilişkisi süresince meydana getirmiş olmasıdır (SMK m.113). Bu şart uyarınca buluşun iş ilişkisi süresi içerisinde tamamlanmış olması gerekmektedir; buluşun geliştirilmesindeki zihinsel çabanın veya sürenin ağırlığının iş ilişkisi süresine ne kadar rastladığı hususu önem taşımamaktadır<sup>104</sup>.

Bir buluşun, hizmet buluşu kategorisine dâhil olabilmesi için aranan ikinci şart ise çalışanın yapmakla yükümlü olduğu faaliyet neticesinde buluşu geliştirmesi ya da buluşu geliştirirken büyük ölçüde işletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanmış olmasıdır. Çalışanın, yapmakla yükümlü olduğu faaliyet işveren tarafından genel biçimde tayin edilmiş olabileceği gibi belirtilen meslek dalına ait

---

<sup>102</sup> **Suluk, Cahit/ Karasu, Rauf/ Nal, Temel** (2017), Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 251.

<sup>103</sup> **Ortan** (1987), s. 111.

<sup>104</sup> **Ortan** (1987), s. 117.

bütün işlerin yapılması da istenmiş olabilir. Çalışanla işveren arasında yapılan sözleşmede buluş üzerinde çalışmaya dair bir hüküm konulmuş olmasına gerek yoktur. Mevcut durumda çalışandan buluşla ilgili uğraşta bulunması bekleniyorsa bu buluş hizmet buluşu olarak nitelendirilir<sup>105</sup>.

İşletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanma hususu değerlendirilirken, *işletmenin deneyimi* kavramından çalışanın işyerindeki araştırma geliştirme faaliyetlerinden (AR-GE), üretim ve satıma dair bilgi ve birimlerden yararlanması; işletmenin çalışmaları ifadesinden ise malzeme veya para unsurları anlaşılacaktır<sup>106</sup>.

İşveren, hizmet buluşlarında patent başvurusu yapmakla yükümlü hâle getirilmiştir. İşveren bu yükümlülükten çalışana patent alınmaması nedeniyle muhtemel ekonomik kayıpların göz önünde tutularak hesaplanan, buluş için ödemesi gereken bedeli ödemek şartıyla işletme menfaatleri gereğince kaçınabilecektir (SMK m. 116/1).

#### **e. Yükseköğretim Kurumlarında Gerçekleştirilen Buluşlarda Hak Sahipliği**

Mülga PatKHK döneminde öğretim elemanlarının ortaya koydukları buluşlar serbest buluş olarak kabul edilmiş ve buluş üzerindeki patent isteme hakkı öğretim elemanına tanınmıştır. Sınai Mülkiyet Kanunu ile bu kural tümüyle değiştirilerek yükseköğretim kurumları işveren konumuna getirilmiştir<sup>107</sup>. Buna göre buluşu yapan gecikmeksizin yazılı olarak yükseköğretim kurumuna buluşunu bildirmekle yükümlüdür. Eğer patent başvurusu yapılmış ise bu başvuru da bildirilmek zorundadır (SMK m. 121/2).

Sınai Mülkiyet Kanunu ile PatKHK'dan farklı bir düzenleme tercih edilmiş olmasının nedeni SMK m. 121 hükmü gerekçesinde ifade edilmektedir. Buna göre

---

<sup>105</sup> **Ortan** (1987), s. 121-122.

<sup>106</sup> **Tekinalp** (2012), s. 561.

<sup>107</sup> **Suluk / Nal / Karasu**, s. 258.

üniversitenin araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin devam edebilmesi için kaynak ayrılması gerekliliği değişikliğe gidilmesinin etkenlerinden biridir. Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca yükseköğretim kurumlarında ortaya çıkan buluşlarda temel olarak, çalışanların buluşlarında benimsenmiş olan ilkelerin uygulanması öngörülmüştür. Buna göre yükseköğretim kurumlarında ortaya konulan buluşlar için özel kanun hükümleri ve SMK m. 121 hükmü kapsamındaki düzenlemeler saklı kalmak kaydı ile çalışan buluşlarına dair hükümler uygulanmalıdır (SMK m. 121/1).

Sınai Mülkiyet Kanunu yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen buluşların serbest buluş olarak nitelenip buluşu yapanın patent isteme hakkını haiz olacağı halleri düzenlemiştir. Örneğin buluşu yapanın bildirim üzerine yüksek öğretim kurumunun buluş üzerinde hak sahipliği talebinde bulunması durumunda, patent başvurusu yapma yükümlülüğü gündeme gelmektedir. Aksi takdirde buluşun serbest buluş niteliğinde olacağı öngörülmüştür (SMK m. 121/3). Yine SMK m. 121/4 hükmü uyarınca buluşu yapana, yükseköğretim kurumunun hak sahipliğine ilişkin itiraz hakkı tanınmış ve itirazın yüksek öğretim kurumu tarafından yazılı gerekçelerle karara bağlanacağı aksi takdirde buluşun serbest buluş niteliği kazanacağı belirtilmiştir.

Sınai Mülkiyet Kanunu'nda, yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşlar için buluşçunun işçi veya memur olması hüküm altına alınmamış böylelikle vakıf ve devlet üniversiteleri arasında bir ayrıma gidilmemiştir<sup>108</sup>. Yine, SMK m. 121 hükmünün uygulanması için buluşçunun öğretim elemanı olma zorunluluğu yoktur. Teknik personel tarafından ortaya konan bir buluş üzerindeki hak sahipliği için de yükseköğretim kurumunun talepte bulunması hüküm uyarınca mümkündür<sup>109</sup>. Yine yükseköğretim kurumu ile öğrencilik veya stajyerlik ilişkisi

---

<sup>108</sup> **Saraç, Tahir** (2004) 'Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir?', Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, C:9, S:2, s. 276.; **Uzunallı, Sevilay** (2015), 'Üniversite Öğretim Elemanlarının Buluşları Üzerinde Patent Hakkı' TFM, C:1, S:1, s. 173.

<sup>109</sup> Bkz. **Uzunallı**, s. 176. *Uzunallı*, makalesinde esasen Sınai Mülkiyet Kanunu yürürlüğe girmeden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk edilen ancak sonuçlandırılmaması sebebiyle hükümsüz olan 11.03.2013 tarihli Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun

sonucu buluş ortaya koyanlar kanaatimizce SMK m. 121 hükümlerine tabî olmaktadır<sup>110</sup>. Zira SMK m. 121 hükmünün işaret etmesiyle yükseköğretim kurumlarında gerçekleşen buluşlarda, öğrenci ve ücretsiz olarak belirli bir süreye bağlı olmaksızın hizmet gören stajyerler hakkında çalışan hükümlerinin uygulanacağını öngören SMK m. 113/3 hükmü uygulanacaktır.

#### **f. Kamu Destekli Projelerde Ortaya Çıkan Buluşlarda Hak Sahipliği**

Sınai Mülkiyet Kanunu ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projeler kapsamında ortaya çıkan buluşlara ilişkin patent isteme hakkı da düzenlenmiştir. Buna göre destek kapsamında buluşunu oluşturan kişi bunu desteği sağlayan kamu kurumuna bildirmekle yükümlüdür.

Bildirim yapıldığı tarihten itibaren buluşçu bir yıl içinde hak sahipliği talebinde bulunursa buluş için patent başvurusu yapması artık bir yükümlülük hâline gelmektedir (SMK m. 122/2). Ancak buluşçu hak sahipliği talebinde bulunmaz veya bu konuya dair tercihini yazılı olarak belirtmez ise destek sağlamış olan kamu kurum veya kuruluşu buluş üzerinde hak sahipliği kazanacaktır (SMK m. 122/1).

## **II. Patentten Doğan Hak**

Patentten doğan hak kavramı, buluş sahibinin patent belgesi almasıyla ortaya çıkan inhisari nitelikteki haklarını ifade etmektedir. Bu haklar sahibine, buluşunu dilediği gibi kullanma yetkisinin yanı sıra, üçüncü kişilerin izinsiz yaptıkları belli fiilleri engelleme yetkisi de vermektedir.

---

Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nı incelemiştir. İlgili tasarını 6. maddesi ile SMK m. 121 hükmünde buluşa yapana dair herhangi bir nitelemeye gidilmemiştir. Dolayısıyla her iki hüküm için buluş sahiplerinin öğretim elemanı ile sınırlı olmayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

<sup>110</sup> Aksi yönde bkz. **Uzunallı**, s. 176.

Patent koruması iki yönlü etkiye sahiptirler. Patentten doğan haklar inhisari olduğundan patent sahibi, yapmaya yetkili olduğu her fiili üçüncü kişilerin yapmasını önleme yetkisine de sahiptir.

## **A. Özellikleri**

### **1. İnhisari Nitelikte Olması**

Buluş için yapılan patent başvurusunun kabul edilmesiyle, patent sahibi müspet ve menfi olmak üzere iki yönlü yetkiye sahip olmaktadır. Patentten doğan haktan doğan müspet yetki, patent sahibinin buluşu inhisari olarak kullanmasına ilişkindir. Menfi yetki ise sahibine buluşun üçüncü kişiler tarafından izinsiz kullanımını önleme yetkisi tanımaktadır<sup>111</sup>.

Müspet yetkinin sağlamış olduğu “inhisari olarak kullanım hakkı”, patent hukuku bakımından her türlü faydalanmayı değil, iktisadi anlamda yararlanmayı ifade etmektedir. Patent sahibi bizzat ya da üçüncü kişiler aracılığıyla buluşu ekonomik açıdan değerlendirebilir. Başka bir deyişle patentten doğan hak, sahibine Sınai Mülkiyet Kanunu ile korunan buluşu inhisari biçimde kullanma ve buna bağlı haklardan yararlanma imkânı sunmaktadır<sup>112</sup>.

Patentten doğan hakkın sağladığı menfi yetki ise sahibine buluşun başkaları tarafından iktisadi olarak kullanılmasını engelleme yetkisi verir. Patent sahibinin, iktisadi kullanım kapsamında olmayan, kişisel kullanım veya deneme amaçlı kullanım gibi fiilleri önleme yetkisi ise bulunmamaktadır. İktisadi niteliği olmayan fiillerin istisna kapsamında olduğu SMK m.85/3-a hükmünde de ifade edilmektedir.

Buluş sahibinin patentten doğan hakkı, buluşun hangi teknolojik alana dair olduğu, buluş sahibinin onu hangi ülkede geliştirdiği veya buluşun hangi ülkede uygulandığından bağımsız bir şekilde, tescil ile kazanılmaktadır. Sayılan bu

---

<sup>111</sup> **Kaya, Arslan** (1997) ‘Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar’ İÜHFİM, C:55, S:4, s. 175; **Tekinalp** (2012), s. 601.

<sup>112</sup> **Kaya** (1997), s. 176.

kriterler patentten doğan haklar bakımından herhangi bir farklı sonuca neden olmamaktır<sup>113</sup>.

## 2. Mutlak Hak Olması

Patentten doğan hak, bir taraftan buluşun iktisadi kullanımını inhisari olarak sağlaması diğer taraftan ise yetkisiz üçüncü kişilerin kullanımını önleme yetkisi vermesi nedeniyle öğretilerde mutlak hak olarak nitelenmektedir<sup>114</sup>. Patentten doğan hak, sınai mülkiyet haklarına dâhil olduğu için gayri maddi mala ilişkin mutlak hak söz konusu olmaktadır.

Bir buluşun iktisadi kullanımı için mutlaka patent başvurusu yapılması gerekmez. Buluş sahibi patent koruması olmadan da buluşu kullanabilir. Ancak patent, var olan buluş üzerindeki hakkı mutlak ve inhisari bir hak hâline getirip başkalarının kullanımını önleme ve başkalarının kullanımlarını hak sahibinin iznine bağlama hakkı tanımaktadır<sup>115</sup>.

## 3. Süreyle Sınırlanmış Olması

Patent sistemlerinde getirilen diğer sınırlandırmalarda olduğu gibi süreyle sınırlandırmada da tarafların menfaatleri bakımından bir denge sağlayacağı düşüncesiyle 20 yıllık bir koruma süresi öngörülmüştür (SMK m. 101/1).

İktisadi kaygılarından ayrı düşünülemez olan patent sistemi, buluşun ticari sır olarak kalması yerine teknikteki ilerlemenin kamuya paylaşılması için inhisari bir koruma taahhüt etmektedir. Ancak bu koruma belli bir süreyle sınırlandırılmıştır. Bunun arkasında yer alan düşünce, patent sahibinin lehine dengesiz bir korumanın hem kamunun iktisadi çıkarlarına ters düşeceği hem de bundan bilimsel gelişmenin olumsuz etkileneceği kaygısıdır.

---

<sup>113</sup> **Tekinalp** (2012), s. 601.

<sup>114</sup> **Kaya** (1997) s. 178; **Tekinalp** (2012), s. 607; **Yusufoğlu**, s. 79.

<sup>115</sup> **Yusufoğlu**, s. 80.

#### **4. Hukuki İşlemlere Konu Olabilmesi**

Patentten doğan hak başkasına devredilebilen, miras yolu ile intikal edebilen veya üzerinde tasarruf işlemleri yapılabilen bir haktır. Lisans sözleşmesi ile inhisari kullanma hakkının bir başkasına bırakılması yanında rehnedilmesi veya bir işletmede iktisadi değeri olan ortaklık sermayesi olarak değerlendirilmesi de mümkündür<sup>116</sup>.

#### **B. Hakkın Kapsamının Belirlenmesi**

Patentten doğan hakkın kapsamının belirlenmesi, hem hangi durumlarda üçüncü kişilerin fiillerinin buluşun yetkisiz kullanımı olduğunu belirlemek hem de buluş sahibinin patent koruması sonucu sahip olacağı hakların tespit edilebilmesi için önem taşımaktadır.

Buluşun ne olduğunun belirlenmesinde buluşçunun patent başvurusunda yer alan tanım resim ve özellikle istemler önemli rol oynamaktadır. Patentten doğan hakkın açıklanabilmesi için öncelikle buluşun sınırlarını ortaya koyan istemler bu bölümde incelenecek, böylece patentten doğan hakkın alanı belirlenecektir. Sonrasında ise bu sınırlar içinde kalan ve patent tescili ile kazanılan inhisari haklar detaylandırılacaktır.

Bir patent başvurusunda ileride sahip olunacak inhisari hakkın kapsamını ilgilendiren üç unsur bulunmaktadır. Bunlar tarifname, istem ve resimlerdir. Her ne kadar istem, hakkın kapsamının belirlenmesinde esas alınacak temel kaynak olsa da bu üç unsur birbiriyle ilişkili olduğundan tarifname ve resimler de kısaca anlatılacaktır.

Buluş konusunu açıklayan tarifnamede buluşun tüm özellikleri eksiksiz olarak, hiçbir husus gizlenmeksizin açıklanmalıdır. Tarifnamede buluşun ilgili

---

<sup>116</sup> **Kaya** (1997), s. 178.

olduğu teknik alan belirtilir ve tekniğin bilinen durumu başvuru sahibinin bildiği kadarıyla açıklanır (Yönetmelik m. 75/1)<sup>117</sup>.

Tarifnamede buluşun çözdüğü iddia edilen teknik problem de ortaya konulmalıdır. Başvuru sahibi bunu yaparken buluşun avantajlarını göstermek isterse buluşun benzerlerine atıf da yapabilecektir. Buluşun diğer benzerlerinden hangi yönlerden farklı olduğu ayrıntılı biçimde açıklanmalıdır.

Tarifname, buluşun anlaşılabilirliği ve işletilebilirliği için gerekli ve yeterli bilgiyi içermelidir. Buluşun açıklanması, ilgili teknik alanda olağan yeterliliğe sahip kişinin anlayacağı şekilde olmalıdır. Buluşun açıklanmasında örnekler verilmeli, varsa atıf yapılan resimler açıklanmalı ancak bunlar yapılırken hiçbir şüphe ve yanlış anlaşılmaya neden olmamaya özen gösterilmelidir.

Buluşun patent tescili alabilmesi için sanayiye uygulanabilir olması gerektiğinden tarifnamenin buluşun sanayiye nasıl uygulanacağını göstermesi gerekmektedir.

Resimler, buluşun görsel sunumunu sağlamaktadır. Tarifname ile resimler istemlerin yorumlanmasında kullanılabilir. Mevzuatta çizimlerin niteliği ve şekli ile ilgili oldukça ayrıntılı kurallar belirlenmiştir. Buluşun görsel sunumunda standartlar oluşturulması, başvuru sahibinin ilettiği bilgilerin elverişliliğini ölçme bakımından önem taşımaktadır<sup>118</sup>.

## 1. İstemler

### a. Genel Olarak

Tarifnamenin amacı buluşun anlaşılması için gerekli bilgileri sunmak iken istemin asıl işlevi buluşun kanun tarafından korunacak kapsamının belirlenmesidir. SMK m. 89 hükmü de *patent başvurusu veya patentten doğan korumanın kapsamı istem veya istemler ile belirlenir* ifadesiyle koruma kapsamının tespitinde istemin

---

<sup>117</sup> Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, R.G. 24.03.2017, 30047.

<sup>118</sup> **Bently / Sherman**, s.360-361.

temel kaynak olduğunu açıkça vurgulamıştır. İşte bu nedendir ki istemlerin başlıca iki işlevi bulunmaktadır. *Birincisi*; buluş sahibinin buluşunun patent alması sonucunda kazandığı yetkilerin belirlenmesidir. *İkincisi ise*; üçüncü kişilerin patentten doğan hakkı ihlâl etmeksizin buluşla ilgili neleri yapabileceklerinin açık bir şekilde ortaya konulmasıdır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi tarifnamede hem ilgili alana dair teknik bilgi verilir hem de buluşun hangi teknik probleme nasıl bir çözüm getirdiği açıklanır. Tarifname, istemlerin dayanağını oluşturmaktadır (SMK m. 92/4). Korumanın kapsamını nihai olarak istemde yer alan hususlar belirler. Yorumlamada esas olan istemin kendisidir. Resim ve çizimler ya da tarifname ile istem arasında farklılık bulunduğu takdirde istemlerde yer alan açıklamalar esas alınır<sup>119</sup>.

SMK m. 92 hükmü istemi tanımlamamış, ancak hangi işlevleri yerine getirmesi gerektiğini belirlemiştir. Buna göre istemler, korunması talep edilen konuyu tanımlamalı, açık ve öz olmalı ve başvurunun kapsamını aşmamalıdır. İstemlerde korunması talep edilen buluş sadece erişilmesi arzu edilen bir sonuç şeklinde ifade edilemeyecektir (Yönetmelik m. 76/2). Buna göre istemlerin somut olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

İstemler buluşun tanımıyla uyumlu olmalı, buluşun kendisinde bulunmayan nitelikleri içermemelidir. İstemlerin mümkün olan en geniş biçimde kaleme alınması patent sahibinin haklarını koruma açısından önem arz eder. Patent sahibinin haklarını koruma bakımından avantajı olan geniş yorumlama, başka buluşların patentlenmesini engelleyecek ya da önceden keşfedilmiş ama fiilen kullanılmayan buluşları kapsayacak ölçüde olmamalıdır<sup>120</sup>.

İstemlerin, buluşu bütün nitelikleriyle kapsayacak şekilde eksiksiz olarak tanımlaması, ancak makul düzeyi aşacak şekilde de geniş olmaması gerekmektedir. Buna göre patent sahibine en iyi korumayı sağlayacak istem azami düzeyde haklar

---

<sup>119</sup> **Tekinalp** (2012), s. 605-21

<sup>120</sup> **Şehirli** (1998), s. 77.

kazandırmalı ancak üçüncü kişilerin itiraz veya hükümsüzlük iddialarına neden olacak şekilde hazırlanmamış olmalıdır.

### **b. İstem Çeşitleri**

İstemler, patentin konusu olan buluşun özelliğine göre sınıflandırılabilir. Buna göre buluş; bir ürün ise ürün isteminden, usul ise usul isteminden bahsedilir. Bu iki grup arasındaki spektrumda farklı grupları tanımlamak da mümkündür<sup>121</sup>. Esasen ürün ve usul istemi; ürün patenti ve usul patenti ayırımında anlatılmış olduğundan burada ayrıca değinilmeyecektir.

İstemlere dair bir başka sınıflandırma ise bağımsız istem ve bağımlı istem olarak yapılmaktadır. Başvuruda istemin bağımsız istem veya varsa bağımsız istemi izleyen bir veya birden fazla bağımlı istem biçiminde sunulması da mümkündür.

Bir bağımsız istemde buluşun esaslı tüm özellikleri yer alır. Bağımlı istemlerin söz konusu olduğu hâlde ise, bağımlı olunan istemin tüm özellikleri belirtilir. Ayrıca bağımlı istemlerin başlangıcında bağımsız isteme atıfta bulunmak suretiyle korunması istenen ilave özelliklerin de belirtilmesi gerekir (Yönetmelik m. 76/3).

Bağımlı istemin, bağımlı patent veya ek patentle karıştırılmaması gerekir. Bağımsız ve bağımlı istemler esasen bir bütünlük içindedir. Fakat ayrı bir başvuru konusu yapılması ve patent verilebilirlik kriterlerini taşıması şartıyla bağımlı istemlerin tek başına veya ek bir patentin konusunu oluşturması da mümkündür<sup>122</sup>.

### **c. İstemlerin Yorumlanması**

İstemler, buluşun kısa ve öz bir şekilde genelde tek cümlede ifade edildiği, patent başvuru belgelerinden biridir. İstemleri öne çıkaran asıl işlev, patentten doğan hakkın sağlayacağı korumanın kapsamını belirlemesi şeklinde ifade

---

<sup>121</sup> *Product by process* istemi bunlardan en iyi bilinen örnektir. Bu istem ile hem ürün hem de onun elde etme usulü koruma altına alınmak için başvuruda yer alır.

<sup>122</sup> **Kaya** (1997), s. 180.

edilebilir. Bu bakımdan istemler kelimelerden oluşturulmuş bir çite benzetilmiştir<sup>123</sup>.

İstemın yorumlanmasında temel dayanak tarifname olarak belirlenmiştir. Bu noktada oluşabilecek ilk soru tarifname ve istemlerin uyumsuz olması, daha spesifik bir ifadeyle tarifnamenin isteme kıyasla daha geniş kapsamlı yazılması durumunda yorumun nasıl yapılacağı hususudur. Her ne kadar tarifname istemin yorumunda rol alsada istemde yer almayan hususlar koruma kapsamına alınmayacaktır. Bu durum istemlerin patent korumasının sağladığı kapsamın belirlenmesindeki önemini vurgulamaktadır.

İstemlerin yorumlanmasında metinde yer alan ifadelere birebir bağlı kalınarak dar bir sınır mı çizileceği yoksa daha esnek bir yorumlama mı yapılacağı patentten doğan hak bağlamında önemli bir soru olarak yer almaktadır.

Hukukumuzda istemler içerdikleri kelimelerle sınırlı olarak yorumlanmayacaktır. Bununla birlikte, buluşu yapan tarafından düşünülmüş olsa da istemlere yansıtılmamış hususlar koruma kapsamına dâhil değildir<sup>124</sup>. İstemde yer almayan hususlar, ilgili teknik alandaki uzman tarafından tarifname ve resimlerin yorumlanması ile çıkarılabilir nitelikte olsa dahi koruma kapsamına dâhil olamayacaklardır (SMK m. 89/2).

Patentten doğan hakkın sağladığı korumanın kapsamı tayin edilirken tarifname ve resimler ışığında istemlere verilen anlam objektif olmalıdır. Bu noktada ilgili teknik alandaki uzmanın objektif olarak istem veya istemlere verdiği anlam önemlidir. Dolayısıyla başvuru sahibinin başvurusunda sübjektif olarak ne amaçladığı ya da buluşun geliştirilmesinde amaçlanan koruma kapsamı, patentten doğan hakkın sınırlarının tespitinde ölçü değildir<sup>125</sup>.

---

<sup>123</sup> Amernick, A. Burton (1986), Patent Law For The Nonlawyer – A Guide For The Engineer Technologist and Manager, USA, s. 39. (*Saraç (2003), s. 48 atfıyla*).

<sup>124</sup> **Tekinalp** (2012), s. 606.

<sup>125</sup> **Kaya** (1997), s. 181.

SMK m. 89/3 hükmü ile buluş sahibinin hakkı olan korumanın sağlanması amacı önde tutulur. Ancak buluş sahibini koruma amacı, yorumu kesinlikten yoksun bırakacak düzeyde olmamalıdır. Kesin olmayan yorum, korumanın sınırlarını belirsiz bir hâle getirecek ve buluş sahibinin yetkilerinin tespitini de zorlaştıracaktır. Nitekim SMK m. 89/3’de istemlerin üçüncü kişilere de korumanın kapsamı açısından makul bir düzeyde kesinlik ifade edecek şekilde yorumlanması gerektiği belirtilmiştir<sup>126</sup>.

## 2. Eşdeğer Unsur

Patentten doğan hakkın sağladığı koruma sadece patent istemleri ile sınırlı tutulmamıştır. Patent konusu buluşun aynen veya kısmen kullanılmak suretiyle ihlâli yanında eşdeğer vasıtaların kullanımı da hakkın kapsamına dâhil edilmiştir. Eğer bir kimse patentin unsur ve araçlarını doğrudan kullanıyorsa aynen kullanmadan söz edilir. Tespitinde güçlük olan kavram ise eşdeğerler kavramıdır<sup>127</sup>. Açıklanan nedenlerle eşdeğer unsur konusundaki doğru tespit patentten doğan hakkın kapsamının belirlenmesi bakımından oldukça önemlidir.

Kanun uyarınca bir unsur, esas itibarıyla istemlerde talep edilen unsur ile aynı işlevi görüyor, bu işlevi aynı şekilde gerçekleştiriyor ve aynı sonucu ortaya çıkarıyorsa, genel olarak istemlerde talep edilen unsurun eşdeğeri olarak kabul edilir (SMK m.89/5).

Eşdeğer unsur kısaca aynı işlevi gören, aynı sonucu doğuran unsurlar olarak tanımlanabilir<sup>128</sup>. Eşdeğer kullanımdan bahsedebilmek için ise eşdeğer unsurun buluş sayılmaması gerekmektedir. Bunun tespitini ise ilgili alanda uzman kişi yapacaktır<sup>129</sup>.

---

<sup>126</sup> **Tekinalp, Ünal** (2018), Significant Innovations in Turkey’s Industrial Properties Act, GRUR Int, C:67, S:4, s. 35.

<sup>127</sup> **Kaya** (1997), s. 182.

<sup>128</sup> **Tekinalp** (2012), s. 606.

<sup>129</sup> **Kaya** (1997), s. 182.

Eşdeğer doktrininin bir sonucu olarak bir buluşa dair inhisari hakkın kapsamı, istemlerde belirtilen hususların dışında bazı fiilleri de içerecek şekilde genişletilebilir. İstemlerin yorumlanması ve eşdeğer doktrini aynı amaca hizmet etmektedir. Buluşun anlam ve amacından hareket edilerek istemlerin yorumlanmasında soyut bir yöntem izlenirken eşdeğer öğretisinde karşılaştırma metodu ile kapsam tespiti yapılmaktadır<sup>130</sup>.

### **3. Başvuru Sahibinin Beyanları**

İstem kapsamının belirlenmesi gereken aşamalarda patent başvurusu sahibinin beyanları da yer alacaktır. SMK m. 89/6'ya göre “İstemlerin kapsamını belirlemek için patent verilmesi ile ilgili işlemler sırasında veya patent geçerliliği süresince, koruma kapsamının belirlenmesinde patent başvurusu veya patent sahibinin beyanları dikkate alınır”.

Patent sahibinin beyanları bilimsel bir makale sebebiyle olabileceği gibi, başvuruya yapılmış bir itiraz ya da patente ilgili açılmış bir dava sebebiyle yapılmış da olabilir<sup>131</sup>.

### **C. Sınırlandığı Hâller**

Patent kanunlarında patentten doğan hakka sınırlar getirilerek esasen patent sahibinin tekel hakkı kapsamına girmesi beklenen bazı fiiller kapsam dışı kalmaktadır. Bu nedenle aslında üçüncü kişilerin yetkisiz olarak gerçekleştirecekleri fiiller ihlâl teşkil edecekken, kanuni sınırlamalar nedeniyle patent sahibi artık bu fiilleri önleme yetkisine sahip olmayacaktır.

Karşılaştırmalı hukuk açısından ülkelerin kapsam dışında bıraktıkları hususlar farklılık göstermektedir. Bu başlıkta yer alan çalışmanın konusu Türk patent sisteminde patentten doğan hakkın sınırları olsa da konunun daha açık izahı

---

<sup>130</sup> **Kaya** (1997), s. 182.

<sup>131</sup> **Tekinalp** (2012), s. 606.

açısından İngiliz ve Alman patent sistemlerine dair hüküm ve mahkeme kararlarından örnekler verilecektir.

## 1. Genel Sınırlamalar

### a. Ticari Amaç Taşımayan Özel Kullanım

SMK m. 85/3 hükmü uyarınca ticari amaç taşımayan özel kullanım patentten doğan hakkın kapsamı dışında bırakılmıştır. Patent korumasına getirilen, “ticari amaç taşımayan özel kullanım” sınırlaması, geçmiş Paris Sözleşmesi’ne kadar uzanan temel sınırlardan biridir. Patent sistemleri, buluşun ticari kullanımına dair hükümler ihtiva ettiğinden; ticari amaç taşımayan özel kullanımın genel sınırlamalara dâhil olması mantıken ulaşılmaması gereken bir sonuçtur.

Karşılaştırmalı hukukta hangi fiillerin ticari amaç taşımayan özel kullanım oluşturacağı yönünde farklı yaklaşımlar vardır. Alman Patent Kanunu’nda<sup>132</sup> yer alan hüküm (paragraf 11/1), Sınai Mülkiyet Kanunu ile paralel bir düzenlemeye sahiptir. Buna göre *özel kullanım; kişinin kendi başına ya da aile bireyleri ile kişisel alanda yaptığı fiiller* şeklinde tanımlanabilir. Alman hukukunda ikinci kriter ise *ekonomik faydanın eksikliğidir*. Örneğin bilimsel çalışma için patentli bir ürünün üretilmesi bu kapsamda yer alır. Burada öğrenci, patentli ürünü üretmekle ekonomik bir fayda elde etmeyecektir<sup>133</sup>.

Alman ve Türk hukukunun aksine İngiliz patent sisteminde işletmelerin yaptığı deneysel fiiller de ticari amaç taşımayan özel kullanım olarak değerlendirilmiştir. İngiltere’de ayrıca ticari amaç taşımayan özel kullanımın tespitinde mahkeme kararları ile geliştirilen farklı kriterler dikkate alınmaktadır. *Smith Kline v. Evans Medical*<sup>134</sup> davasında, davalı, patentli buluşun kullanılmasıyla şirket içi ve ticari amaç gütmeyen deneyler yaptığını savunmuştur. Mahkeme,

---

<sup>132</sup> Patentgesetz: Patent Act as published on 16 December 1980 (Federal Law Gazette 1981 I p. 1), as last amended by Article 1 of the Act of 19 October 2013 (Federal Law Gazette I p. 3830).

<sup>133</sup> **Lukaszewicz**, s. 95.

<sup>134</sup> *Smith Kline & French Laboratories Limited v. Evans Medical Limited*, [1989] 1 F.S.R. 513.

deneyin sırf bir şirket tarafından yapılması nedeniyle ticari bir kullanım oluşturacağı sonucuna varmamış ancak bu deneylerin her ne kadar kendi başlarına ticari amaç taşımaları da ticari amaçla yapılan bir sonraki deneye veri sağlaması nedeniyle patent ihlali oluşturacağına hükmetmiştir<sup>135</sup>.

### **b. Deneme Amaçlı Kullanım**

Deneme amaçlı kullanımda patentli buluşun istenen neticeyi verip vermediği kontrol edilmektedir. Deneysel kullanım istem ve tarifnamede belirtilen buluşun istenen sonucu elde edecek şekilde çalışıp çalışmadığının üçüncü kişiler tarafından incelenmesidir. Ayrıca buluşun geliştirilmesi amacıyla buluş üzerinde yapılan çalışmalar da deneysel kullanım olarak kabul edilir.

Patent konusu buluşun iktisadi performansını değerlendirmek amacıyla tüketiciler tarafından arz oranını ölçmeye çalışmak deneysel kullanım olarak kabul edilmemektedir<sup>136</sup>. Bu durum nedeniyle lisans almak isteyen üçüncü kişiler lisans hakkına sahip olmadan önce iktisadi altyapı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla buluşu deneyemezler.

Deneysel kullanımın amacı buluşun özelliklerine ilişkin olmalıdır. Aksi takdirde yapılan deney patent hakkını sınırlandıran bir durum oluşturmayacak ve patent hakkını ihlâl edebilecektir. Örneğin patentsiz bir aracın (X), patentli bir usulde (Y) denenmesi tecavüz olarak nitelendirilmiştir. Çünkü bu durumda denen patentli usul (Y) değil, patent koruması olmayan bir başka araçtır (X)<sup>137</sup>. Deneyin konusu, yani denen husus patentli buluş olmalıdır. Patentli buluş vasıtasıyla başka buluşların denenmesi patentten doğan hakkı ihlâl eder.

---

<sup>135</sup> **Lukaszewicz**, s. 96.

<sup>136</sup> **Saraç** (2003), s. 93.

<sup>137</sup> **Saraç** (2003), s. 94.

### c. Uluslararası Dolaşım Serbestisi

Uluslararası kara, deniz, hava ve uzay trafiği gereği çeşitli taşıt araçları geçici veya tesadüfi olarak ülke sınırları içinde bulunmakta ve içerdikleri aletler ya da parçalar kullanılmaktadır. Bu taşıtlar ya da parçaları patent koruması dışında bırakılmıştır. Bunların bazılarının kullanımı ülke sınırı içinde geçerli bir patenti ihlâl etse bile patentli buluşun sahibi herhangi bir hukuki yola başvurup hakkını koruyamaz.

Bu istisna her ne kadar o ülkenin sağladığı ulusal koruma kapsamını daraltıyor olsa da ülkeler uluslararası taşıt ağının devamlılığını sürdürmeyi daha önemli görmüşlerdir. Tarihsel açıdan uluslararası taşıtlara verilen istisna 19. yüzyıla kadar uzanmaktadır<sup>138</sup>. Ulusal düzeyde tanınan bu istisna sonrasında uluslararası statü kazanmış ve 1925'te yapılan değişiklikle<sup>139</sup> Paris Sözleşmesi m. 5 mükerrer 2 hükmünde yer almıştır.

Yine uluslararası taşıtların geçici mevcudiyetlerine istisna tanıyan 1944 tarihli Chicago Milletlerarası Sivil Havacılık Sözleşmesi'nin<sup>140</sup> 27. maddesi patentli cihazda yapılan yedek parçaların onarımı, depolanması ve montajı gibi işlemlerle ilgili patent yükümlülüğünü sınırlamaktadır.

Türkiye'nin de anılan sözleşmelere taraf olması nedeniyle, söz konusu ulaşım araçlarının Türkiye'de buldukları zaman dilimi içinde patent sahiplerinin patentten doğan hakka dayanarak önleme hakkından yararlanmaları mümkün değildir.

---

<sup>138</sup> 1852 İngiltere ve 1856 Amerika. Bkz. **Lukaszewicz**, s. 119.

<sup>139</sup> Lahey revizyonu, 1925. Paris sözleşmesi 5. maddede

<sup>140</sup> 7.12.1944 tarihinde Chicago'da imzalanan sözleşme ülkemizde onanmıştır.: R.G. 05.06.1945, 4749.

#### d. Çiftçi İstisnası

PatKHK döneminde, patentten doğan hak çiftçi istisnası ile sınırlandırılmamışken tarımsal üretimin korunması amacıyla Sınai Mülkiyet Kanunu ile bu alanda çeşitli düzenlemeler (SMK m. 85/4, 5) yapmıştır.

SMK m. 85/4 uyarınca Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'da<sup>141</sup> tanımlanan "küçük çiftçinin<sup>142</sup>" arazisinde patentli bir ürün ile yaptığı üretim sonucunda ortaya çıkan üründen elde edeceği çoğaltım materyalini, yine kendi işlediği arazisinde yapacağı yeni üretimler için kullanabilme hakkı vardır. Patentli ürünün patent sahibi tarafından ya da onun izniyle satılmış ya da başka bir ticari yolla sağlanmış olması gerekmektedir.

SMK m. 85/5 hükmü ise çiftçilerin, patentli damızlık veya diğer hayvan üreme materyalini kullanma haklarını düzenlemektedir. Kullanımın patentten doğan hakkı ihlâl etmemesi için, ilgili materyallerin, patent sahibi tarafından veya onun izniyle ticaret alanına çıkarılmış olması ve tarım amaçlı kullanılması gereklidir. Bu hak, çiftçinin kendi tarım etkinliğini sürdürme amacıyla hayvan ya da diğer hayvan üreme materyalinin kullanılmasını kapsamaktadır.

Çiftçi istisnası biyoteknolojik buluş patenti konusu ile yakından ilgilidir. SMK m. 82/3-b hükmü uyarınca bitki çeşitleri veya hayvan ırklarına yönelik biyolojik işlemlerin (mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler sonucu elde edilen ürünler hariç) patentlenmesi mümkün değildir. Bu gruba giren bitkiler Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun ile korunduklarından ayrıca patent ile korunmamaları çifte koruma durumunun oluşmasını önlemektedir<sup>143</sup>. Ancak ilgili hükümde "mikrobiyolojik işlemler veya bu işlemler

---

<sup>141</sup> R.G. 15.1.2004, 25347.

<sup>142</sup> 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'un m.17/6-b hükmünde tanımlanmıştır.

<sup>143</sup> Sınai Mülkiyet Kanun Tasarısı Taslağı Genel Gerekçe ve Madde Gerekçeleri [www.turkpatent.gov.tr](http://www.turkpatent.gov.tr) (10.06.2019)

sonucu elde edilen ürünlerin” patentlenebileceği belirtilerek istisna getirilmiştir. Bu istisnaya esasen TRIPS m. 27/3 hükmü kaynaklık etmektedir.

Avrupa Birliği’nin Biyoteknolojik Buluşların Hukuken Korunması Direktifi de çiftçi istisnasını tanıyarak taraf ülkelerin patent mevzuatına kaynaklık etmiştir. Biyoteknolojik Buluşların Hukuken Korunması Direktifi’nde çiftçi istisnasının tanınması, geleneksel tarım uygulamalarının olumsuz etkilerden korunmasını sağlama üzerine yapılan tartışmaların dikkate alınmasından kaynaklanmaktadır<sup>144</sup>.

Karşılaştırmalı hukuk bakımından çiftçi istisnasının düzenlenmesinde farklı sistemlerin tercih edilebildiği görülmektedir. İngiliz Patent Kanunu belirli ürünler için çiftçi istisnasını tanımasını öngörmüştür<sup>145</sup>. Kanunun işaret ettiği tabloda yer almayan ürünler için çiftçiler patent sahibinin haklarını ihlâl etmiş olacaklardır.

#### **e. Eczane Serbestisi**

Nadir bir uygulama da olsa eczanelerde yetkili kişilerin bir reçeteyi aynen uygulayarak, seri üretim oluşturmayacak şekilde ilaç hazırlaması mümkündür. Bu yöntemle hazırlanan ilaç patentli olsa bile eczacının fiili ilgili patentten doğan hakkın ihlâli olarak kabul edilemez. Buradaki istisnanın amacı eczacıların mesleki faaliyetlerine serbestlik tanıma suretiyle tıbbi müdahale özgürlüğünü sınırlamamaktır.

Eczacılar tanıyan bu istisna sadece ilaçlar için geçerli olup bunun haricindeki kimyasalları kapsamamaktadır. Aksi hâlde ilaç niteliğinde olmayan patentli bir kimyasalın eczacı tarafından tek seferlik de olsa üretimi patent hakkını ihlâl edecektir.

SMK m.85/3-ç hükmü uyarınca *sadece bir reçetenin oluşturulması için eczanelerde yapılan ilaçların seri üretim olmadan hazırlanarak kullanılması ve bu şekilde hazırlanan ilaçlara ilişkin fiiller* patent hakkını ihlâl etmeyecektir. Bu

---

<sup>144</sup> **Bentley / Sherman**, s. 547.

<sup>145</sup> <https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2000/2037/note/made;>  
<https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2000/2037/schedule/1/made>

istisna için belli bazı şartların mevcut olması gerekmektedir. Buna göre bir doktor tarafından reçete edilmiş kişiye özel ilacın doğrudan ve tek sefer için hazırlanması gerekmektedir. Eğer ilaç birden fazla kez reçete ediliyorsa seri üretim kapsamına girip girmediği hususu gündeme gelecektir. Mevzuatta seri üretim oluşması ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.; ancak öğretiyeye göre küçük bir işletme boyutuna ulaşmış olması seri üretim varlığına işaret eder<sup>146</sup>.

İlacın hazırlandığı yerin eczane olması gerekir. Eczane harici, örneğin laboratuvarında hazırlanan ilaç için ihlâl gündeme gelebilir.

#### **f. Bolar İstisnası**

İlaçlar için idari işlemler sonucu elde edilen ruhsatın alınması ile inhisari hak kazanma amacıyla patent alınması birbirinden oldukça farklıdır. Patent başvurusu kural olarak buluşlar için zorunlu kılınmamışken ilaçların piyasaya sunulması için ruhsat alınması zorunludur<sup>147</sup>. Ruhsat işlemleri için çeşitli deney ve testlerin yapılması gerekmektedir; ancak bolar istisnası<sup>148</sup> tanınmasaydı bir ilacın patent koruması devam ederken bir jenerik ilaç için ruhsat işlemleri yürütülemeyecekti. Bu durum ise patent koruması hukuken bitmesine rağmen tekel durumunun fiilen devam etmesine neden olacaktı. Ruhsat alma sürecinin birkaç yıl sürmesi nedeniyle patent koruması ile getirilmek istenen dengenin bozulmaması amacıyla ruhsat konusu ilacın yer aldığı deney ve testler patentten doğan hakkın kapsamı dışında tutulmaktadır.

5194 sayılı Kanun<sup>149</sup> ile PatKHK'nın 75. maddesine eklenen (f) bendinde Sağlık Bakanlığı tarafından ilaçlara verilen ruhsatların alınabilmesi için yapılan test ve denemelerin patent korumasını ihlâl etmediği açıkça ifade edilmiştir. İlaçların

---

<sup>146</sup> **Kaya** (1997), s. 192.

<sup>147</sup> **Huysal, Ayşe Sezgin** (2010), İlaç Patenti, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 175.

<sup>148</sup> *Roche Products, Inc. v. Bolar Pharmaceutical Co.* (Fed. Cir. 1984): Amerika Birleşik Devletleri'nde görülen dava sonrasında taraflardan birinin ünvanı olan "bolar" kelimesi ilaçların ruhsat işlemleri nedeniyle patentten doğan hakkı ihlâl etmediklerini belirten istisna için kullanılmıştır.

<sup>149</sup> R.G. 26.06.2004, 25504.

patentten doğan hakkına yönelik getirilen bu sınırlama Sınai Mülkiyet Kanunu'nda da korunmuştur. SMK m. 85/3 (c) hükmü uyarınca ilaçların ruhsatlandırılması ve bunun için gerekli test ve deneyler de dâhil olmak üzere patent konusu içeren deneme amaçlı fiiller patentin sağladığı hakkın kapsamı dışındadır.

#### **g. Kamu Düzenine ve Genel Ahlaka Aykırılık**

Kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan buluşlara patent verilmez (SMK m. 82/3-a). Ancak, buluş esas itibariyle bu ilkeye uygun olup patent alsa dahi, kullanımı kamu düzeni veya genel ahlaka aykırı olabilir. Bu nedenle kanun patentten doğan hakkın kapsamını belirlerken genel ahlaka, kamu düzenine veya genel sağlığa zararlı olacak kullanım çeşitlerini kapsam dışında tutmaktadır (SMK m. 85/6).

SMK m. 82/4 hükmü uyarınca, bir buluşun ticari kullanımının sadece mevzuatla yasaklanmış olması bu ticari kullanımı kamu düzenine ya da genel ahlaka aykırı duruma sokmamaktadır. Ticari kullanımı yasak olsa dahi buluş, diğer şartları taşıması koşuluyla patent alabilmektedir. Ancak hükmün gerekçesinde *ticari kullanımı mevzuatla yasaklanmış bir buluşun ticari kullanımı, aynı zamanda örgütlü kamu yaşamını da muhtemelen tehdit edecekse, kamu düzenine aykırılığı beraberinde getirir* ifadesine yer verilerek buluşun ticari kullanımının yasak olması durumunda patent verilebilirlik kriterlerinin nasıl değerlendirileceği gösterilmektedir. Buna göre ticari kullanımı yasak olan bir buluş ancak örgütlü kamu yaşamını tehdit etmiyorsa patent alabilecek ancak yine de ticaret alanına çıkarılamayacaktır.

#### **h. Zaman Bakımından Sınırlama**

Patentten doğan hakkın belirli bir süre için tanınmış olması bu doğal sonucu ortaya koymaktadır. Sürenin dolması ile patentle korunan buluş artık toplumun kullanımına açık hâle gelecektir. Kamunun malı hâline gelen bu patentten herkes dilediği şekilde faydalanabilir.

Patent sisteminde süresi biten bir patentin yeniden patentlenmesi ya da sürenin uzatılması için başvurulması mümkün değildir.

## 1. Ülkesellik İlkesinden Doğan Sınırlama

Ülkesellik ilkesine göre patent, buluşa sadece verildiği ülke sınırları dâhilinde bir koruma sağlamaktadır. Buna göre Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca verilen bir patent Türkiye’de koruma sağlayacak, buluş yurtdışında patentten doğan hakka sahip olamayacaktır<sup>150</sup>.

Patent İşbirliği Anlaşması veya Avrupa Patenti Anlaşması uyarınca tek bir başvuru ile birden çok ülkede patent alınması imkânı mevcut olsa da bu düzenlemeler ülkesellik ilkesine muhalif değildir. Ortak başvuru, başvuru sahibinin birden çok ülkede patent alması sürecindeki işlemleri kolaylaştırması adına getirilmiştir. Başvuru sahibi bu ortak başvuruyla anlaşmaya taraf her ülkede patent korumasına sahip olamayacaktır. Başvuru esnasında patentten doğan hakka hangi ülkelerde sahip olmak istendiğinin belirtilmesi gerekmektedir.

Her ne kadar Sınai Mülkiyet Kanunu’nda ülkesellik ilkesi benimsenmiş olsa da madde 93 ve 94 hükümlerinde düzenlenen rüçhan hakkı ülkesellik ilkesine istisna oluşturmaktadır<sup>151</sup>. Buna göre Paris Sözleşmesi’ne veya Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması’na taraf olan ülkelerde patent başvurusunda bulunmuş olan kişiler aynı buluş için ilk başvurunun yapıldığı tarihten itibaren on iki ay süresince rüçhan hakkına sahip olmaktadırlar. SMK m. 93/1’e göre “Türkiye de dâhil olmak üzere Paris Sözleşmesi veya Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasına taraf herhangi bir devlette patent veya faydalı model için usulüne uygun bir başvuruda bulunmuş herhangi bir kişi veya halefi, aynı buluş için Türkiye’de başvuru yapmak amacıyla, ilk başvurunun yapıldığı tarihten itibaren on iki aylık süre içinde, rüçhan hakkından yararlanır”.

---

<sup>150</sup> Ayiter (1968b), s. 91.

<sup>151</sup> Saraç (2003), s. 101.

## 2. Özel Sınırlamalar

### a. Zorunlu Lisans

#### aa. Genel Olarak

Zorunlu lisans, üçüncü kişilerin belirli durumlarda patentten doğan hakkı, patent sahibinin izni olmaksızın kullanabilmesidir<sup>152</sup>. Zorunlu lisans, patentten doğan inhisari nitelikteki hakka getirilmiş bir sınırlama niteliği taşır. Bu sayede, buluş sahiplerinin, patentin alınması ile elde ettikleri mutlak haklarını kullanmalarının önüne geçilmiş olunur<sup>153</sup>. Patent sisteminin toplumsal ve ekonomik işlevleri düşünüldüğünde; buluş sahibinin elde ettiği inhisari hakkın, toplumun buluşa erişimini önleyecek şekilde kötüye kullanımının önüne geçilmek istenilmektedir.

#### bb. Hukuki Niteliği

Öğretide zorunlu lisansın, patent konusu buluşu kullandırmayı içeren bir sözleşme yapma zorunluluğu olduğu görüşü hâkimdir<sup>154</sup>. Lisans sözleşmesinde tarafların bir araya gelip iradi olarak patentten doğan inhisari hakların devrini gerçekleştirmeleri söz konusu iken zorunlu lisansta patent sahibinin iradesi aranmamakta; kanunen getirilen şartların varlığı hâlinde mahkeme kararıyla lisans verilmektedir. Lisans sözleşmesi, patentten doğan inhisari ve mutlak nitelikteki hakların üçüncü bir kişi tarafından kullanılmasına müsaadeyi içeren, mevzuatta tanımı yapılmamış kendine özgü bir sözleşmedir<sup>155</sup>.

#### cc. Zorunlu Lisans Hâlleri

Zorunlu lisans hâlleri Sınai Mülkiyet Kanunu'nda 129'da altı bent hâlinde sayılmaktadır. Bu hâller aşağıda ana hatları ile incelenecektir.

---

<sup>152</sup> **Kaya, Arslan** (1996) '551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Zorunlu Lisans Sistemi' İÜHFİM, C:55, S:1-2, s. 335.

<sup>153</sup> **Kaya** (1996), s. 338.

<sup>154</sup> **Ayiter** (1968a), s. 131; **Kaya** (1996), s. 337-338.

<sup>155</sup> **Ayiter** (1968b), s. 156; **Kaya** (1996), s. 337.

### *i. Kullanmama*

Zorunlu lisansa gerekçe oluşturan durumlardan ilki patentli buluşun kullanılmamasıdır (SMK 129/1-a). Zorunlu lisansın kullanmama nedeniyle verilebilmesi için patentle korunan buluşun, buluş sahibi veya yetkili kıldığı kişi tarafından kullanılmaya başlanılmamış, kullanım için ciddi ve gerçek bir girişimde bulunulmamış veya kullanımın ulusal pazar ihtiyacını karşılayacak düzeye ulaşmamış olması gerekmektedir (SMK m. 130). Madde lafzında geçen kullanma patent konusu ürünün üretilmesini, satılmasını ya da dar anlamda kullanılmasını; patent konusu usulün ise kullanımını ifade etmektedir.

Klasik mülkiyet anlayışından farklı olarak patent sahibinin kazandığı gayri maddi mülkiyet hakkının sahibine kullanma zorunluluğu getirmesinin sebebi, teknik ilerlemeyi ifade eden buluşun kullanımının toplumun menfaatine yönelik olmasındandır<sup>156</sup>.

Patent konusu buluşu kullanmama ya da kullanmaya yasada öngörülen süreler boyunca ara verme durumu haksız bir sebebe dayanmalıdır. Patent sahibi kendisinden kaynaklanmayan ve objektif olarak değerlendirilebilen bir sebeple buluşu kullanmadığı takdirde zorunlu lisans söz konusu olamayacaktır<sup>157</sup>.

Patent sahibine kanuni bir zorunluluk olan kullanıma başlayabilmesi için “hoşgörü süresi” olarak ifade edilen bir süre tanınmaktadır<sup>158</sup>. SMK m. 130 uyarınca patentin verildiğine dair kararın Bültende yayınlanmasından itibaren üç yıllık veya buluş sahibinin patent başvurusunda bulunduğu tarihten itibaren dört yıllık sürelerden hangisi daha geç sona eriyorsa o sürenin sona ermesinden itibaren ilgili herkes zorunlu lisans için başvurabilmektedir.

---

<sup>156</sup> **Kaya** (1996), s.345.

<sup>157</sup> **Kaya** (1996), s.348. Yazar burada kanun lafzında “...patent sahibinin kontrolü ve iradesi dışındaki şartlar göz önünde tutulur” ifadesi yer aldığı için ancak mücbir sebeplerin varlığında kullanmamanın haklı sebebe dayandığı görüşünü savunmaktadır.

<sup>158</sup> **Tekinalp** (2012), s. 612.

### *ii. Patent Konularının Bağımlı Olması*

Patent konuları arasında bağımlılığının söz konusu olduğu durumlarda patent sahibi için bir zorunlu lisans öngörülebilir (SMK 129/1-b). Patent konusu buluşun kullanımının başka bir patente tecavüz oluşturacağı durumlarda bağımlılıktan söz edilir. Bu hâlde zorunlu lisans, önceki patente bağımlı olan buluşun tecavüz oluşturmasına engel olur. Birbirinden farklı iki patentten önceki tarihli patentin kapsamı sonraki tarihli patentten yararlanılmasını engellediğinden bağımlı patentlerde de zorunlu lisans gündeme gelebilir. Ancak tarafların kendi iradeleriyle sözleşmeye dayanan bir lisans ilişkisi kurması da mümkündür.

SMK m. 131 uyarınca bağımlılığın var olduğu durumlarda sonraki tarihli patent sahibi zorunlu lisans verilebilmesi için buluşunun diğer patente nispeten büyük ölçüde ekonomik yarar sağlayan önemli bir teknik ilerleme<sup>159</sup> gösterdiğini belirterek başvurusunu yapabilir.

Önceki tarihli patent sahibi de eğer isterse zorunlu lisans için başvurabilir. Bu durumda o da sonraki tarihli patentten yararlanma hakkını haiz olacaktır<sup>160</sup>.

### *iii. Kamu Yararı*

Kamu yararı söz konusu olduğunda zorunlu lisans gündeme gelebilir (SMK 129/1-c). Zorunlu lisansı gerektiren kamu yararının hangi durumlarda söz konusu olduğu kanunda “Kamu sağlığı veya millî güvenlik nedenleriyle patent konusu buluşun kullanılmaya başlanması, kullanımın artırılması, genel olarak yaygınlaştırılması, yararlı bir kullanım için ıslah edilmesinin büyük önem taşıması

---

<sup>159</sup> PatKHK döneminde sonraki tarihli patent sahibinin buluşunun önceki tarihli patentten daha değişik bir amaca hizmet ettiğini ve önemli bir teknik ilerleme göstermediğini ispat etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştı. Öğretide de bu ifadenin yorumunda farklılıklar bulunmaktaydı. *Kaya*'ya göre veya ifadesi yerine ve yer almalı; böylelikle zorunlu lisansın verilebilmesi için iki unsur bir arada bulunmalıdır. (**Kaya** (1996), s. 349.). Tekinalp ise bu görüşe katılmamaktadır (**Tekinalp** (2012), s.619.).

<sup>160</sup> Bu sebeple zorunlu lisans için PatKHK döneminde aşağıdaki üç hâlde başvuru yapılabilmekteydi: Sonraki patentin kullanılabilmesi için önceki patentin ihlâl edilmesinin gerekmesi, sonraki patentin önceki patentten farklı bir sınai amaca hizmet etmesi veya önemli bir teknik ilerleme niteliği taşıması. Bu durumda zorunlu lisans talep etme hakkı sonraki patentin sahibine tanınmıştır.

veya patent konusu buluşun kullanılmamasının ya da nitelik veya nicelik bakımından yetersiz kullanılmasının ülkenin ekonomik veya teknolojik gelişimi bakımından ciddi zararlara sebep olacağı hâller” şeklinde tanımlanmıştır (SMK 132/1)

Kamu yararı ifadesi sınırları objektif olarak belirlenmesi zor, toplumsal gelişmelere ve ihtiyaçlara göre değişen nitelikte bir kavram olduğundan, kavrama ilişkin olarak her durumda geçerli sayılabilecek bir tanım yapılması mümkün olamamaktadır<sup>161</sup>. Patent sistemlerinde kamu yararı kavramı patentin konusu buluşla yakın ilişkili kavramlar olan teknoloji ve ekonomi çevresinde şekillenebilmektedir.

Hukukumuzda da patent hukuku bakımından teknolojik ve ekonomik menfaatler zorunlu lisansın konusu olmuşlardır. Bunun yanında kamu yararının ön planda tutulacağı iki husus daha belirlenmiştir; bunlar kamu sağlığı ve milli güvenliktir. Bu iki hususu ilgilendiren patent konusu buluşlardan etkin bir şekilde yararlanmanın büyük önem taşıdığı durumlarda zorunlu lisans verilebilir.

Kamu yararı sebebiyle zorunlu lisans kullanmama ya da bağımlı patent sebebiyle verilen zorunlu lisansların aksine sadece mahkeme kararıyla değil hem mahkeme hem de idari aşamaları içine alan karma bir süreç sonucunda kazanılmaktadır (TRIPS Anlaşmasına Ek m. 1/1-a).

#### *iv. Başka Ülkelerdeki Kamu Sağlığı Sorunları Sebebiyle Eczacılık Ürünlerinin İhracatı*

Başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olabilmesi için 30/4/2013 tarih ve 6471 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşmasını

---

<sup>161</sup> **Tombaloğlu, Nermin** (2014) ‘Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Yararı Kavramı’ İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:5, S:1, s. 355.

Değiştiren Protokol'de (TRIPS Anlaşmasını Değiştiren Protokol) belirtilen Şartların sağlanması gerekir (SMK m. 129/1-ĉ).

TRIPS Anlaşmasını Değiştiren Protokol uyarınca eczacılık ürünü, herhangi bir patentli ürün ya da patentli bir işlem yoluyla üretilmiş olan eczacılık sektörüne dair ürünleri ifade etmektedir. Eczacılık ürünlerinin zorunlu lisansa konu olabilmesi için TRIPS Anlaşması ve Kamu Sağlığı Deklarasyonu'nun 1. paragrafında<sup>162</sup> ifade edilen kamu sağlığı sorunlarına yanıt vermesi gerekmektedir.

*v. Yeni Bitki Çeşidi Geliştirirken Önceki Patente Tecavülden Kaçınılamaması*

Bir ışlahçının, önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirmemesi durumunda, bir başka ifade ile yeni bitki çeşidi geliştirme bakımından önceki patente tecavüz kaçınılmaz ise bu patente ilişkin olarak da zorunlu lisans gündeme gelecektir. (SMK m. 129/1-d).

*vi. Rekabet Sınırlamalarından Kaynaklanan Zorunlu Lisans*

Patent sahibinin rekabeti sınırlayan bazı eylemleri de zorunlu lisansa gerekçe oluşturabilir. SMK m. 129/1-e bendine göre, patent sahibinin, patenti kullanırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması hâlinde zorunlu lisans gündeme gelebilir. Bu hâlde zorunlu lisans, rekabet hukuku alanına etki eden bir düzenleme niteliği taşımaktadır.

*dd. Zorunlu Lisansın Hüküm ve Sonuçları*

Buluş sahibinin kendi iradesi olmaksızın patentle korunan buluşunun zorunlu lisansa konu olması, buluşundan beklediği menfaatlerin azalması sonucunu

---

<sup>162</sup> Deklarasyonda özellikle HIV/AIDS, tüberküloz, sıtma ve diğer salgın hastalıklar, acil önlem alınması gereken hastalıklara örnek olarak gösterilmiştir.

doğuracaktır. Buluş sahibinin buluşundan ekonomik olarak yararlanmasını tamamen engellemek adına, zorunlu lisansla inhisari haktan kural olarak bahsedilemez. Ancak kamu yararıyla zorunlu lisans bazı durumlarda bu kurala istisna getirebilmektedir. Eğer kamu yararı sebebiyle zorunlu lisans verildiği durumlarda yine inhisari hak tanınması kamu yararı gereğince olacaksa inhisar hakkı tanınabilmektedir.

Lisans sahibi, zorunlu lisansın verilme sebebine uygun düşecek şekilde bir kullanım hakkını haiz olacaktır<sup>163</sup>. Zorunlu lisans alan kişi kural olarak buluşu ithal edemez ancak bu duruma istisna olabilecek hususlar bulunmaktadır. Zorunlu lisans kamu yararı nedeniyle verilmişse, buluşun ithal edilmesinde de kamu yararı bulunan durumlarda lisans alana buluşu ithal etme yetkisi verilebilmektedir (SMK m. 133/2).

Yine patentten yararlanabilmek için ithalat yapılması gerekebilir. Örneğin buluşun üretimini ülkede yapmadan önce denemede kullanmak gerekiyorsa ya da toplumun acil ihtiyacı bulunuyorsa ithal yetkisi tanınabilir<sup>164</sup>.

## **b. Ön Kullanım Hakkı**

### **aa. Önceki Kullanımdan Doğan Hak**

Ön kullanımdan doğan hak, buluş sahibinin, patentin alınması sonucu kendisine tanınan inhisari hakka dayanarak, buluşu başvuru tarihinden önce iyiniyetle kullanan kişiyi engellemesinin hakkaniyete aykırı olacağı düşüncesiyle düzenlenmiştir<sup>165</sup>. Ön kullanım hakkı patent hakkından bağımsız ve patent hakkını sınırlayan bir haktır. Hakkın dayanağı patent konusu buluşun, ön kullanım hakkı sahibi tarafından patentten önce kullanılmış olmasıdır. Buluş için üçüncü bir kişi

---

<sup>163</sup> **Demaret, Paul** (1987) 'Industrial Property Rights, Compulsory Licences and the Free Movement of Goods under Community Law' IIC, C:18, S:2, s. 165.

<sup>164</sup> **Tekinalp** (2012), s.619.

<sup>165</sup> **Tekinalp** (2012), s.610.

tarafından patent alınmasından önce gerçekleştirilen bu kullanımın kapsam ve tarzı ön kullanım hakkı için belirleyici olacaktır<sup>166</sup>.

İyiniyetli üçüncü kişi buluşu kullanmış veya kullanmak için hazırlıkta bulunma amacıyla emek ve sermaye harcamış, karşılığında ise bir ekonomik değer elde etmiştir. Ön kullanım hakkının sağlanması ile iyiniyetli üçüncü kişinin elde etmeyi umduğu ekonomik değer tahrip edilmesi önlenmiş olur<sup>167</sup>.

Hukukumuzda ön kullanım hakkı “patent başvurusu tarihinde ya da bu tarihten önce, buluşu kullanan ya da kullanmak için ciddi ve gerçek tedbirler alan iyiniyetli üçüncü kişinin sahip olduğu hak” şeklinde ifade edilmiştir (SMK m. 87/1).

#### bb. Ön Kullanımdan Doğan Hakkın Şartları

Ön kullanım hakkından bahsedebilmek için üçüncü kişinin buluşu başvuru veya rüçhan tarihinden önce fiilen kullanmış olması ya da hazırlık hareketlerinde bulunuyor olması gerekmektedir. Ön kullanım hakkından yararlanabilmek için aranan bir diğer şart ise hak iddia eden kişinin buluşun zilyedi olmasıdır<sup>168</sup>.

Ön kullanımdan doğan hakkın kazanılması kullanım veya kullanım için yapılan hazırlıkların ülke sınırı içinde gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Patent verildiği ülkeden farklı bir ülkede buluşun kullanılıyor olması kişiye ön kullanım hakkı kazandırmayacaktır.

Önceki tarihte yapılan kullanım, hakkın kazanılmasında yeterli değildir. Ön kullanım hakkı iyi niyetli üçüncü kişilere tanınmış istisnai bir haktır. Kişinin buluşu elde etmesi eğer çalma veya gasp gibi hukuka aykırı bir şekilde olmuşsa iyiniyetten bahsedilemez. Yine buluşa ait teknik bilginin elde edilmesi de iyiniyeti ortadan

---

<sup>166</sup> **Marterer**, Norbert (1990) ‘The Prior User’s Right’ IIC, C:21, S:4, s. 522.

<sup>167</sup> **Saraç** (2003), s. 103.

<sup>168</sup> **Hubmann, Heinrich / Götting, Horst-Peter (2002)**, Gewerblicher Rechtsschutz, 7. Auflage München Bölüm 21 I, 1 a; **Götting, Horst-Peter (2010)**, Gewerblicher Rechtsschutz, 9. Auflage München, Bölüm 25 N. 3. (*Tekinalp (2012), s. 611. atfıyla*)

kaldırabilir. Örneğin kendisine emanet edilen bir buluşu inceleyen kişi, sonrasında buluşu kendi üretse dahi iyiniyet söz konusu olmayacaktır<sup>169</sup>.

Buluşu oluşturan teknik bilginin üçüncü kişi tarafından nasıl edinildiği hususu hakkın kazanılmasında önem arz etmektedir. Üçüncü kişinin iyiniyetini ortadan kaldıracak biçimde edinilen bilgiler ön kullanım hakkının kazanılmasını engelleyecektir.

#### cc. Ön Kullanım Hakkının Kapsamı

Ön kullanım hakkı sahibi buluşu kullanmaya devam edebilir, eğer hazırlık aşamasında idiyse hazırlıklarını tamamlayabilir. Yine buluş sahibi ön kullanım hakkı bulunan kişinin hakkını kullanarak ürettiği ürünleri piyasaya sürmesini engelleyemez<sup>170</sup>.

Ön kullanımdan doğan hakkın tanınmasının temelinde hakkaniyet ilkesi bulunduğundan kullanma hakkına sahip olan kişinin bu hakkını sınırsız bir şekilde değil, işletmesinin gerektirdiği ölçüde kullanabilmesi gerekir<sup>171</sup>.

Ön kullanım hakkı, sahibine yetkisiz üçüncü kişileri önleme hakkı bahşetmemektedir. Buluş sahibinin patentten doğan hak sebebiyle tanınan yetkilerini önlemeyeceği gibi yetkisiz üçüncü kişileri de kullanmadan men edemez. Ancak ön kullanım hakkı neticesinde kişi buluşa dair tüm kullanma yetkilerini haiz olur<sup>172</sup>.

#### dd. Ön Kullanım Hakkının Özellikleri

Ön kullanım hakkı hukuki işleme konu olabilmekte: devredilebilmekte, üzerinde intifa ve rehin hakkı kurulabilmektedir. Ön kullanım hakkı şahsa değil eşyaya bağlı bir haktır. Buluşun patent tescili veya rüçhan tarihinden önce kullanıldığı işletmeye bağlıdır.

---

<sup>169</sup> **Saraç** (2003), s. 108.

<sup>170</sup> **Tekinalp** (2012), s. 610.

<sup>171</sup> **Saraç** (2003), s. 103.

<sup>172</sup> **Tekinalp** (2012), s. 610.

Ön kullanım hakkının işletmeden ayrı olarak devredilmesi, hacze konu olması; üzerinde aynı veya şahsi bir hak kurulması mümkün değildir. Yine ön kullanım hakkı işletme ile birlikte mirasa konu olabilir.

### **c. Lisans Verme Teklifinde Bulunma**

Buluş sahibi, patentten doğan hakkını kendi iradesiyle sınırlayabilir. Duyuru yoluyla lisans verme vaadinde bulunması şeklinde gerçekleştirdiği teklif kabul edilip lisans sözleşmesi kurulursa sınırlama gerçekleşecektir. Teklif kabul edilinceye kadar patent sahibinin teklifi geri alma hakkı vardır (SMK m. 128/3). Öneri halkın incelemesine açıktır ve öneriyi kaç kişi kabul ederse o kadar inhisari olmayan lisans sözleşmesi kurulmuş olur<sup>173</sup>.

### **d. Patentten Doğan Hakkın Tüketilmesi**

Patent sahibi veya onun izni ile ülke sınırları içinde satışa sunulmuş mallara ilişkin fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır. Patent sahibi tarafından bir kez ticaret alanına çıkmış bu ürünlerin daha sonraki el değiştirmeleri veya ticari olarak değerlendirilmeleri önlenemez.<sup>174</sup>

Tükenme ilkesi patent konusu ürün veya patentli usul sonucu doğrudan üretilmiş ürünlere ilişkin olup buluşa ilişkin değildir. Bu şekilde ilgili malların piyasaya çıkmasıyla hakkın tükenmesi ilkesi devreye girerek buluşun somutlaştığı ürünün kolayca tedavülünü sağlar<sup>175</sup>.

Patent sahibinin inhisari hakları ile bu türden ürünleri temin eden, satın alanların ürün üzerinde kazandıkları mülkiyet hakkı dolayısıyla meydana gelen menfaat çelişkisinin çözümü, tükenme ilkesi ile aşılmaktadır<sup>176</sup>.

---

<sup>173</sup> **Tekinalp** (2012), s. 612.

<sup>174</sup> **Güneş, İlhami** (2017), Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Paten ve Faydalı Model Hukuku, 1. Baskı, Seçkin, İstanbul, s. 248; **Tekinalp** (2012), s. 609.

<sup>175</sup> **Tekinalp** (2012), s. 609.

<sup>176</sup> **Güneş**, s 248-249.; **Tekinalp** (2012), s. 609.

Patentten doğan hakkın hangi sınırlar içinde tükeneceğine ilişkin farklı sistemler belirlenebilmektedir. Sınai Mülkiyet Kanunu öncesi ve sonrası dönemde tükenme ilkesi açısından farklı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. PatKHK m. 76 hükmünde yer alan *patent sahibi ve onun izniyle Türkiye’de satışa sunulmuş olan patentli ürünlerle ilgili fiiller patentten doğan hakkın kapsamı dışında kalır* ifadesi ülkesel tükenme ilkesinin benimsenmiş olduğunu göstermektedir.

Sınai Mülkiyet Kanunu’nun getirmiş olduğu ilke ise ülkesel tükenmeden bahsetmemiş veya herhangi bir coğrafi bir kısıtlama yapmamıştır. Sınai Mülkiyet Kanunu’nun “ortak hükümler” başlığı altında düzenlenen madde 152 hükmü uyarınca *sınai mülkiyet hakkı korumasına konu ürünlerin, hak sahibi veya onun izni ile üçüncü kişiler tarafından piyasaya sunulmasından sonra bu ürünlerle ilgili fiiller hakkın kapsamı dışında kalır*. Burada piyasa kavramıyla kastedilenin patent korumasının ülkesellik ilkesine tâbi olması nedeniyle ilk planda Türkiye piyasası olduğu düşünülse de kastedilen Türkiye ile sınırlı olmayan genel anlamda bir piyasadır.

## **D. Sona Erme Sebepleri**

### **1. Koruma Süresinin Sona Ermesi**

Patentten doğan hak, patent sahibine kanunda belirlenen süre ile sınırlı (SMK m. 101/1) bir koruma sağlayıp bu sürenin dolması ile sona ermektedir (SMK m.140/1). Koruma süresinin bitmesi ile buluş kamuya ait olacağından (SMK m. 140/2) üçüncü kişiler artık herhangi bir ihlâl oluşturmaksızın buluşu kullanabileceklerdir.

Koruma süresinin dolmasıyla birlikte patentten doğan hak kendiliğinden sona erecektir<sup>177</sup>. Koruma süresinin dolması durumu Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından Bültende yayımlanır (SMKm.140/2).

---

<sup>177</sup> Saraç (2003), 146.

## 2. Patent Sahibinin Hakkından Vazgeçmesi

Patent sahibinin kendi rızası ile koruma süresi dolmadan sahip olduğu patentten doğan haktan vazgeçmesidir. Böylelikle patent sahibi buluşu üçüncü kişilerin kullanımına açmaktadır.

Patent sahibinin patentin tamamından vazgeçmesi mümkün olduğu gibi istemlerin bir kısmından vazgeçmesi de mümkündür. Kısmen vazgeçme tercih edildiğinde vazgeçilen istem dışındaki istemlerin ayrı bir patenti teşkil etmesi durumunda vazgeçilmeyen istemler için patent geçerli kalır. Ancak bu durumun olabilmesi için vazgeçmenin patentin kapsamını genişletmeye ilişkin olmaması gerekmektedir (SMK m.140/3).

Kural olarak patent sahibi, hakkından vazgeçip geçmemekte serbest olup, istediği zaman yazılı olarak bu beyanını bildirebilir (SMK m.140/4). Ancak kanun gereği belli durumlarda patent sahibinin patentten doğan haktan vazgeçmeye yönelik iradesi sınırlandırılmıştır. Vazgeçme beyanından önce üçüncü kişiler lehine aynı hak tesis edilmiş ya da lisans hakkı sicile tescil edilmiş ise ilgili kişilerden izin alınması gerekmektedir (SMK m. 140/5).

Patent sahibinin vazgeçme iradesini sınırlayan bir başka durum ise üçüncü kişi tarafından patente yönelik hak iddia edilmesi sonucu alınan tedbirin sicile kaydedilmesi durumudur (SMK m. 140/5, 6). Örneğin patentin gaspı veya patent isteme hakkının gaspı davalarında patentten doğan haktan vazgeçebilmek için üçüncü kişilerin rızası şartı getirilmiş böylelikle, haksız şekilde patent sahibi olan kişilerin gerçek hak sahiplerini zarara uğratma ihtimali önlenmeye çalışılmıştır<sup>178</sup>.

Patent hakkından vazgeçildiği Bültende yayımlanır (SMK m.140/7); ancak vazgeçme sicile kayıt itibarıyla hüküm doğurmaktadır (SMK m. 140/4).

Patent sahibinin, patentten doğan haktan vazgeçmesi sonrasında buluşu kullanmaya devam etmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır<sup>179</sup>. Zira

---

<sup>178</sup> **Saraç** (2003), s. 147.

<sup>179</sup> **Tekinalp** (2012), s. 635.

vazgeçmeyle birlikte patent konusu buluş toplumun kullanımına açılmış olduğundan patent sahibi buluşu örneğin üretebilir ya da ithal edebilir.

### 3. Ücretlerin Ödenmemesi

Patent başvurusu için yapılan ödeme haricinde patent sahibinin her yıl ücret ödemesi gerekmektedir. Yıllık ücretin ödenmesi gereken vade kanuna göre başvurunun yapıldığı tarihe tekabül eden ay ve gün olarak belirlenmiştir. Yıllık ücretlerin vadesinde ödenmemesi hâlinde, ek ücretle birlikte vadeyi takip eden altı ay içinde ödenmesi gerekmektedir aksi takdirde patent hakkı vade tarihi itibarıyla sona ermiş olacaktır (SMK m.101).

PatKHK uyarınca mücbir sebep nedeniyle ücretin ödenmemiş olması ve mücbir sebebin patent sahibi tarafından ispatlanmış olması durumunda patentin geçerlilik kazanma imkânı bulunmaktaydı (PatKHK m. 134/1). Ancak Sınai Mülkiyet Kanunu'nun yürürlüğe girmesi sonucu artık patent sahibi mücbir sebebe dayanamayacaktır.

Patentten doğan hakkın sona erdiği Bültende yayımlanır ve patent sahibine bildirimde bulunulur. Patent sahibi bildirimden itibaren iki ay içinde ödemeyi gerçekleştirirse patent yeniden geçerlilik kazanacaktır (SMK m. 101/4). Ancak patent yeniden geçerli hâle gelse dahi patentten doğan hakkın sona ermesi sonucunda hak sahibi olan üçüncü kişilerin kazanılmış haklarını etkilemeyecektir. (SMK m.101/5). Üçüncü kişilerin haklarının kapsamının mahkeme tarafından belirlenmesi öngörüldüğünden üçüncü kişilerin tespit davası açmaları gerekmektedir<sup>180</sup>.

Patentten doğan hakkın sona ermesi ile patentin hükümsüzlüğü arasında hüküm ve sonuçlar bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Patentten doğan hakkın sona ermesi geçmişe değil geleceğe etkilidir. Patentin hükümsüzlüğü ise geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğurur (SMK m. 139/1)<sup>181</sup>.

---

<sup>180</sup> **Tekinalp** (2012), s. 636.

<sup>181</sup> **Ortan** (1991b), s. 94.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### PATENTTEN DOĞAN HAKKA YÖNELİK TECAVÜZ FİİLLERİ

#### I. Tecavüz Fiili Kavramı

##### A. Genel Olarak

Buluşa yönelik gerçekleştirilen ihlaller buluşçu hakkının ihlâli, patent gaspı veya patentten doğan hakka yönelik tecavüz şeklinde görünüm kazanabilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde ele alındığı üzere, buluşun ortaya çıkmasından patent belgesi alınmasına kadar geçen süreç dikkate alınarak yapılan tasnif, ihlâl bakımından da geçerlidir<sup>182</sup>.

Bu bölümde Sınai Mülkiyet Kanunu'nun "patent hakkına tecavüz" başlıklı dokuzuncu kısmında yer alan "patent veya faydalı model hakkına tecavüz sayılan fiiller" başlıklı 141. madde hükmünün ilk fıkrasının a, b, c ve d bentleri incelenecektir. Söz konusu hükümler patentten doğan hakka yönelik gerçekleştirilebilecek tecavüz fiillerini düzenlemektedir. Bunun yanında SMK m. 85/2 ve m. 86 hükümleri patent sahibinin, yetkisiz üçüncü kişilerin gerçekleştirdikleri birtakım fiilleri önleme yetkisini düzenlemiştir. Bu nedenle SMK m. 141 hükmü incelenirken bu iki hükümde yer alan fiillere de değinilecektir.

İkinci bölümde yer verilen buluşçu hakkı ve patent isteme hakkına yönelik gerçekleşebilecek ihlâl fiillerinin incelemesi çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Buluşçu hakkının ihlâli durumunda ise Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nun haksız fiil ve haksız rekabete ilişkin hükümlerine başvurma imkânı bulunmaktadır. Patent isteme hakkının ihlâli yani patent gaspı ise Sınai Mülkiyet Kanunu'nda düzenlenmiştir. Burada tecavüz edilen alan patent istemeye

---

<sup>182</sup> Bkz. İkinci bölüm, 2.1.

yönelik hak sahipliğidir. Patent gaspı, Mülga PatKHK'dan farklı olarak patentten doğan hakka tecavüzün düzenlendiği hükümler ile birlikte SMK m. 141/1-ç hükmünde düzenlenmiştir.

İhlâl fiilleri, patent korumasının söz konusu olduğu alanda gerçekleşmektedir. Patentten doğan hakka ilişkin genel ve özel nitelikli sınırlamalar<sup>183</sup> bu alanın dışında kalmakta; söz konusu sınırlamalar üçüncü kişiler için buluşa dair bir serbestlik alanını ifade etmektedir.

Tecavüz teşkil edebilecek fiiller mevzuatta sınırlı şekilde sayılmıştır. Sınai Mülkiyet Kanunu'nun "patent hakkının kapsamı ve sınırları" başlıklı m. 85/2 hükmünde ifade edilen fiiller ile m. 141/1 hükmünde yer alan patentten doğan hakka yönelik tecavüz fiilleri tam bir uyum içinde değildir. Bunlardan ilkinde (m. 85/2), patent sahibinin izinsiz olarak yapılması hâlinde önleme yetkisi bulunan fiiller sayılmış; ikincisinde (m. 141/1) ise hangi fiillerin patentten doğan hakka tecavüz sayılacağı belirtilmiştir. Buna karşı, İngiliz Patent Kanunu m. 60 hükmü patentten doğan hakkın sahibine tanınan yetkileri sıralamış ve yetkisiz üçüncü kişilerin ilgili fiilleri gerçekleştirmesinin tecavüz olacağını belirtmiştir.

SMK m. 85/2'de hem ürün hem de usul patentleri için *kullanmak* ifadesine yer verilmişken, SMK m. 141/1 hükmünde patentli ürün için *uygulamaya koymak suretiyle kullanmak*; patentli usul için ise *kullanmak* ifadesine yer verilmiştir.

Aynı şekilde, SMK m. 85/2'de önleme yetkisi kapsamında patent konusu buluşu *satmak* kavramı tercih edilmişken; m. 141/1 hükmü *ticaret alanına çıkarmak* ifadesini kullanarak satışa kıyasla daha geniş bir kapsam belirlemiş sonra bu fiil türü için satma ve dağıtmayı örnek olarak göstermiştir. SMK madde 141/1'de yer alan "sözleşme yapmak amacıyla öneride bulunmak" ifadesi SMK m. 85/2'de zikredilmediğinden farklılık gösteren hususların içinde yer almaktadır. Her ne kadar SMK m. 141/1 lafzı daha geniş bir kapsam çiziyor gibi gözükse de öğretide

---

<sup>183</sup> Bkz. İkinci bölüm, 2.2.3.

“satma” ifadesinin geniş yorumlanarak kiralama, dağıtma gibi hususları da kapsadığının kabul edilmesi gerektiğini düşünen yazarlar da bulunmaktadır<sup>184</sup>.

## **B. Tecavüzün Şartları**

### **1. Buluşun Geçerli Bir Patent Korumasına Sahip Olması**

Tecavüz fiiliyle ihlâlâle uğrayan alanı patentten doğan hakkın kapsamı oluşturmaktadır. Henüz patent korumasına kavuşmamasına karşın Sınai Mülkiyet Kanunu çeşitli hükümlerde patent başvurusu sahibine patent sahibine tanımış olduğu hakları tanıyabilmektedir. SMK m. 141/3 hükmü de bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İlgili hüküm uyarınca patent başvurusunun Bültende yayımlanma anı itibariyle başvuru sahibine tecavüzlerden dolayı dava açma hakkı tanınmıştır. Yine maddede tecavüz edenin patent başvurusundan veya kapsamından haberdar edilmiş olması durumunda başvurunun yayımlanmış olmasına bakılmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Patent tescil edilmiş olsa dahi patentin hükümsüzlüğüne karar verildiği takdirde, karardan önce gerçekleşen tecavüz niteliğindeki fiiller artık ihlâl oluşturmayacaktır. Örneğin yeni, buluş basamağına sahip ve sanayiye uygulanabilen buluşlar ayrıca patent verilemeyecek konu ve buluşlara dâhil değil ise patent korumasına sahip olabilirler; ancak bu kriterleri taşımamasına karşın bir buluş için patent alınmış olması mümkündür. Patent verilebilirlik kriterlerini taşımamasına karşın patent almış buluşlar, hükümsüzlük kararı sonucu patent korumasını geriye etkili olacak şekilde kaybetmiş olurlar.

Buluşun teknik alandaki uzmanın anlayabileceği yeterlilikte olmaması, patent konusunun başvuru kapsamı dışına çıkması, patentin bütünlüğü ilkesinin ihlâlî veya patentin gaspı gibi kanunda sayılan diğer durumlarda da patentin hükümsüzlüğü söz konusu olacaktır. Bir patentin hükümsüzlüğüne karar verilmişse, kararın sonuçları geçmişe etkili olur (SMK madde 139/1) ve patentten

---

<sup>184</sup> Saraç (2003), s. 169-171.

doğan hak hiçbir zaman meydana gelmemiş sayılır. Bu nedenle hükümsüzlük kararı verilmiş bir patente yönelik tecavüzden söz edilemez.

Patentten doğan hakkın tecavüzünü konu alan davalarda, davalıların sıklıkla karşı dava açarak davacının patentinin hükümsüzlüğüne karar verilmesini istedikleri görülmektedir. Yargıtay’ın onama kararı verdiği bir kararında yerel mahkeme “patentte tarif edilen usulün sanayide bilinen ve uygulanan bir yöntem olduğunu, başvuru tarihinden önce literatürde patente konu buluşla ilgili yayımlar bulunduğunu” belirterek buluşun yenilik özelliği taşımadığı sonucuna varmıştır<sup>185</sup>. Bu gerekçe ile hükümsüz kılınan patent için artık ihlâlden bahsedilemeyecektir.

## **2. Patentın Koruma Süresinin Devam Etmesi**

Patent, sahibine süreyle sınırlı bir inhisari hak tanımaktadır. Patentin koruma süresi bittiğinde patente konu buluş artık kamuya mal olmuş sayıldığından ihlâl söz konusu olmayacaktır. Koruma süresi sona erdiğinde, patentten doğan hakkın kapsamında olan yetkilerin herkes tarafından yerine getirilebilmesi herhangi bir ihlâl oluşturmaksızın mümkün olmaktadır. Artık bu durumda inhisari hak sona erdiğinden patent sahibinin üçüncü kişileri nleme yetkisi bulunmayacaktır.

Patent koruması, patent sistemlerince takip edilen politikalar tarafından şekillenmektedir. Bu nedenle koruma süresi mülga kanun veya kararnelerde farklılık gösterebilmektedir. PatKHK ve Sınai Mülkiyet Kanunu dönemlerinde patent koruması yirmi yıl olarak öngörülmüştür. Buna karşın İhtira Beratı Kanunu döneminde patentin koruma süresi on beş yıl olarak belirlenmiştir.

## **3. Fiilin Patent Korumasının Olduğu Coğrafi Sınırdaki Gerçekleşmesi**

Patent koruması sahibine geçerli olduğu coğrafi sınır içinde bir inhisari hak tanımaktadır. Bu coğrafi sınır korumayı sağlayan ülkenin sınırları olabileceği gibi çeşitli anlaşmalarla kurulan örgütlerin kapsamında olan bölgesel bir sınır da olabilmektedir.

---

<sup>185</sup> Yargıtay 11. H.D.: 2015/12932 E., 2017/1274 K. (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

İstisnai düzenlemeler bulunmasına karşın ülkemizde patent koruması bakımından ülkesellik ilkesi kabul edilmiş olduğundan<sup>186</sup> Türkiye’de patent almış bir buluşa yönelik ihlâl fiilinden bahsedebilmek için bu fiilin ülke sınırları içinde gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Buna göre Türkiye’de patente sahip bir buluşun yetkisiz üçüncü kişi tarafından başka bir ülkede örneğin üretilmesi patentten doğan hakka tecavüz teşkil etmeyecektir.

#### 4. Fiilin Patentten Doğan Hakkın Sınırlandığı Hâllerden Olmaması

Patentten doğan hakkın kapsamına dâhil olan fiiller (SMK m. 85/2) patent sahibi tarafından buluşun iktisadi olarak değerlendirilmesine yöneliktir<sup>187</sup>. Tecavüz sayılan fiillerin düzenlendiği SMK m. 141/1 hükmü de sadece iktisadi amaca yönelik fiilleri zikretmiştir.

Patentten doğan hakkın sınırlandığı durumların belirlenmesi ise yetkisiz üçüncü kişilerin patent hakkını ihlâl etmeden gerçekleştirebildikleri fiillerin tespiti olarak nitelendirilebilir. Patent sistemlerinde patentten doğan hakkın genel sınırlamaları sayılırken “ticari amaç taşımayan özel kullanım” veya “deneme amaçlı kullanım” gibi iktisadi kapsamda olmayan yararlanmalar ifade edilmiştir. Bu sınırlamalar patent korumasının iktisadi amaca yönelmesinin doğal sonucudur<sup>188</sup>.

---

<sup>186</sup> **Suluk / Nal / Karasu**, s. 8.

<sup>187</sup> **Tekinalp** (2012), s. 601: Yazara göre patent sahibinin kişisel kullanımı patent koruması kapsamında yer almamaktadır. Zira patent korumasının konusu sadece iktisadi yararlanmayı kapsamaktadır.

<sup>188</sup> SMK m. 85 hükmünün gerekçesinde “*Patent veya faydalı model sahibinin buluşu gerçekleştirmek için yapmış olduğu çalışmaları ve harcamaları telafi etmesini ve ticari kazanç elde etmesini sağlamak için, koruma süresi boyunca tüm ticari çıkarlarının korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle, üçüncü şahıslara sınırlamalar getirilmiştir.*” ifadesi yer almaktadır. Buna göre patentten doğan hakkın kapsamı ve sınırlandığı, hallerin patent sahibinin ticari çıkarlarının merkeze alınmasıyla belirlendiği anlaşılmaktadır. Bkz. İkinci bölüm, 2.2.3.

## 5. Fiile İlişkin Yetkiye Sahip Olunmaması

Patentten doğan hak özelliği itibariyle hukuki işlemlere konu olabilmekte; devir ve intikal edilebilmektedir. Buna göre patentten doğan hakkın satışı mümkün olabildiği gibi, patent intifa ve rehin hakkına da konu olabilmekte ya da bir şirkete sermaye olarak getirilebilmektedir<sup>189</sup>.

Patent sahibi tarafından üçüncü kişiye patentten doğan hakkın kapsamında kalan yetkiler kısmen veya tamamen devredilebilir. Eğer üçüncü kişi yetkiyi haiz ise tecavüz gündeme gelmeyecektir. Üçüncü kişilerin patente ilişkin yetki kazanımının en çok karşılaşılan örneği ise bu kişiye lisans verilmesidir.

Üçüncü kişinin patente ilişkin sahip olduğu yetkiyi mutlaka patent sahibinin vermiş olması gerekmez. Söz konusu yetkiler kanundan kaynaklanan nedenlerle üçüncü kişinin uhdesinde bulunuyor olabilir. Önceki kullanımdan doğan hak ve zorunlu lisans verilmesi hâlleri patent sahibinin rızasına gerek olmaksızın üçüncü kişinin, Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca çeşitli yetkiler kazandığı durumlara örnektir.

Yetkinin dayanağına göre, üçüncü kişinin sahip olduğu hakkın kapsamı farklılık gösterebilmektedir. Örneğin başvuru tarihinden önce buluşu kullanan ön kullanım hakkı sahibi patent konusu buluşu aynı şekilde kullanmaya yetkilidir. Ön kullanım hakkı sahibi<sup>190</sup> önceki kullanımından farklı bir şekilde buluşu kullanmaya başlar veya sahip olduğu işletmesinin makul ihtiyaçlarının ölçüsünü aşarsa artık patentten doğan hakka tecavüzden söz edilebilecek ve patent sahibinin önleme yetkisi gündeme gelebilecektir (SMK m. 87).

İstisnai bir durum olsa da iki farklı patentin, aynı hakkı kapsamaması veya kapsamalarında kesişen bir alan olması mümkündür. Bu olasılıkta, iki farklı patent sahibi de aynı buluşun kullanımını için yetki sahibidir. SMK m. 155 hükmü uyarınca, farklı patent sahiplerine ait farklı tarihli haklar arasında çıkacak uyuşmazlıklarda

---

<sup>189</sup> Ayiter (1968a), s. 104.

<sup>190</sup> Bkz.: İkinci bölüm, 2.2.3.2.2.

salt tescil varlığını hukuka uygunluk sebebi görülmemiştir<sup>191</sup>. Önceki tarihli hak sahibi, sonraki kullanıma karşı tecavüz davası açtığı takdirde sonraki tarihli patent sahibi tescili savunma gerekçesi olarak ileri süremeyecektir (SMK m. 155).

## 6. Patent Hakkına Tecavüzde Kusurun Rolü

Sınai Mülkiyet Kanunu patentten doğan hakka yönelik tecavüz fiillerinin bazılarında kusurun varlığını ararken bazı ihlâl fiilleri için kusurun bulunmasını gerekli görmemiştir. Buna göre patent hakkına tecavüz sayılan fiillerin yer aldığı SMK m. 141 hükmüne göre, “buluş konusu ürünü üretme sonucu taklit etmek” (SMK m. 141/1-a) ve “buluş konusu usulü kullanmak” (SMK m. 141/1-c) fiilleri için kusur şartı aranmamaktadır. Buna karşın tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünlere ilişkin fiiller (SMK m. 141/1-b) ve izinsiz olarak buluş konusu usulle doğrudan doğruya elde edilen ürünlere yönelik fiillerin (SMK m. 141/1-c) tecavüz teşkil etmesi için kusurun varlığı şarttır.

Sonuç itibariyle doğrudan kullanım yoluyla tecavüz kapsamında kalan fiiller ele alındığında, buluş konusu ürünün üretilmesi veya buluş konusu usulün kullanılması fiillerinin tecavüz oluşturması için kusurun varlığı aranmamaktadır. Bu iki fiil bakımından patent hakkının ihlâli için yetkisiz üçüncü kişinin kasıt veya ihmalle hareket etmesine gerek yoktur; ancak bu durum doğrudan tecavüz hâlleri kapsamında kalan diğer fiiller ve dolaylı kullanım yoluyla tecavüz söz konusu olduğunda geçerli değildir. Yetkisiz üçüncü kişilerin bu fiillerle gerçekleştirdikleri tecavüzde kusurun varlığı şarttır.

---

<sup>191</sup> Şehirali Çelik, Feyzan Hayal (2019) ‘SMK m. 155’in Temel Varsayımları ve Olası Değişkenler Üzerine Düşünceler’ BATİDER, C:35, S:2, s. 81.

## II. Tecavüz Fiilleri

### A. Doğrudan Kullanım Yoluyla Tecavüz

#### 1. Ürün Patentlerine İlişkin Tecavüz Fiilleri

##### a. Üretilmesi

Buluş konusu ürünün üretiminin izinsiz yapılması hâlinde SMK m. 85/2 hükmü uyarınca patent sahibinin bu üretimin önlenmesini talep hakkı bulunmaktadır. Anılan hüküm dışında SMK m. 141/1 hükmünün a bendi de buluş konusu ürünün izinsiz üretimini konu edinmektedir. Buna göre patent sahibinin izni olmaksızın, buluş konusu ürünü kısmen veya tamamen üretme sonucu taklit etmek patent hakkına tecavüz sayılır (SMK m. 141/1-a).

Yukarıda görüldüğü üzere iki hüküm arasında lafzî bakımdan farklılıklar bulunmaktadır. SMK m. 85/2 hükmü yetkisiz üçüncü kişilerin “üretim” fiilini belirtirken m. 141/1 “kısmen veya tamamen üretme sonucu taklit etme” şeklinde tecavüz fiilini işaret etmiştir. “Taklit etme” Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından bir kimseye veya bir şeye benzemeye çalışmak, öykünmek olarak tanımlanmıştır. Burada tartışılması gereken husus buluşun taklidinin nasıl gerçekleştirilebileceğidir.

Patentten doğan hak kullanılarak ihlâl edilebilir, patentte soyut ihlâl yoktur<sup>192</sup>. Buluş konusu ürün üzerindeki hak, ürün üzerinde vücuda gelmektedir. Ürünün izinli veya izinsiz üretimi istemlerde yer alan hususların kısmen veya tamamen uygulanması ile yapılmaktadır. Bu nedenle buluş konusu ürün izinsiz üretimi sonucu taklit bir ürün meydana gelmektedir. Buluş konusu ürünler patent sahibinin izni olmaksızın üretildiği için ilgili ürünler taklit mal olarak adlandırılır<sup>193</sup>.

---

<sup>192</sup> Tekinalp (2012), s. 638.

<sup>193</sup> Tekinalp (2012), s. 638.

Bir diğerk lafzî farklılık ise m. 141/1 hükmünde geçtiğı üzere üretimin “kısmen veya tamamen” gerçekleşmesi durumudur. Ürünün tamamen üretimi istem, tarifname ve resimler yoluyla tanımlanmış olan buluşun imal edilmesi şeklinde nitelendirilebilir. Ancak hükümde anılan “kısmen üretim” ifadesi eşdeğer parçanın üretimini işaret etmektedir<sup>194</sup>.

SMK m. 85/2 hükmünde “kısmen üretim” ifadesi yer almazken m. 141’de tecavüz fiilleri kapsamında sayılması, kanaatimizce yetkisiz üçüncü kişinin eşdeğer parça vasıtasıyla gerçekleştirdiğı üretimin ihlâl oluşturması noktasında bir tartışmaya yol açacak nitelikte değildir. Başka birçok noktada SMK m. 85/2 ve m. 141/1 hükümleri arasında uyumsuzluk bulunması ve m. 141/1 (a) bendinde yetkisiz üçüncü kişinin ürünü kısmen üretiminin açıkça tecavüz fiili olarak düzenlenmesi hususları göz önüne alındığında kanun koyucunun m. 85/2 hükmünde “üretimin önlenmesi” ile eşdeğer üretimi de kapsama aldığı varsaymak mümkündür.

Eşdeğer parça vasıtasıyla tecavüz, buluşun içerdiği unsur yerine eşdeğer parça konulup belli bir ölçüde fark ortaya konulmuş olsa dahi kısmen üretme yoluyla gerçekleştirilmiş tecavüzdür<sup>195</sup>. Kısmen üretim eşdeğer unsurlar kullanılarak ürünün bir bütün hâlinde üretilmesi iken tamamen üretme buluşun bire bir yani aynen üretimini işaret etmektedir<sup>196</sup>.

## **b. Patent Konusu Ürünün Ticarete Konu Edilmesi**

Esasen üretime dair SMK m. 141/1 (a) bendinin, buluş konusu ürüne ilişkin diğerk tecavüz fiillerinin gerçekleşebilmesi için ön koşul olduğunu söyleyebiliriz. Daha açık izah etmek gerekirse SMK m. 141/1 (b) bendinde sayılan “satmak, dağıtmak veya başka bir şekilde tecavüz alanına çıkarmak ya da bu amaçlar için ihlâl etmek, ticari amaçla elde bulundurmak, uygulamaya koymak suretiyle

---

<sup>194</sup> **Saraç** (2003), s.172.

<sup>195</sup> **Tekinalp** (2012), s. 639.

<sup>196</sup> **Saraç** (2003), s. 172-173. Yazar ilgili bölümde SMK’ya benzer surette kaleme alınmış PatKHK hükmünün amacı yansıtmada yetersiz olduğunu belirtip, *kısmen veya tamamen* üretme ifadesi yerine “*aynen veya benzeri üretim*” ya da “*aynen veya eşdeğer unsurlar yoluyla üretim*” ifadelerini kullanmanın daha uygun olacağını savunmaktadır.

kullanmak veya bu ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunmak” fiilleri hüküm uyarınca patent sahibinin izni olmaksızın üretim ile taklit edilen ürünlere karşı gerçekleştirilebilir.

Satıcının buluş konusu ürünün tecavüz yoluyla üretildiğini bilmesi gerektiği durumlarda ise, satıcının öznel bilgisi önem taşımamaktadır. Satıcının tacir olması durumunda buluşun tecavüz yoluyla üretildiğini bilmesinin gerekli olduğu savunulabilir. Zira, kişi tacir sıfatını haizse TTK m. 18/2 hükmü gereğince basiretli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü gündeme gelecektir.

Basiretli iş adamı gibi davranma yükümü, tacirin kendi yetenek ve imkanlarına göre ondan beklenebilecek özeni değil, aynı ticaret alanında faaliyet gösteren tedbirli bir tacirden beklenen özeni göstermesinin gerekliliğini vurgulamaktadır<sup>197</sup>. Buna göre buluş konusu ürünleri ticarete konu eden kişi tacir sıfatını haizse bu ürünlerin tecavüz yoluyla üretilip üretilmediğini bilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

#### aa. Satılması

Buluş konusu ürünün yetkisiz üçüncü kişilerce satılması hususu SMK m. 85/2 ve m. 141/1 hükümlerinin ikisinde de ele alınmıştır. SMK m. 85/2 hükmü uyarınca yetkisiz üçüncü kişinin buluş konusu ürünün satışını patent sahibinin önleme yetkisi bulunmaktadır. SMK m. 141/1 hükmü b bendi uyarınca ise “...taklit suretiyle meydana getirildiğini bildiği ya da bilmesi gerektiği hâlde tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünleri satmak” tecavüz fiilini meydana getirmektedir.

Görüldüğü üzere SMK m. 141/1 hükmü ihlâl fiilini gerçekleştiren durumu “tecavüz yoluyla üretilen buluşları satmak...” olarak tanımlamıştır. Maddenin lafzî itibarıyla buluş konusu ürünün SMK m. 141/1 (a) bendinde ifade edilen fiil sonucu üretilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır.

---

<sup>197</sup> Arkan, Sabih (2015) Ticari İşletme Hukuku, 20. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Enstitüsü, s. 140.

SMK m. 141/1 hükmünün aksine SMK m. 85/2 hükmü üretim aşaması ile ilgili bir ayırım yapmaksızın buluş konusu ürünün izinsiz şekilde satışa konu edilmesini kapsayacak şekilde kaleme alınmıştır. Hükme göre patent sahibinin patent konusu ürünün satışının önlenmesini talep etme hakkı bulunmaktadır.

Satışı gerçekleştiren kişinin ürünün tecavüz yoluyla üretildiğini bildiği ya da bilmesi gerektiği hâller m. 141/1 (b) bendi uyarınca tecavüz teşkil etmektedir. Buna göre buluş sahibinin izni olmaksızın üretildiğini bilmeyen kişinin buluş konusu ürünü satması tecavüz oluşturmamaktadır.

#### bb. Dağıtılması

SMK m. 141/1-b hükmü tecavüz yoluyla üretilen patentli ürünlerin ticaret alanına çıkarılmasını ihlâl olarak değerlendirmiş ve buna örnek olarak satım ve dağıtım fiillerini göstermiştir. Hükümün ifadesine göre satım ve dağıtım örnekleri dışında da ticaret alanına çıkarılmanın gerçekleşmesi mümkündür.

SMK m. 85/2’de patent sahibinin inhisari yetkileri arasında sadece “satım” ifadesine yer verilmektedir. Ancak öğretilerde satım fiilinin geniş kapsamda anlaşılması gerektiği savunulmaktadır<sup>198</sup>. Bu nedenle SMK m.85/2 hükmü kapsamında patent sahibinin, satım dışında ürünün yetkisiz üçüncü kişilerce ticaret alanına çıkarılmayı kapsayan tüm fiilleri önleme yetkisi olduğu söylenebilir.

Ticaret alanına çıkarmanın belli bir ivaz karşılığında gerçekleşmesi gerekmemektedir<sup>199</sup>. Buna göre patentli ve tecavüz yoluyla üretilmiş bir ürünün tanıtım amacıyla dağıtılması da (patentli ilacın yetkisiz kişilerce eşantiyon olarak verilmesi gibi) patentten doğan hakkı ihlâl edecektir.

---

<sup>198</sup> **Kaya** (1997), s. 186.

<sup>199</sup> Bkz. **Kaya** (1997), s. 186: *Kaya*, satışa arz hususunu değerlendirirken patentli ürünün ivazlı veya ivazsız şekilde umuma sunumu olarak ifade etmiştir.

### cc. Kullanılması

Patent konusu buluşun kullanılması SMK m. 85/2 uyarınca patentten doğan hakkın kapsamındadır ve patent sahibinin yetkisiz üçüncü kişilerin buluş konusu ürünü kullanmalarını önleme hakkı bulunmaktadır (SMK m. 85/2).

Tecavüz fiillerini düzenleyen SMK m. 141/1 hükmünün b bendi ise “...tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünleri uygulamaya koymak suretiyle kullanmak” fiilinin patentten doğan hakkı ihlâl edeceğini belirtmiştir. m. 85/2 hükmünden farklı şekilde ifade kaleme alınmış bu hüküm “kullanmak” ve “uygulamaya koymak suretiyle kullanmak” fiilleri arasında kanun koyucunun bir farklılığı ifade edip etmediği sorusunu doğurmaktadır.

Patent hukukunda geniş anlamıyla *kullanma* esasen koruma kapsamına dâhil herhangi bir eylemin gerçekleştirilmesiyle üründen yararlanmayı ifade ettiğinden, üretim, satım, ithal etme fiilleri de geniş anlamda patentli ürünün kullanılmasını ifade etmektedir. Bu başlık altında kastedilen, dar anlamda kullanım olup patentli ürünün fiilen kullanımını işaret edilmektedir<sup>200</sup>. Patent sahibinin bu hakka sahip olması için kullanımın devamlı olmasına gerek yoktur<sup>201</sup>. Burada patent koruması sağlanan kullanım sadece ticari amaçlı kullanımdır. Kullanım yetkisi, buluş sahibinin kişisel kullanımı şeklinde sınırlanamaz<sup>202</sup>.

Patentli ürünün “*uygulamaya koymak suretiyle kullanımı*”ndan veya m. 85/2-a kapsamında “*kullanımından*” anlaşılması gereken kanaatimizce dar anlamda, “fiili kullanma” olup iki maddede farklı ifade tarzları benimsenmesi anlam bakımından bir farklılık taşıdığı şeklinde anlaşılmalıdır<sup>203</sup>.

---

<sup>200</sup> **Suluk / Nal / Karasu**, s. 274.

<sup>201</sup> **Şehirli** (1998), s. 81.

<sup>202</sup> **Saraç** (2003), s.70.

<sup>203</sup> Aksi görüşte olan **Tekinalp**, mülga PatKHK madde 136/1-b’de yer alan uygulamaya koymak suretiyle kullanmak ifadesinin usul patentine yönelik olduğunu savunmaktadır, bkz. **Tekinalp** (2012), s. 640.

Patent korumasının kapsamı bütün muhtemel kullanma şekillerini kapsadığından patentli ürünün istemde belirtilen amaç için üçüncü kişiler tarafından yetkisiz kullanımına ek olarak istemde yer almayan, bilinmeyen veya henüz keşfedilmemiş amaçlar için kullanımı da tecavüz oluşturur<sup>204</sup>. Ancak ihlâlden bahsedebilmek için kullanımın türüne uygun olması gerekmektedir. Eğer patentli ürün türüne uygun kullanılmıyorsa ihlâl söz konusu olmayacaktır<sup>205</sup>.

- Tecavüze istisna oluşturabilecek kullanımlar, diğer ihlâl fiillerinde olduğu gibi burada da patentten doğan hakkın sınırları ile yakından ilişkilidir. Buna göre;
- Sınai veya ticari amaç taşımayan özel maksatla sınırlı kalan kullanım
- Deneme amaçlı yapılan kullanım
- Zorunlu lisansın sağladığı hak kapsamında yapılan kullanım
- Ön kullanımdan doğan hak kapsamında kullanım
- Hakkın tükenmesi durumunda patentli ürünün kullanımı

patent ihlâli oluşturmayacaktır.

Uygulamada hangi kullanımın ticari amaç taşıdığı, hangilerinin özel maksatla sınırlı kaldığı hususu her zaman net bir kesinlikte ortaya konulamamaktadır. Yargıtay'ın incelemesinden geçen patent ihlâli konulu bir uyuşmazlıkta, davacı bilgi ekranı isimli bilgisayar teknolojisine dair buluşunun davalı tarafından tecavüze uğradığını öne sürmüştür. Davalı ise bir otomobil fuarında kendi ürünlerinin tanıtımı için patente konu üründen yararlandığını, otomobile ait bilgilerin tablete aktarılarak daha önce kâğıt üzerinde yapılan bir tanıtımın tekrarlandığını, bu sebeplerle bu kullanımın basit bir kullanım olduğunu savunmuştur. Yerel mahkeme tecavüzün olmadığına hükmederek davayı reddetmiş Yargıtay ise onama kararı vermiştir<sup>206</sup>.

---

<sup>204</sup> 35 USCA B. 271.

<sup>205</sup> **Bernhardt, Wolfgang / Krasser, Rudolf** (1986), Lehrbuch des Patentrechts, Münih, s. 553.; Troller, Alois (1971), Immaterialgüterrecht, Münih, Bd. II, s. 723. (*Saraç (2003), s. 177. atfiyla.*)

<sup>206</sup> Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 2015/13783 E, 2017/2325 K. (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

Bu uyuşmazlıkta yerel mahkeme, davalının fiili ile ilgili değerlendirmeye yer vermiştir. Buna göre; davalının kullandığı ürün sadece kendi emtiasını tanıtmaya amaçlı olup sadece kendi araçlarına ilişkin tanıtım yapmadan ibaret olan kullanımın davacının patent hakkına tecavüz etmediği sonucuna varılmıştır. Olaydaki kullanımda, davalı ticari faaliyetlerinin reklamını yaparken patentli ürünü kullandığından bu fiil özel ve ticari amaç taşımayan kullanım kapsamında değerlendirilemez. Kanaatimizce ihlâl oluşması için mutlaka patentli ürünün ticari işlemin esas ögesi olması gerekmektedir. Söz konusu olayda olduğu üzere ticari işlemin esas ögesi örneğin patentsiz bir ürün olabilir ancak patente konu ürünün bu iktisadi faaliyetleri artıracak şekilde vasıta olarak kullanılması da ihlâl oluşturmaktadır.

Hakkın tükenmesi ise patentli ürünün üçüncü kişiler tarafından kullanılma özgürlüğünün belirlenmesi bakımından önemli bir yeri haizdir. Tükenmede patentli ürün hak sahibi veya onun yetkilendirdiği kişilerin izniyle ticaret alanına çıkarılmış ya da kişiye verilmiştir. Tükenmenin gerçekleşmesi için hak sahibine para ödenmiş olması şart olmayıp, hak sahibinin izninin bulunması yeterlidir<sup>207</sup>.

Buluşun nerede kullanıldığı ihlâl varlığı bakımından fark oluşturmamaktadır; ancak ürünün sergide yer alması, sergilenmesi belli durumlarda ihlâl istisna oluşturabilir. Sergilemenin amacının satış ya da ticari olarak başka bir şekilde katkı sağlaması olması durumunda yine ihlâlden bahsedilir<sup>208</sup>.

dd. Tecavüz Yoluyla Üretilen Ürünlerin Uygulamaya Koymak Suretiyle Kullanılması

Tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünleri “uygulamaya koymak suretiyle kullanmak” fiilinin tecavüz sayılacağı öngörülmüşken (SMK m. 141/b), patent sahibinin yetkileri sayılırken sadece “kullanma” ifadesine yer verilmiştir

---

<sup>207</sup> Transworld Mfg. Corp. v. Al Noyman & Sons 750 F2d 1522, 224 USPQ 259 (Fed. Cir. 1984).

<sup>208</sup> **Busse, Rudolf** (1999), Patentgesetz, Berlin, B. 9, s. 88.; **Bernhardt / Krasser** (1986), s. 553.: (Saraç (2003), s. 177. atfıyla.)

(SMK m. 85/2). Açıkçası kanunda bu iki ibare arasında fark olduğunu düşündürecek bir hususa yer verilmemektedir.

SMK m. 141/1’de “kullanma” ifadesine yer verilmeyip farklılığa gidilmiş olması zannımızca patentli usuller sebebiyle tercih edilmiştir. Çünkü bir patentli usulün kullanılması esasen o istemde yer alan fiillerin yapılması, usulün gerçekleştirilmesidir. Yani teknik soruna getirilen çözüm usulün kullanılmasıdır. Ancak usulün kullanılmasıyla bir ürün veya madde oluşabilmektedir. Bu ürün veya maddelere karşı da yetkisiz üçüncü kişilerin kullanım yoluyla ihlâl gerçekleştirilebilmeleri mümkündür.

Yetkisiz üçüncü kişilerin usul isteminde yer alan fiilleri gerçekleştirilmesi (kullanması) ve usul sonucu doğrudan oluşan ürün veya maddeleri kullanması aynı hükümde (SMK m. 141/1-c) kaleme alındığı için bu şekilde bir ayırım yapılması yerinde görünmektedir. Ancak patentli ürünler söz konusu olduğunda kanunda hem “kullanma” hem de “uygulamaya koymak suretiyle kullanma” ifadelerinin kullanılması belirsizliğe yol açabilecek bir husustur.

#### ee. Patent Konusu Ürünün İthal Edilmesi

Buluşun yurt dışında üretildiği durumda, buluş sahibinin ürünleri buluşun patent korumasını haiz olduğu ülkeye ithal etme ve bu ürünler üzerinde tasarruf etme hakkı bulunmaktadır<sup>209</sup>. Ürünün ithal edilmesi patent sahibine tanınmış inhisari bir hak olduğundan patent sahibi yetkisiz üçüncü kişilerin ürünü ithal etmesini önleme hakkına sahiptir.

Yetkisiz üçüncü kişilerin ürünü hangi ülkeden hangi amaçla ithal ettiğinin bir önemi bulunmamaktadır. Satım veya dağıtım amacıyla ithal edilmiş olabilir. Ürünün ithal edilmek amacıyla edinildiği ülkede patent koruması kapsamında olup olmaması da önemli değildir. Üretimin yapıldığı ülkede ürün patentle korunmasa da bu ürünün patentle korunduğu ülkeye ithali inhisari hak kapsamında yer alır<sup>210</sup>.

---

<sup>209</sup> **Tekinalp** (2012), s. 601.

<sup>210</sup> **Şehirli** (1998), s. 81.

İthalat, patent koruması verilmiş ülkenin ulusal sınırları dışından patent konusu ürünün ülkeye getirilmesi fiilidir. Patent korumasına sahip ürünü ithal etme yetkisi patent sahibi veya onun izin verdiği üçüncü kişilere aittir<sup>211</sup>. Bu nedenle yetkisiz üçüncü kişinin patent korumasının bulunduğu ülkeye patentli ürünü ithal etmesi hakkın ihlâli sonucunu doğuracaktır<sup>212</sup>.

Patentten doğan hakkın sınırları sebebiyle bazı durumlarda koruma sağlanan ülkeye ithalatın üçüncü kişiler tarafından yapılmasını patent sahibinin önleme yetkisi bulunmayacaktır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir.:

- Sınai veya ticari amaç taşımayan özel maksatla sınırlı kalan ithalat
- Deneme amaçlı yapılan ithalat
- Zorunlu lisansın sağladığı hak kapsamında yapılan ithalat
- Hakkın tükenmesi durumunda yapılan geriye ithalat

Ayrıca patentli ürünlerin koruma sağlanan ülkeden transit geçişleri patentten doğan hakkı ihlâl etmez. Bu durumda yabancı bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan ithalatta patentli ürünler, korumanın söz konusu olduğu ülke pazarına girmemiş ya da depolanmamış, sadece geçiş süresince ülke sınırları içinde bulunmuştur.

SMK m. 141/1-b uyarınca ithal edilen ürünlerin kısmen veya tamamen taklit edilmiş olması gerekmektedir. Patentli ürünlerin ithalatının ihlâl oluşturması için ürünlerin taklit olması şartının aranması gerekmemektedir. Alman Patent Kanunu paragraf 9/1; İngiliz Patent Kanunu m. 60/1-a'da yer alan düzenlemeler bu niteliktedir. İlgili hükümler uyarınca örneğin başka bir ülkede izin kapsamında üretilmiş ürünlerin, ithalat için yetkisi olmayan başka bir üçüncü kişi tarafından ulusal sınırlara ithal edilmesi tecavüz sonucunu doğurmaktadır. Görüldüğü üzere

---

<sup>211</sup> **Pınar, Hamdi** (2004), Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, s. 37.

<sup>212</sup> Yargıtay 11. Hukuk Dairesi; 2017/1198 E., 2018/6760 K. (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

bu örnekte patentli ürünler taklit yoluyla imal edilmemiştir (İngiliz Patent Kanunu m. 60/1).

Yine Sınai Mülkiyet Kanunu'nun aynı hükmüne göre bir ihlâl oluştuğundan söz edilebilmek için patente konu ürünlerin taklit yoluyla imal edildiğinin yetkisiz üçüncü kişi tarafından bilinmesi veya bilinmesinin gerekli olması şartını aramıştır (SMK m. 141/1-b).

Sınai Mülkiyet Kanunu'nun ilgili madde metnini düzenleyişi ve sistematığı açısından ihlâl oluşturması için ithalatın ticaret alanına çıkarma örneğinin satma veya dağıtma amaçlarıyla yapılmış olması aranmaktadır. Hükmün lafzından örneğin ticari amaçla elde bulundurmamak amacıyla ithalat yapılmasının patentten doğan hakka tecavüz oluşturmadığı hususu anlaşılmaktadır<sup>213</sup>. Almanya ve İngiltere'deki düzenlenişi incelendiğinde Alman Patent Kanunu yetkisiz üçüncü kişinin ithalattaki amacını ihlâl bakımından dikkate almıştır. Kanunun 9/1. paragrafında, ithalat yapma amacının hükümde yer alan diğer tecavüz fiillerine yönelik olması gerektiği düzenlenmiş, bu şekilde SMK m. 141 hükmünden farklı olarak ihlâl fiilleri bakımından bir ayırım yapılmamıştır. İngiliz Patent Kanunu ise ihlâl oluşması için ithalat yapılırken belirli bir amaç taşımayı şart koşmamıştır.

Yetki sahibi üçüncü kişinin ithalat amacıyla işlemleri gerçekleştirirken hangi anda tecavüz ihlâlinin gerçekleşmiş olacağı İngiliz yargı kararlarında inceleme konusu olmuştur<sup>214</sup>.

ff. Patent Konusu Ürünün Kişisel İhtiyaçtan Başka Herhangi Bir Nedenle Elde Bulundurulması

Patent hukukunda geniş anlamıyla *kullanma* esasen koruma kapsamına dâhil herhangi bir eylemin gerçekleştirilmesiyle üründen yararlanmayı ifade ettiğinden, üretim, satım, ithal etme fiilleri de geniş anlamda patentli ürünün kullanılmasını ifade etmektedir. Bu başlık altında kastedilen, dar anlamda kullanım

---

<sup>213</sup> Şehirli, hükmün aynı şekilde düzenlendiği PatKHK hakkında değerlendirmede bulunurken düzenlenişi eleştirmiştir. Bkz. Şehirli (1998), s. 129.

<sup>214</sup> *Beecham Group Ltd. v. Bristol Laboratories Ltd. (1978)*.

olup patentli ürünün fiilen kullanımını ifade edilmektedir<sup>215</sup>. Patent sahibinin bu hakka sahip olması için kullanımın devamlı olmasına gerek yoktur<sup>216</sup>.

Burada patent koruması sağlanan kullanım sadece ticari amaçlı kullanımdır. Kullanım yetkisi, buluş sahibinin kişisel kullanımını şeklinde sınırlanamaz.

Patent konusu ürünü büyük miktarlarda alarak stoklayıp ileri bir zamanda ticari olarak değerlendirmeyi amaçlayan kişilerin bu fiilini engellemeye yönelik olan bu düzenleme patentli üründen iktisadi olarak faydalanmayı amaçlayan yetkisiz üçüncü kişileri de göz önüne almıştır. Buna göre yetkisiz üçüncü kişiler patentli ürünü kişisel ihtiyaç nedeniyle elde bulundurma savunmasına haksız olarak sığınamayacaklardır<sup>217</sup>.

Kişisel ihtiyaç savunmasının yerinde olup olmadığı, ürünü elde bulunduran kişinin sübjektif durumu yanında objektif kriterlerin de göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. SMK m. 141/1-b hükmünün ticari amaçla elde bulundurmayı düzenleyen kısmı nihai tüketicilerin elde bulundurma durumunda uygulama alanı bulamayacaktır. Ancak ürünü son tüketiciye ulaştırmak için elinde bulunduran kimseler patentli üründen iktisadi olarak yararlandıkları için patentten doğan hakkı ihlâl etmiş olacaklardır<sup>218</sup>.

gg. Tecavüz Yoluyla Üretilen Ürünler ile İlgili Sözleşme Yapmak İçin Öneride Bulunulması

Patent korumasına sahip ürünle ilgili yetkisiz üçüncü kişilerin sözleşme yapmak için öneride bulunması da patentten doğan hakkın ihlâli sonucunu doğuracaktır (SMK m. 141/1-b). Öneri (icap), sözleşmenin kurulabilmesi için gerekli irade açıklamalarından zaman açısından daha önce yapılanıdır<sup>219</sup>. Bu

---

<sup>215</sup> **Suluk / Nal / Karasu**, s. 274.

<sup>216</sup> **Şehirli** (1998), s. 81.

<sup>217</sup> **Saraç** (2003), s. 183.

<sup>218</sup> **Bernkard, Georg** (1993), Patentgesetz-Gebrauchmustergesetz, B. 9, Rn. 47.: (*Saraç* (2003), s. 184 atfıyla)

<sup>219</sup> **Ayan, Mehmet** (2016), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 165.

nedenle öneriyi yapanın sıfatı önem taşımayacak, örneğin patentli ürünü kiralamak isteyen daha önce irade beyanında bulunması öneri sayılacaktır.

Patentli ürünün yetkisiz üçüncü kişi tarafından öneriye konu yapılabilmesi için önerinin belirli bir muhataba yöneltilmiş olması gerekmez. Türk Borçlar Kanunu m. 8/2 uyarınca malların vitrinde sergilenmesi öneri sayılmıştır. Patentli ürünlerin yetkisiz üçüncü kişilerce vitrinde sergilenmesinin yanında tarife, fiyat listesi veya benzerlerinin gönderilmesi, aksi açıkça ve kolaylıkla anlaşılmadıkça, öneri sayılacaktır (TBK m. 8/2). Ancak bunun aksini iddia ve ispat etmek mümkündür<sup>220</sup>.

Öğretide, TBK m. 8/2’de yer alan “tarife, fiyat listesi ya da benzerlerinin gönderilmesi” ifadesinde geçen “gönderme” fiilinin geniş yorumlanabileceği, radyo, televizyon ve gazetede yapılan ilanların da hüküm kapsamında yer aldığı dile getirilmektedir<sup>221</sup>. Öneriye davet veya önerinin elektronik ortamda yapılması da mümkündür. Patentli ürünün internet ortamında (örneğin yetkisiz üçüncü kişinin oluşturduğu web sayfasında) görsel sunumunun yanında fiyat listesine yer verilmesi, aksi açıkça ve kolaylıkla anlaşılmadığı müddetçe TBK m. 8/2’ye uygun olarak öneri sayılacaktır<sup>222</sup>.

Türk Borçlar Kanunu’nun m. 8/2 hükmü ile SMK m. 141/1-b hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, yetkisiz üçüncü kişilerin web sayfası ya da başka elektronik ortamlarda patentli ürünün görselini fiyatıyla birlikte yayımlaması patentten doğan hakkın ihlâli niteliği taşıyacaktır.

## 2. Usul Patentlerine İlişkin Tecavüz Fiilleri

Patent belgesiyle korunan buluşun ürün haricinde bir usul olması da mümkündür. Usul patentinde asıl unsur bir usul ya da sonucu meydana getiren veya

---

<sup>220</sup> **Oğuzman M. Kemal / Öz Turgut** (1995), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 53.

<sup>221</sup> **Antalya, Gökhan** (2013), Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1., 2. Baskı, İstanbul, s. 172.

<sup>222</sup> **Antalya**, s. 176.

bunların oluşmasına engel olan teknik bilgidir<sup>223</sup>. Ürün ve usul patentinin sağladığı inhisari hak kapsamındaki fiiller birbirine oldukça benzer olmalarına rağmen bu iki buluş türünün niteliksel farkları nedeniyle ürün ve usul patentine tecavüz sayılan fiiller ayrı başlıklar altında incelenmektedir.

#### **a. Patent Konusu Usulün Kullanılması**

Usul, istemlerde açıklanan fiiller gerçekleştirildiğinde kullanılmış sayılır. Usul patentinde kullanım, gerekli düzenin kurulup usulün uygulanması ve sonuçlarının (ürünlerin) elde edilmesi anlamına gelir<sup>224</sup>.

Patentteki istemlerde ifade edilen özel kullanım şekilleri de usulün kullanılması kapsamına girmektedir<sup>225</sup>.

Diğer patent kanunlarında olduğu gibi Sınai Mülkiyet Kanunu'nda da usul patentinin yetkisiz üçüncü kişiler tarafından kullanılması patentten doğan hakka tecavüz oluşturur. SMK m. 141/1-c hükmü kapsamında usul patentlerinin uygulanması, istemlerle korunan fiillerin izinsiz bir şekilde gerçekleştirilmesini ifade etmektedir.

Sınai Mülkiyet Kanunu patent konusu usulün izinsiz kullanılması sonucu oluşan tecavüzde kusuru şart olarak aramamıştır (SMK m. 141/1-c). Buna göre usulü izinsiz kullanan kişinin patent korumasından haberdar olup olmaması önem taşımamaktadır; ancak patentli usulün sınırlandığı hâller nedeniyle de yetkisiz üçüncü kişilerin ilgili usule ilişkin özgürlükleri genişlemektedir. Buna göre;

- Zorunlu lisans sebebiyle usulün kullanılması
- Önceki kullanımdan doğan hak nedeniyle usulün kullanılması
- Özel ve ticari amaç taşımayan kullanım
- Deneme amaçlı kullanım

---

<sup>223</sup> **Ayiter** (1968a), s. 44.; **Saraç** (2003), s.73.

<sup>224</sup> **Tekinalp** (2012), s. 603.

<sup>225</sup> **Şehirli** (1998), s. 82.

- Eczane serbestisi nedeniyle kişiye özel bir reçete hazırlanırken usulün kullanılması

durumlarında patentten doğan hakkın sınırlanması nedeniyle ihlâlden bahsedilmeyecektir.

Tükenme ilkesi, patent konusu usulün kullanılması söz konusu olduğunda gündeme gelmeyecektir. Zira patentin koruma kapsamında bulunan usul değil ilgili usulle üretilen ürün hak sahibinin rızası ile üçüncü kişilere sunulmaktadır.

### **b. Usul Patentinin Kullanılmasının Başkalarına Teklif Edilmesi**

Patentten doğan hakka tecavüz sayılan fiillerin yer aldığı SMK m. 141 hükmünde “usul patentinin başkalarına teklif edilmesi” fiiline yer verilmemesine karşın SMK m. 85/1 (c) bendinde ilgili fiilin düzenlendiği görülmektedir. Buna göre “kullanılmasının yasak olduğu bilinen veya bilinmesi gereken usul patentinin kullanılmasının başkalarına teklif edilmesi”ni patent sahibinin önleme hakkı bulunmaktadır. Patent sahibinin önlenmesini talep etme hakkı bulunduğu fiiller içinde yer alıp (SMK m. 85/2 ve SMK m. 86), tecavüz sayılan fiiller arasında yer almayan hususların özellik arz etmektedir<sup>226</sup>. Usul patentinin kullanılmasının başkalarına teklif edilmesini önleme hakkı bulunan patent sahibinin açacağı davada -ilgili fiil SMK m. 141 hükmünce düzenlenmediği için- fiili gerçekleştiren kişinin sorumluluğu genel hükümler çerçevesinde değerlendirilecektir<sup>227</sup>.

Kullanımın başkalarına teklif edilmesi fiili ve buna ilişkin önlenmesini talep hakkı ürün patentleri açısından Sınai Mülkiyet Kanunu’nda düzenlenmemiştir. Yine, patent konusu olan bir usulün kullanılmasını önleme hakkı bakımından yetkisiz üçüncü kişinin kusurlu olması şart koşulmamışken (SMK m. 85/2-b), usul patentinin kullanılmasının başkalarına teklif edilmesi hususunda kanun koyucu farklı bir düzenleme öngörmektedir. Buna göre teklifi yapan üçüncü kişinin usulün

---

<sup>226</sup> Sınai Mülkiyet Kanunu, dolaylı kullanım fiili hususunda da patent sahibinin önlenmesini talep etme hakkını düzenlemiştir (m. 86) ancak tecavüz sayılan fiiller başlığı altında (m. 141) dolaylı tecavüze yer vermemiştir. Bkz. 3. bölüm, 3.2.2.

<sup>227</sup> **Güneş**, s. 277.

kullanımının yasak olduğunu bilmesi veya bilebiliyor olması koşuluyla patent sahibinin ilgili fiilin önlenmesini talep etme hakkı bulunmaktadır.

Usul patentinin kullanılmasını sağlamak amacıyla ivazlı veya ivazsız olarak üçüncü kişilere sunulması, usulün kullanımının teklif edilmesidir. İlgili usulün uygulanması için bilgi ve belgelerin sunulması durumunda usulün kullanımı teklif edilmiş sayılır<sup>228</sup>. Esasen patent konusu usule ilişkin istemler Bülten’de yayınlanmaktadır. Bu nedenle patenti kullanmaya yetkisi olmayanlara istemi içeren belgelerin verilmesinin veya isteme dair bilgilerin aktarılmasının hüküm kapsamında değerlendirilemeyeceği aşıkardır. Ancak, usulün kullanımına ilişkin istemlerde yer almayan bilgilerin aktarımı SMK m. 85/2 (c) bendi kapsamında değerlendirilebilir.

Know-how sözleşmesine<sup>229</sup> konu olabilecek usulün kullanımına dair bilgi ve belgelerin üçüncü kişilere iletilmesi SMK m. 85/2 (c) bendi kapsamında değerlendirilmelidir. Ancak know-how sözleşmeye dayalı lisans veya zorunlu lisansın kapsamında yer alıyorsa, lisans alanın patente tecavüzünün düzenlendiği SMK m. 141/1-d hükmü göz önüne alınmalıdır. İlgili hükümde lisans alan tarafından hakların izinsiz genişletilmesi ya da devredilmesi tecavüz fiili olarak düzenlenmiştir. Lisansın konusu, patentli bir usulün kullanımı ise lisans alanın bazı eylemleri, SMK m. 85/2 (c) ile m. 141/1 (d) bentlerinin ikisiyle de uyuşabilir. Örneğin lisans alanın, lisansı üçüncü kişilere devretmeyi teklif etmesi esasen usulün kullanılmasının yetkisiz kişilere teklif edilmesi sonucunu doğurur.

Kanun koyucunun lisans alanın patentten doğan hakka tecavüzünü SMK m. 141/1 hükmünde sayılan fiillerden ayrı olarak düzenlemiş olması nedeniyle somut olayda SMK m. 85/2 (c) ile m. 141/1 (d) bentlerinin ikisinin de kapsamına girecek durumlarda m. 141/1-d hükmünün uygulanmasını kanaatindeyiz. Ekleme gerekir ki, lisans alanın SMK m. 141/1 hükmünün (a), (b) ve (c) bentleriyle de uyuşacak

---

<sup>228</sup> **Saraç** (2003), s. 75.

<sup>229</sup> **Ayiter** (1968b), s. 140.: *Ayiter*’e göre patentin kullanılabilmesi için gerekli bilgiler işletme sırrı niteliğinde olup lisans sözleşmelerinde tarafların ücret belirlemesinde önemli bir husustur. Know-how, lisans sözleşmesinin kapsamında da olabilmektedir.

fiilleri de somut olayda gündeme gelebilir. Örneğin üretim lisansına sahip kişi patentli ürünü sattığı takdirde ihlâl meydana gelecektir. Ancak bu ihlâlin hangi hükmün kapsamında kaldığını tespit etmenin sonuçları bakımından önem taşımadığını düşünmekteyiz. Buna karşın SMK m. 141/1’de özel olarak tecavüz fiili arasında sayılmayan “usulün kullanılmasının başkalarına teklif edilmesi” fiilinin lisans alan kişi tarafından gerçekleştirilmesi durumunda fiilin hangi hüküm kapsamında sayılacağı önem taşıyacaktı<sup>230</sup>.

### **c. Patent Konusu Usul ile Elde Edilen Ürünlerin Ticarete Konu Edilmesi**

Patent sahibinin buluş konusu usule ilişkin inhisari hakkından doğan önleme yetkileri SMK m. 85/2 hükmünde düzenlenmiştir. Patent konusu usul ile doğrudan elde edilen yeni veya bilinen ürünlerin satışa sunulması, kullanılması, ithal edilmesi bu amaçlar için ihtiyaçtan başka bir sebeple elde bulundurulması buluş sahibinin yetkileri arasında yer alır<sup>231</sup>.

Usul patentinde hak, sadece patentli usulden doğrudan elde edilebilen ürünlere yönelik SMK m. 85/1 (ç) bendinde düzenlenen fiilleri kapsar. Burada önemli olan husus nihai ürünün herhangi bir değişikliğe uğramadan doğrudan elde edilmiş olmasıdır<sup>232</sup>. Patentli usulün kullanımı patentten doğan hak kapsamında korunduğundan ve elde edilen ürünün yapımı da usulün zorunlu olarak kullanıldığına işaret ettiğinden, patentli usulden doğrudan elde edilen ürünün yapımı da koruma altına alınmış olmaktadır<sup>233</sup>.

Usul patentinin uygulanması veya kullanılması sonucu doğrudan elde edilen ürünlerin korunması için ilgili ürünlerin patent verilebilirlik kriterlerini haiz olmasına gerek yoktur. Bu ürünlerin satılması, kullanılması, ithal edilmesi veya bu

---

<sup>230</sup> SMK m. 141/1 kapsamında olmayıp patent sahibinin önlenmesini talep hakkının bulunduğu fiiller için bkz. Üçüncü bölüm, 3.2.2..

<sup>231</sup> **Tekinalp** (2012), s. 601.

<sup>232</sup> **Kaya** (1997), s. 186.

<sup>233</sup> **Şehirali** (1998), s. 83.

amaçlar için kişisel ihtiyaçtan başka herhangi bir nedenle elde bulundurulması patentten doğan hakkın kapsamı dâhilindedir. Ancak burada usulün izinsiz kullanılmasıyla elde edilen yan ve ikinci derecede ürünlerin satılması veya hükümde sayılan başka bir fiile konu olması ihlâl oluşturmayacaktır. Bununla beraber, yan ve ikinci ürünler patent koruması kapsamında olduğu takdirde, ilgili fiiller de tecavüz niteliği taşıyacaktır<sup>234</sup>.

Tecavüz yoluyla üretilen buluş konusu ürünlere ilişkin SMK m. 141/1 (b) bendinde sayılan fiiller ile patent konusu usulün izinsiz kullanılmasıyla elde edilen ürünlere yönelik fiiller kanun koyucu tarafından birbiriyle uyumlu olacak şekilde ele alınmıştır. SMK m. 141/1-c hükmü uyarınca patentli usulün izinsiz kullanımıyla elde edilen ürünlerin

- Ticaret alanına çıkarmak (satım, dağıtım veya başka bir şekilde)
- İthal etmek
- Ticari amaçla elde bulundurmak
- Uygulamaya koymak suretiyle kullanmak
- Bu ürünlerle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunmak

patent ihlâli oluşturur. Bu fiillere ilişkin detaylı izahat çalışmamızda “Patent Konusu Ürünün Ticarete Konu Edilmesi” başlığı altında incelendiği için bu kısımda aynı hususlar tekrarlanmayacaktır. Ancak bunun yerine buluş konusu usulle üretilen ürün veya maddelere ilişkin SMK m. 141/2 tarafından getirilmiş ispat kuralına ilişkin hüküm açıklanmaya çalışılacaktır.

Mülga PatKHK m. 84/2 hükmünde yer alan “yeni ürünlerin patentli usullerden elde edildiği karinesi<sup>235</sup>” Sınai Mülkiyet Kanunu döneminde de varlığını korumuştur. SMK m. 141/2 *hükmünün ikinci ve üçüncü cümlesi uyarınca patent konusu usulle elde edilen ürün veya maddenin yeni olması halinde, patent sahibinin*

---

<sup>234</sup> **Tekinalp** (2012), s. 640.

<sup>235</sup> Bkz. **Tekinalp** (2012), s. 604.

*izni olmadan üretilen aynı her ürün ya da maddenin, patent konusu usulle elde edilmiş olduğu kabul edilir. Aksini iddia eden kişi bunu ispat etmekle yükümlüdür.*

Konuyla ilgili uyuşmazlığa dair bir kararında Yargıtay, patentli usulün kullanılmasıyla elde edilen fibronil adlı ürünün davalı tarafından ithalinde patentten doğan hakka tecavüz olup olmadığını incelerken SMK m.141/2 hükmünün ikinci cümlesini vurgulamaktadır. Yargıtay, patent konusu usulün yeni ürün ve maddelerin elde edilmesine ilişkin olması durumunda aynı özellikleri taşıyan her ürünün buluş konusu usule göre elde edilmiş kabul edileceğini, aksini savunan davalının bunu ispatla mükellef olduğunu belirtmiştir. Olayda davalı, ithal ettiği fibronilin başka usulle elde edildiğine dair kimyasal bir analiz ya da başka bir ispat aracı ortaya koymadığından Yargıtay tecavüzün tespiti kararını onamıştır<sup>236</sup>.

Patentli usulle elde edilen ürün ya da maddelerin yeni olmaması durumundaki ispat külfeti için ise Sınai Mülkiyet Kanunu ile yeni bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre mahkeme ilgili ürünün patentli usulden farklı bir usulle elde edildiğinin ispat edilmesini davalıdan isteyebilir (SMK m. 141/2). Yeni ürün veya maddelerin üretimine yönelik patentli usulden farklı olarak burada mahkemenin takdir hakkı bulunmaktadır<sup>237</sup>. Buna göre mahkeme dilerse Hukuk Muhakemeleri Kanunu<sup>238</sup> m. 190'da düzenlendiği üzere kendi lehine hak çıkararak patent sahibi davacıdan, ürün ya da maddenin buluş konusu usulle üretildiğini ispat etmesini isteyebilecektir.

## **B. Dolaylı Kullanım Yoluyla Tecavüz**

Dolaylı tecavüz, yetkisiz bir kişinin tecavüz oluşturan fiili bizzat gerçekleştirilerek bir başkasını bu fiili yapmaya teşvik veya yardım etmesi

---

<sup>236</sup> Yargıtay 11. Hukuk Dairesi; 2016/4852 E., 2017/6853 K. (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

<sup>237</sup> **Suluk**, s. 98.

<sup>238</sup> 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK), 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. R.G. 04.02.2011, 27836.

sonucu oluşmaktadır<sup>239</sup>. Buna göre dolaylı tecavüzün varlığından bahsedebilmek için doğrudan tecavüzün gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Doğrudan tecavüzün varlığı, dolaylı tecavüz için ön şarttır<sup>240</sup>. Dolaylı kullanım, gerekli unsur veya malzemelerin verilmesi yahut düzeneğin sağlanması şeklinde olabilir<sup>241</sup>.

SMK m. 86'da patent sahibinin buluşun dolaylı kullanımını önlemeye yönelik hakkı düzenlenmişken, mülga PatKHK'dan farklı olarak SMK m. 141'de düzenlenen tecavüz fiilleri arasında sayılmamıştır. *Güneş*, dolaylı kullanımın önlenmesinin SMK'da düzenlenmiş olması nedeniyle esasen patent sahibinin yetkisiz üçüncü kişilerin tecavüzünün önleme hakkının düzenlendiğini buna bağlı olarak dolaylı tecavüzün Sınai Mülkiyet Kanunu'nda düzenlenmiş bulunduğunu belirtmektedir<sup>242</sup>. Ancak dolaylı kullanımın SMK m. 141 dışında belirtilen bir eylem olması nedeniyle dolaylı tecavüz fiilini gerçekleştiren kişilerin sorumluluklarının genel hükümler çerçevesinde tartışılması gerekmektedir.

SMK m. 86/1 hükmü uyarınca dolaylı kullanımın oluşması için üçüncü kişilerin patenti kullanmaya yetkili olmayan kişilere verdiği unsur veya araçların “buluşun uygulanmasını mümkün kılma” ve “buluşun esasını teşkil eden bir kısmı ile ilgili (olma)” özelliklerini haiz olması gerekmektedir. Eğer unsur ya da araç buluşun fonksiyonunu oluşturmada önemli bir etkiye sahipse buluşun esasını teşkil ediyor demektir<sup>243</sup>.

Buluşun uygulanmasını mümkün kılma: buluşun ilgili teknik soruna çözüm oluşturacak biçimde işlevini yerine getirebilir duruma getirilmesi olarak ifade edilebilir. Fiili kullanım, yani dar anlamda buluşun kullanılabilir olması şeklinde düşünülebilir.

---

<sup>239</sup> **Saraç** (2003), s. 165; **Şehirli** (1998), s. 111.

<sup>240</sup> **Saraç** (2003), s. 165.

<sup>241</sup> **Tekinalp** (2012), s. 605.

<sup>242</sup> **Güneş**, s.277.

<sup>243</sup> **Saraç** (2003), s. 89.

Hüküm uyarınca, ilgili unsur veya araçların verilmesinin dolaylı tecavüz oluşturması için üçüncü kişinin hem bu unsur veya araçların buluşu uygulamaya yeterli nitelikte olduğunu bilmeleri hem de buluşun uygulanması amacıyla kullanılacağını bilmeleri gerekmektedir. Getirilen bu hüküm sonucunda, üçüncü kişilerin kusurlu olmaları durumunda dolaylı tecavüzden sorumlu olacakları belirtilmektedir (SMK m. 86/1).

Hüküm bu hâliyle yetkisiz üçüncü kişilerin dolaylı kullanıma dair sorumluluklarından kolayca kaçınabilecekleri bir görünüm sergilemektedir. Çünkü bu kişilerin ilgili unsur veya patentli buluşu uygulamaya koymaya yeterli olduğunu ya da bu amaçla kullanılacağını bilmedikleri savunmasında bulunarak sorumluluktan kaçınmaları olasıdır (SMK m. 86/1). Bu nedenle üçüncü kişilerin kusurunun tespitinde hükmün devamında ifade edilen “durumun yeterince açık olması” (bilebilecek durumda olma) kıstasının daha işlevsel bir rol oynayacağı öğretide ileri sürülmüştür<sup>244</sup>.

SMK m. 86/2 hükmü uyarınca piyasada her zaman bulunan ürünler ilk fıkra kapsamındaki unsur veya araçların özelliklerini taşıyıcılar dahi bunların üçüncü kişilerce başkalarına verilmesi tecavüz oluşturmayacaktır. Bunun tek istisnası ise üçüncü kişilerin bu unsur veya araçları verme yanında, yetkisiz kişileri patenti doğrudan tecavüz etmeye teşvik etmeleri durumudur.

### **C. Lisans Yoluyla Tecavüz**

Lisans sözleşmesi ile kurulan ilişkide taraflar patenti ya da patent başvurusunu sözleşme konusu yapabilmektedir (SMK m. 125/1). Lisans sözleşmesi, konusu gayri maddi bir malın kullandırılması olan, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir<sup>245</sup>. Konusu patent olan lisans sözleşmesinde ise patent sahibi iradi olarak lisans alana patentli ürün veya patentli usulün koruma kapsamında kalan fiilleri gerçekleştirme yetkisi vermektedir.

---

<sup>244</sup> **Saraç** (2003), s. 166.

<sup>245</sup> **Ayiter** (1968a), 108.

SMK m. 141/1 (d) hükmü ürün patenti ile usul patenti arasında bir ayrım yapmaksızın, patent sahibi tarafından sözleşmeye dayalı lisans ya da zorunlu lisans yoluyla üçüncü kişilere verilmiş haklara ilişkin oluşabilecek ihlâl fiillerini düzenlemektedir. Hüküm uyarınca bu hakların izinsiz genişletilmesi ya da hakların üçüncü kişiye devredilmesi patentten doğan hakka tecavüz oluşturacaktır. SMK m. 141/1 (d) hükmü, sözleşmeye dayalı lisansı düzenleyen m. 125 ve zorunlu lisansın düzenlendiği m. 129-137 hükümleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

### **1. Lisans Hakkının İzinsiz Genişletilmesi**

SMK m. 141/1 (d) bendi sözleşmeye dayalı lisans ve zorunlu lisans yoluyla verilmiş hakların lisans sahiplerince izinsiz genişletilmesini, tecavüz sayılan fiiller kapsamına almıştır. Lisans hakkının izinsiz genişletilmesi, Sınai Mülkiyet Kanunu'nun sözleşmeye dayalı lisans ve zorunlu lisansın kapsamını düzenlediği hükümlerle birlikte ele alınmalıdır.

Sözleşmeye dayalı lisansın düzenlendiği SMK m. 125/4 hükmünün ikinci ve üçüncü cümlelerinde lisans alanın lisans sözleşmesinde yer alan şartlara uyma zorunluluğu belirtilmiştir. Aksi takdirde patent sahibi, patentten doğan haklarını lisans alana karşı ileri sürebilecektir. SMK m. 125/4 ve SMK m. 141/1 (d) hükümleri birlikte ele alındığında, patent sahibinin sözleşmeye aykırılık haricinde patentten doğan hakkına tecavüz edildiği gerekçesiyle dava yoluna da gidebileceği görülmektedir.

Lisans sözleşmesi ile lisans alana inhisari hak sağlanması mümkündür. Ancak aksi sözleşmede belirtilmediği müddetçe lisans, basit lisans niteliğinde olacağından, lisans veren, söz konusu patent için üçüncü kişilere de lisans verebilecektir. Bu durumda lisans alanın bu üçüncü kişileri önleme yetkisi bulunmadığından önlemeye yönelik fiili ihlâl oluşturacaktır.

Zorunlu lisansta ise kanunen gerekli şartların gerçekleştiği durumlarda patent sahibinin lisans ilişkisi kurma zorunluluğu bulunmaktadır<sup>246</sup>. Zorunlu lisans

---

<sup>246</sup> Bkz. İkinci bölüm, 2.2.3.2.1.

sahibi, patent konusu buluşun geniş anlamda kullanım hakkına sahip olabilmektedir ancak zorunlu lisans süre, bedel ve kullanım ilişkisi göz önünde bulundurularak verildiğinden buluşa yönelik sadece belirli fiillerin yapılmasına da izin verilebilir. Ancak kural olarak zorunlu lisans buluşu ithal etme hakkı (kamu yararı gerekçesiyle verilen zorunlu lisans hariç) tanımamaktadır. Bu nedenle zorunlu lisans sahibi kendisine tanınan yetkileri aştığında patentten doğan hak ihlâl edilmiş olacaktır.

## **2. Lisans Hakkının İzinsiz Devredilmesi**

Lisans sahibinin haklarını üçüncü kişiye devretmesi de ihlâl oluşturur (SMK m. 141/4). Esasen SMK m. 125/3 hükmü sözleşmeye dayalı lisansta aksi kararlaştırılmadıkça lisans sahibinin lisanstan doğan haklarını üçüncü kişilere devredemeyeceğini veya alt lisans veremeyeceğini düzenlemiştir. Bu nedenle sözleşmede hüküm yoksa lisans sahibi hakkını üçüncü kişiye devrettiğinde sözleşmeyi ve patentten doğan hakkı ihlâl etmiş olacaktır.

Zorunlu lisansta, lisans hakkının devri ise SMK m. 135 uyarınca mümkündür. Ancak hüküm uyarınca devrin geçerli olabilmesi için lisans devrinin işletme ya da işletmenin lisansın değerlendirildiği kısmı ile devredilmesi gerekmektedir. Bu nedenle işletme devredilmeksizin lisans sahibinin buluşu kullanma hakkını üçüncü kişilere devretmesi ihlâl oluşturacaktır.

## SONUÇ

Çalışmada patent hakları ve tecavüz filleri Türk patent hukuku kapsamında ele alınmış ve patent sistemleri, patentten doğan haklar ve bunlara yönelik ihlâl konuları incelenmiştir.

Patent sistemleri, patente dair ülkesel ve uluslararası düzenlemelerden oluşmaktadır. Günümüz patent sistemleri, ülkelerin ekonomik ve teknolojik hedeflerine uygun şekilde düzenlenmektedir. Patent hukukunun düzenlenmesi sürecindeki tercihler, esasen patent sisteminden beklenen etkiye göre değişmektedir. Günümüzde patent sisteminin en önemli fonksiyonu teknik alandaki gelişmelerin nicelik olarak ortaya konulabilmesi ve bunun neticesinde teknik alan üzerinde politika üretilebilmesidir.

Ülkeler, teknolojik faaliyetleri yönlendirme ve buluşlardan iktisadi olarak faydalanma amaçlarını gerçekleştirirken patent sistemlerinden faydalanmaktadır. Buluşların sayısı, patentlenme oranları ve hangi teknik alana dair olduklarına ilişkin istatistikler ilgili amaçların gerçekleştirilmesinde doğrudan yol gösterici niteliktedir.

Çalışmanın yoğunlaştığı “patentten doğan hakkın kapsamı” konusu patent korumasının sınırlandığı hâller ile birlikte değerlendirilmelidir. Patent koruması, esasen sahibine buluştan iktisadi olarak faydalanma yetkisi vermektedir. Genel sınırlamalar başlığının altında yer alan “ticari amaç taşımayan özel amaçlı kullanım” sınırlaması ise üçüncü kişilerin patent konusu buluşu ihlâl teşkil etmeden kullanmaları için bir alan oluşturmaktadır. Bu iki hususun yanında patent sahibinin buluşu üretmeye, satmaya, ithal etmeye, kullanmaya ve ticari amaçla elde bulundurmaya yetkili kılınmış olması, patentten doğan hakkın buluşun ekonomik bağlamda değerlendirilmesini kapsadığını göstermektedir. Zira patent sahibinin buluş üzerindeki yetkisi patentin ticari kullanımına yöneliktir.

Ülkemizdeki yasal düzenlemeye bakıldığında, SMK m. 141/1 hükmünün a, b ve c bentlerinde düzenlenen fiillerin, hak sahibinin yetkilerini düzenleyen SMK

m. 85/2 ve m. 86 ile uyum içerisinde olmadığı söylenebilir. SMK m. 85/2 uyarınca hak sahibinin patentli ürün veya usulün kullanılmasını önleme yetkisi bulunmaktadır. Ancak SMK m. 141/1-b hükmünde patentli ürünün “uygulamaya koymak suretiyle kullanımı” tecavüz olarak nitelendirilmiştir. Ürünün “uygulamaya koymak suretiyle kullanımı” ve “kullanımı” arasında fiilen bir farklılık bulunmadığını düşünmekteyiz. İlgili iki hüküm arasında bir diğer farklılık ise SMK m. 85/2’de “satmak” ifadesi kullanılmışken SMK m. 141/1’de “satmak, dağıtmak veya bir başka şekilde ticaret alanına çıkarmak” ifadesine yer verilmesidir. “Ticaret alanına çıkarmak”, “satma” eylemini de barındıran, bir üst kavramdır. SMK m. 85/2 hükmünde geçen “satmak” fiili yorumlanırken “kiralama”, “satışa sunma” gibi fiiller de kapsama dahil edilmektedir. Bu nedenle her iki hükümde esasen “ticaret alanına çıkarma” kavramının kullanılması kanaatimizce yerinde olacaktır.

## KAYNAKÇA

Antalya G. (2013). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* Cilt 1, 2. Baskı. İstanbul, Beta.

Arkan S. (2015). *Ticari İşletme Hukuku*, 20. Baskı. Ankara, Banka ve Ticaret Enstitüsü.

Ayan M. (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı. Ankara, Seçkin.

Ayiter N. (1968). *İhtira Hukuku*, 1. Baskı. Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Ayiter N. (1968). Milletlerarası ihtira hukukunun bugünkü durumu ve iktisaden geri kalmış ülkelerde ihtira hukuku problemleri, *AÜHFD*, 25:137-165.

Beier FK, Straus J. (1977). The patent system and its informational function - yesterday and today, *IIC*, 8:387-406.

Beier FK. (1984). Patents and foreign trade, *IIC*, 15:569-587.

Beier FK. (1986). The inventive step in its historical development, *IIC*, 17:301-323.

Bently L, Sherman B. (2004). *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York, Oxford University Press.

Bozkurt Yüksel, AE. (2018), Yapay zekâ buluşlarının patentlenmesi, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 11, 585-622.

Cornish, W, Llewelyn, D. (2007), *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*, 6th edition, London, Sweet & Maxwell.

Demaret P. (1987). Industrial property rights, compulsory licences and the free movement of goods under community law, *IIC*, 18:161-190.

Greif S. (1987). Patents and economic growth, *IIC*, 18:191-213.

Güneş İ. (2017). *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, 1. Baskı. Ankara, Seçkin.

Hirsch E. (1942). *Fikri Say*. Çeviri: Çernis, V. 1. Baskı. İstanbul, Kenan Basımevi.

Huysal AS. (2010). *İlaç Patenti*, 1. Baskı. İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Imam AM. (2006). How does patent protection help developing countries?, *IIC*, 37:245-259.

Karbowski A, Procob J. (2013). Controversy over the justifications for patent protection, International Conference For Applied Economics, *Procedia Economics and Finance*, 5:393– 402.

Kaya A. (1996). 551 sayılı patent haklarının korunması hakkında kanun hükmünde kararname ile getirilen zorunlu lisans sistemi, *İÜHFİM*, 55:335-367.

Kaya A. (1997). Türk hukukunda patentten doğan haklar, *İÜHFİM*, 55:173-200.

Ko Y. (1992). An economic analysis of biotechnology patent protection, *Yale Law Journal*, 102:777-804.

Kunz-Hallstem HP. (1979). The revision of the international system of patent protection in the interest of developing countries, *IIC*, 10:649-670.

Lukaszewicz NW. (2015). Patent Use Exception For User-Generated Inventions. The Maker Movement Meets Patent Law, Hohen Juristischen Fakultät, Doktora Tezi, Münih, Ludwig-Maximilians-Universität München.

Marterer N. (1990). The prior user's right, *IIC*, 21:521-526.

Oğuzman MK, Öz T. (1995). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Ortan AN. (1987). *İşçi Buluşları Hukuku*, 1. Baskı. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Ortan AN. (1991). *Avrupa Patent Sistemi Cilt 1: Avrupa Patenti Anlaşması*, 1. Baskı. Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü.

Ortan AN. (1991). *Avrupa Patent Sistemi Cilt 2: Lüksemburg Antlaşması/ Patent İşbirliği Antlaşması/ Strasburg Antlaşması*, 1. Baskı. Ankara, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü.

Pınar H. (2004), *Uluslararası Rekabette Fikri Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye*, 1. Baskı. İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Pila J. (2005). Dispute over the meaning of “invention” in art. 52(2) EPC- the patentability of computer-implemented inventions in europe, *IIC*, 36:173-190.

Pila J. (2010). On the european requirement for an invention, *IIC*, 41:906-926.

Prusak L. (1982). Does the patent system have measurable economic value, *APLA Quarterly Journal*, 10:14-34.

Rogge R. (1997). The concept of novelty and european patent law, *IIC*, 28:443-466.

Saraç T. (2001). Patent hukukunda yenilik kavramı ve yeniliğin belirlenmesi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9:189-212.

Saraç T. (2003). *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, 1. Baskı. Ankara, Seçkin.

Saraç T. (2004) Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir?, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 9:257-278.

Semiz Ö. (2011). Ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet sözleşmesi (TRIPS): öncesi ve sonrası, *fikri ve sınai haklar dergisi*, 7:509-520.

Suluk C, Karasu R, Nal T. (2017). *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, 1. Baskı. Ankara, Seçkin.

Suluk C. (2018). 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun getirdiği yenilikler, *TFM*, 4:91-109.

Şehirali Çelik FH. (2006). Patent sisteminin işlevleri ve bu işlevlerin etkinliğini sağlayan yasal düzenlemeler, *BATİDER*, 23:101-154.

Şehirali Çelik, FH. (2019). SMK m. 155'in temel varsayımları ve olası değişkenler üzerine düşünceler, *BATİDER*, 35:63-104

Şehirali FH. (1998). *Patent Hakkının Korunması*, 1. Baskı. Ankara, Turhan Kitabevi.

Tekinalp Ü. (1997). Yeni patent hukukunda “buluş sahibi ilkesi” ve gasp davalarına ilişkin bazı sorunlar, *İÜHF*, 55:129-136.

Tekinalp Ü. (2012). *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 5. Baskı. İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Tekinalp Ü. (2018). Significant innovations in Turkey's Industrial Properties Act, *GRUR Int*, 67:297-357.

Tombaloğlu N. (2014). Anayasa Mahkemesi kararlarında kamu yararı kavramı, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5:353-388.

Uzunallı S. (2015). Üniversite öğretim elemanlarının buluşları üzerinde patent hakkı, *TFM*, 1:171-184.

Verma SK. (1996). TRIPs - Development and Transfer of Technology, *IIC*, 27:331-363.

Weissenberger, HG. (1953). The concept of invention in the patent law, *GRUR Ausl*, 2:61-69.

Yusufoğlu F. (2014). *Patent Verilebilirlik Şartları*, 1. Baskı. İstanbul, Vedat Kitapçılık.